

YENİ DÜNYA

SOSYALİZM SORUNLARI

vietnam
ve kamboçya halkına selâm
gençlik sorunu
öğrenci gençlik - lenin
gençliğin sosyal faaliyetleri
sosyalist gençliğin ana görevleri
portekiz röportajı
sanatta sosyalist gerçekçilik
karşı - devrimci darbe tekniği

6

HAZİRAN 1975

YENİ DÜNYA

sosyalizm sorunları

HAZİRAN, 1975 — SAYI: 6

Vietnam ve Kamboçya halkına selâm	5
Öğrenci gençlik - Lenin	10
Öğrenci gençlik konusundaki tutum sorunu üzerine konuşma - Lenin	11
Ortaöğretim öğrencilerine Lenin	12
Komünist Öğrencilerin Birinci Tüm Rus Kongresi'nde Yapılan Konuşma - Lenin	13
Gençliğin sosyal faaliyetleri	15
Sosyalist gençliğin ana görevleri	31
Aydınlık Fevkalâde Gençlik Nüshası	37
Portekiz röportajı	45
Sanatta sosyalist gerçekçilik	111
Karşı-devrimci darbe tekiği	135

YENİ DÜNYA
sosyalizm sorunları

Yeni Dünya - Sosyalizm Sorunları ★ Aylık dergi ★ Sahibi ve genel yönetmeni: Yusuf Ziya Bahadınlı ★ Yazışleri müdürü: Bülent Erten ★ Yönetim yeri: Ankara Caddesi, 99, Babiâli Han, kat: 3, İstanbul ★ Yazışma ve havale adresi: Yusuf Ziya Bahadınlı, P.K. 1222, İstanbul ★ Dizgi ve baskı: Hilâl Matbaacılık Koll. Şti. ★ Cilt: Numune Mücellithanesi ★ Kapak baskısı: Karınca Mat. ★ Abone şartları: Yıllık 100, altı aylık 50 lira ★ Başka ülkeler için: Yıllık 200, altı aylık 100 lira ★

vietnam ve kamboçya halkına selâm

Kahraman Kamboçya halkından sonra kahraman Vietnam halkı da bağımsızlığını elde etti. Amerikalı istilâcıları ve işbirlikçilerini ülkesinden kovdu. 115 yıldır ilk defa ülkede hiç bir işgalci asker kalmadı ve Vietnamlı yurtseverler 35 yıldır süren ulusal kurtuluş savaşında kesin zaferle ulaştılar.

Dünya sosyalist sisteminin sağladığı maddî yardım ve manevî destek, uluslararası işçi sınıfımın, yeryüzündeki bütün anti-emperyalist güçlerin, dünya barışsever kamuoyunun gösterdiği dayanışma bu zaferi kaçınılmaz kıldı.

Amerikan emperyalizminin uşakları, halka ihanet edenler, paralarını pullarını toplayıp kaçtılar. Emperyalistlerle işbirliği yapan, ABD'nin emrinde her türlü insanlık dışı faşist baskıyı kendi halklarına uygulamaktan çekinmeyen bu satılmışlar Vietnam halkı ve yeryüzündeki bütün dürüst kişilerce lânetlendiler. Emperyalistler ve kuklalarını ülkelerinden atmak için yıllardır savaşan kurtuluş kuvvetleri girdikleri bölgelerde sevgi gösterileriyle karşılandılar.

Ulusal kurtuluş savaşında elde ettikleri zaferle Vietnam ve Kamboçya halkları dünya anti-emperyalist cephesini daha da güçlendirdi. Emperyalizmin yıkılışını hızlandırdı. Çin'in önemli bir bölümü emperyalizmin sömürü alanı olmaktan çıktı. Barış, demokrasi, ulusal kurtuluş ve sosyalizm için bütün yeryüzünde verilmekte olan mücadele daha genişledi. Vietnam ve Kamboçya halklarının kazandığı zafer, bloklar arasındaki yumuşama sürecini olumlu yönde etkiledi, saldırganları gerileterek dünyamızda barışı pekiştirdi.

YENİ DÜNYA'nın Haziran sayısında «Gençlik Sorunu» na geniş yer verdik. Önce 1903'lerde ve daha sonraları gençlik üstüne düşünen Lenin'den seçmeler koyduk. Sosyal bir grup olarak gençliğin ne gibi özellikler taşıdığı, toplum içinde ve devrimci süreçte nasıl bir yer tuttuğuna cevap arayan yazılar koyduk. Sosyalist «Aydınlık Fevkalâde Gençlik Nüshası» hakkında notlar koyduk.

«Portekiz röportajı», Portekiz halkının, devrim konusunda ne düşündüklerinin belirlenmesi bakımından ilginçtir.

«Sanatta sosyalist gerçekçilik», her aydının altını çize çize okuması gereken bir yazı.

«Mozambik üstüne» adlı yazı, uzun yıllar sömürgeci-faşist egemenliğin baskı ve zulmünden kurtulan bir ülkenin geçmişi ve geleceği...

Son yazı «karşı-devrimci darbe tekniği» dir. Göşistlerin, karşı-devrimci darbelerdeki rolleri, dolaylı yollarla karşı-devrimcilere nasıl hizmet ettikleri örneklerle sergileniyor. İbretle okunacak bir yazı.

Y.D.

Yeryüzündeki bütün sosyalistler ve uluslararası işçi sınıfı, bütün demokratlar, bütün anti-emperyalistler, bütün barıştan yana olanlar Vietnam ve Kamboçya halklarının zaferini selâmlıyor.

Vietnam halkı, ilkönce, 2. Dünya Savaşı'nda ülkesini istilâ eden faşist Japon ordusuna karşı direndi. 1945 yılında faşizmin bütün yeryüzünde bozguna uğratılmasıyla Japon emperyalistlerini yurdundan attı. Ülkeye bundan sonra Fransız emperyalistleri girdiler. Yurtseverler bu yeni gelen istilâcılara daha örgütlü bir şekilde karşı koydular. Bu sömürge savaşında, başta ABD olmak üzere, bütün emperyalist güçler Fransız istilâcılarının arkasında yer alıyordu. Vietnam halkı, sosyalist ülkelerin, başta Fransa olmak üzere dünya işçi sınıfının, ulusal kurtuluş hareketlerinin de desteğiyle, Fransız emperyalistlerini dize getirdi. Onu 1945 yılında Cenevre anlaşmasını imzalamak zorunda bıraktı. Cenevre anlaşmasıyla, Vietnam Demokratik Cumhuriyeti bağımsızlığını kabul ettirdi. Aynı anlaşma, ülkenin güneyinin de kendi geleceğini belirlemesi için halk oyuna başvurulmasını öngörüyordu. Ama baş emperyalist ABD, Fransa'nın yerini alarak Saygon'da bir kukla yönetim kurdu. Cenevre anlaşmasının uygulanmasını engelledi. Vietnam'daki askerlerinin sayısını gittikçe arttırdı. Amerikan silâh sanayiini besleyen muazzam bir savaş makinası kurdu. Sayıları bir milyonu aşan bir paralı askerler ordusu meydana getirdi, donattı ve besledi. Güney Vietnamlı yurtseverlerin direnişini kırmak amacıyla eşi görülmemiş vahşî baskı yöntemleri uyguladı: yüzbinlerce yurtseveri tutukladı, işkence etti, öldürdü. Kurtuluş hareketini halktan tecrit etmek için kurduğu «stratejik köyler»de, konsantrasyon kamplarında milyonlarca sivil hapsetti; boğucu gazlar, napalm, toprağı çoraklaştırıcı ilaçlar, mikrop bombaları, sivilleri hedef alan silâhlar kullandı, kitlesel katliamlar düzenledi. CIA'nın hazırladığı tertipleri bahane ederek Vietnam Demokratik Cumhuriyeti'ne de saldırdı.

Kuzey ve Güney Vietnam halkları, saldırganlara karşı askerî, siyasal ve diplomatik yöntemleri ustaca kullandılar. Gerilla ve düzenli ordu savaşını maharetle koordine ettiler. Disiplin, cesaret ve özverinin en güzel örneklerini verdiler; sosyalist ülkelerden gelen askerî yardımdan geniş ölçüde yararlandılar. Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi halkın arasında yaygın bir şekilde örgütlendi, geniş kitlelerin desteğini sağladı; ulusun büyük çoğunluğunu kendi etrafında topladı. 1969 yılında kurulan Güney Vietnam Cumhuriyeti Devrimci Geçici Hükümeti, kurtarılan bölgelerden halktan yana uygulamalara girişti. GVCDGH ve Vietnam Demokratik Cumhuriyeti pek çok ülke tarafından tanındı, dünya barışsever kamuoyunun desteğini sağladı. Sosyalist ülkeler emekçileri, ABD de dahil olmak üzere kapitalist ülkeler işçi sınıfı ve bütün barışseverler Vietnam halkını haklı mücadelesinde destekleyen, Vietnam'da barış isteyen gösteriler, toplantılar düzenlediler, kampanyalar yürüttüler.

Kahraman Vietnam halkı kurtuluş mücadelesini, başta sosyalist ülkeler olmak üzere bütün dünya halklarıyla omuz omuza geliştirerek 1973 yılında önemli bir zafer kazandı. Amerikalı emperyalistleri ve işbirlikçilerini Paris anlaşmasını imzalamak zorunda bıraktı. ABD, Kuzey Vietnam'a yaptığı bombardımanları durdurdu, kıyılara koyduğu mayınları kaldırdı, Güney Vietnam'daki birliklerini de geri çekti. Ama ülkede «damışman» adıyla binlerce Amerikalı uzman kaldı. ABD kukla Saygon yönetimine askerî ve ekonomik «yardım»ı arttırdı. 1973-74 malî yılında yapılan «yardım» 4 milyar doları aşıyordu. Bu tutarın büyük kısmı, vergi olarak, ABD emekçilerinin cebinden alınıyordu.

Paris anlaşması Güney Vietnam'da da ateşin kesilmesini, tutukluların bırakılmasını, özgür seçimler yapılmasını öngörüordu. Ama Saygon'daki satılmış yöneticiler ateş-kes'e uymadılar, yeni tutuklamalar yaptılar, baskıyı arttırdılar, savaş sürdürdüler. Paralı ordularına zorla asker toplamaya çalış-

tılar. Geniş kitlelere, «pasifize etme» adı altında terör uyguladılar, silâh zoruyla halkı göç ettirdiler. Burjuva basını bunu «halk devrimcilerden kaçıyor» şeklinde yansıttı. İktidarlarını birkaç gün daha sürdürebilmek için insanlık dışı katliamlar yaptılar. Hain Tiyö, küstahça, «Güney Vietnam'da yeteri kadar kemik ve kan var, gerekli olan Amerikan doları, Amerikan silâhı, Amerikan malzemesidir» diyordu.

Paris anlaşmasının uygulanmasını isteyen Vietnam halkı, barış, ulusal bağımsızlık, demokrasi, hayat koşullarının düzeltilmesi ve ulusal uyuşum yolundaki mücadelesini sürdürdü. Ulusal Kurtuluş Cephesi güçleri, halk düşmanı Saygon yönetiminin elindeki bölgeleri hızla geri almaya başladılar. Pek çok köy ve kente hiç bir direnişle karşılaşmadan girdiler. Saygon yönetiminin askerleri kitleler halinde yurtseverlerin saflarına geçti.

Saygon yönetiminin elindeki bölgelerde yaşayan halk arasında barış, refah, demokratik özgürlükler, ulusal barışma ve uyuşum hareketi gelişti. Emperyalist uşaklarının terörüne, kötü hayat koşullarına, pahalılığa karşı mücadele güçlendi. Paris anlaşmasının uygulanmasını isteyen direniş eylemleri gittikçe yaygınlaştı. Kukla yönetime karşı verilen mücadeleye katılan Budistlerin ve katoliklerin sayısı arttı.

Nihayet 30 nisan 1975 günü Ulusal Kurtuluş kuvvetleri Saygon'u da emperyalistlerin ve işbirlikçilerinin elinden aldılar. Tarihin en insanlık dışı faşist sömürge savaşı, ulusal bağımsızlık, barış ve demokrasi güçlerinin kesin zaferiyle noktalandı.

Bugün Vietnam ve Kamboçya halkları savaşın yaralarını sarmaya başlamış bulunuyorlar.

Vietnam Emekçi Partisi'nin etrafında toplanan Kuzey Vietnam halkı, savaş sırasında yıkılan fabrikaları, hastaneleri, okulları, barajları, demiryollarını onarıyor, yerlerine yenilerini yapıyor. Emekçi Kuzey Vietnam halkı sosyalizmi ülke

çapında kurma çalışmalarını iki yıldır yoğun bir şekilde sürdürüyor.

Güney Vietnam'da Ulusal Kurtuluş Cephesi ve GVCGDH ile bütünleşen yurtsever halk, sosyal kurtuluş mücadelesini sürdürüyor. İşbirlikçi faşist yönetimden kalan kurumları ortadan kaldırıyor, sosyo-ekonomik dönüşümlere girişiyor. Köylülere toprak dağıtılıyor, üretim kooperatifleri kuruluyor. Eski yasalar yürürlükten alınıyor, siyasal tutuklular serbest bırakılıyor, ahlâksızlık yuvaları temizleniyor. Kurtarılmış bölgelerde zaten var olan sağlık, eğitim hizmetleri bütün yurda yayılıyor. Savaşın yıkıntıları kaldırılıyor. Yollar, su kanalları onarılıyor, ekonomik yaşam normale dönüyor. Güney Vietnam halkı barış, özgürlük, demokratik haklar, refah, tarafsızlık, ulusal barış ve uyum mücadelesinde hızla ilerliyor.

Kuzey ve Güney Vietnam halklarının kuruluş çalışmaları, ülkenin bu iki bölümünün barışçı bir şekilde birleştirilmesinin koşullarını hazırlıyor.

Sosyalist ülkelerle Vietnam halkı arasındaki dayanışma barış döneminde de sürüyor. Vietnam'a, silâh yardımından sonra, şimdi de ekonomik ve teknik yardım akıyor. Sosyalist ülkelerden gelen gönüllü grupları savaşın izlerini silme ekonomik ve sosyal atılımı gerçekleştirme çalışmalarında Vietnam halkına yardım ediyorlar.

Nitelikçe sabık Saygon yönetimini andıranların dışında, yeryüzünün bütün hükümetleri de Güney Vietnam Devrimci Hükümetini tanıyorlar.

Sosyalist ülkeler, dünya işçi sınıfı, bütün anti-emperyalist ve barışsever güçlerle, muzaffer Vietnam ve Kamboçya halkları arasındaki uluslararası dayanışma, kurtuluş savaşından sonra, daha da genişleyip derinleşerek sürüyor:

gençlik sorunu

ÖĞRENCİ GENÇLİK KONUSUNDA TUTUM HAKKINDA KARAR TASLAĞI¹

I

Öğrenci Gençlik

Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin İkinci Kongresi öğrenci gençlik arasında gelişmekte olan devrimci inisiyatifini memnurlukla karşılar ve Parti'nin bütün örgütlerini örgütlenme çabalarında kendilerine her türlü yardımı sağlamaya çağırır. Bütün örgütlere, öğrenci gruplarına ve çalışma çevrelerine önerileri şunlardır: birincisi, çalışmalarını ana ama-

(1) Lenin, karar taslağını Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin (RSDİP) İkinci Kongresinden önce hazırladı. SBKP arşivlerinde aynı kararın Lenin'in **Toplu Eserleri**'nde bulunandan çok az farklı bir başka taslağı vardır. Görünüşe göre Lenin ikinci taslağı 10 (23) ağustosta İkinci Kongrenin 37. oturumu sırasında öğrenci gençlik konusunda tutum sorunu tartışılırken hazırlamıştır. Karar taslağını Lenin'den başka on kişi daha imzalamıştır. Kongre, ikinci nokta hariç, taslağı bu biçimiyle benimsemiştir. Gençleri, devrimci çalışmada ilkesizlik ve sorumsuzluk öneren sahte dostlara karşı uyarıcı ikinci noktaya karşı çıkanlar oportünist Martov, Troçki ve Makhov (D. Kalafati) idi. Lenin Kongrede kararı savundu.

Kongrede leninistler ve oportünistler arasındaki mücadele İkinci Enternasyonalde gençliğin eğitimi ve gençlik birliklerinin görevleri sorununda iki karşı eğilim arasındaki aykırılığı yansıtıyordu. Mücadele İkinci Enternasyonal'in 1907 Stuttgart Kongresinden sonra özellikle keskinleşti.

cı olarak üyelerinde tam ve tutarlı bir devrimci dünya görüşü oluşturmak ve onlara bugünün gelişmiş çelişkili eğilimleri içindeki ana akımlar olan bir yandan marksizmi, öte yandan da Rus narodizmini ve Batı Avrupa oportünizmini derinlemesine tanıtmak. İkinci olarak, onların gençliğin o sahte dostlarına karşı, devrimci yada idealist lafazanlıkla ve devrimci ve karşı hareketler arasında keskin polemiklerin zararı ve yararsızlığı hakkında bayağı (filisten) yakınmalar yoluyla kendilerini gerçek bir devrimci eğitimden saptıran kişilere karşı, dikkatli olmalarını sağlamak, çünkü bu sahte dostların bütün yaptıkları devrimci çalışmaya karşı ilkesiz ve ciddiyetsiz bir tutum yaymaktır. Üçüncü olarak, pratik eylemlere giriştikleri zamanlarda Sosyal Demokrat örgütlerle önceden ilişki kurmaya çalışarak onların önerilerinden yararlanmak ve mümkün olduğu kadar, çalışmalarının başlangıcında hatalara düşmekten kaçınmak.

Haziran-Temmuz 1903'te 17 (30).7.1903'den daha geç olmamak üzere, yazıldı. İlk kez 1904'te «R.S.D.İ.P. İkinci Olağan Kongresi Tutanakları» nda yayınlandı. (Cenevre, Merkez Komitesi Yayınları)

Toplu Eserler
Cilt 6, S. 471

ÖĞRENCİ GENÇLİK KONUSUNDAKİ TUTUM SORUNU ÜZERİNE KONUŞMA (10 Ağustos 1903)

II

«Sahte dostlar» deyiimi sadece gericiiler tarafından kullanılmamıştır ve bu sahte dostların varolduğunu, liberaller ve sosyalist-devrimcilerde iyice görüyoruz. Gençliğe, çeşitli akım-

lar hakkında bir görüş edinmeye çaba göstermelerine lüzum olmadığına dair teminatlar verenler bu sahte dostlardan başkası değildir. Biz ise, tutarlı bir devrimci dünya görüşü hazırlayıp geliştirmeyi ana amaç olarak saptıyoruz. Gelecekteki pratik çabamız, gençliğin örgütlenerek komitelerimizden yana dönmesini amaçlamaktadır.

(Bütün Eserleri, c. 6, s. 533)

V. İ. Lenin

ORTA ÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNE²

III

Liselilerin enerjik girişimini yürekten selâmlarken onlara şu dostça tavsiyelerde bulunuyoruz: Örgütünüzün, kişilerin eğitimi, inanmış, kararlı ve tutarlı sosyal-demokratlar yetiştirmeyi ana amaç olarak benimsemesi için çaba gösterin. Bu son derecede önemli ve zorunlu hazırlık çalışmasını acil pratik faaliyetten mümkün olduğu kadar titizlikle ayrı tutmak için çaba gösterin. Görevlerinizi tecrit olmuş bir şekilde ele almamak için, işe sıfırdan başlamayıp, şimdiye kadar yapılmış olanı sürdürebilmek, örgütlenmiş birliklerdeki yerinizi hemen bulup hareketi bir üst dereceye yükselterek ilerletebilmeniz için, aktif ordunun saflarına girişinizde (ve girmeden

(2) Bu not, Güney Rusya orta öğretim öğrencileri grubu tarafından bildiri şeklinde yayımlanan «Orta öğretim öğrencilerine» adlı çağrıya eklenmek üzere, Lenin tarafından *Iskra* yazı kurulu adına yazılmıştır. Çağrı ve not, *Iskra*'nın 1 aralık 1902 tarihli 29. sayısında yayımlanmıştır.

El yazısı müsvedde başlık taşımamaktadır. Bu başlık SBKP M.K.'ne bağlı Marksizm-Leninizm Enstitüsü tarafından konmuştur.

önce), yerel yada ulusal sosyal-demokrat örgütlerle en sıkı (ve en gizli) ilişkileri kurma yolunda çaba gösterin.

(Bütün Eserleri, c. 6, s. 288)

V. İ. Lenin

KOMÜNİST ÖĞRENCİLERİN BİRİNCİ TÜM-RUSYA KONGRESİNDE YAPILAN KONUŞMA

(17 Nisan 1919)³

IV

Sizleri selâmlamak bana büyük bir mutluluk vermektedir. Burada kaç eyaletin temsil edildiğini yada sizlerin nereden geldiğinizi bilmiyorum. Önemli olan gençliğin, örgütlenmekte olmasıdır. Önemli olan gençlerin yeni tip okulu kurmayı öğrenmek için bir araya toplanmalarıdır. Şimdi yeni tip bir okulumuz vardır. Nefret ettiğiniz ve öğrendiğiniz ve hiç bir bağınızın olmadığı eski bürokratik okul artık yaşamıyor.

(3) Komünist Öğrencilerin Birinci Tüm Rusya Kongresi», 15 nisan ile 21 nisan 1919 tarihleri arasında Moskova'da yapıldı. Kongreye, Komünist Öğrenciler Birliği'nin 8000 üyesini temsil eden 200 kadar delege katıldı. Kongre, Birliğin Genç Komünistler Birliği'ne (GKB) katılması sorununu tartıştı. Rus Komünist Partisi (Bolşevikler) Merkez Komitesince onaylanan, 11 mayıs 1919 tarihli Rus GKB'nin işlevleri hakkındaki talimatlara uygun olarak, Rus GKB, işçi sınıfı, köylü ve öğrenci gençliği içersindeki bütün gençlik çalışmalarından sorumlu tutulmuştur. Kongre, Rus GKB Merkez Komitesinin gözetimi altında öğrenci gençlik arasında çalışma yapmak üzere bir daire kurmak için Tüm Rusya Bürosunu seçti. Komünist Öğrenci Birliği üyeleri Rusya GKB üyeliğine tek tek kabul edildiler.

Çalışmalarımızı çok uzun bir süre için planladık. Uğrunda mücadele ettiğimiz geleceğin toplumunun, her kişisi çalışmaya zorunlu olacak toplumun, içinde sınıf farklarının olmayacağı toplumun inşası uzun bir zaman alacaktır. Şu anda biz bu gelecek toplumun yalnızca temellerini atıyoruz, ama siz büyüdüğünüz zaman onu inşa etmek zorunda olacaksınız. Bugün için, gücünüz yettiğince çalışın; size fazla gelen görevlere girişmeyin; büyüklerinizin gösterdiği yolu izleyin. Kongreyi bir kez daha selâmlar, sizlere çalışmalarınızda başarılar dilerim.

İlk kez 1923'te V.İ. Lenin (Ulyanov) «Gençlik Üstüne Konuşmalar ve Yazılar» (Moskova - Petrograd, Molodaya Gvardiya Yayınevi) adlı kitapta yayınlandı.

Toplu Eserler
Cilt 29, S. 324

gençliğin sosyal faaliyetleri

K. İ. Zavodov

Bugün dünya nüfusunun % 50'sinden fazlasını 25 yaşından genç kişiler oluşturmaktadır, pek çok ülkede bu oran % 60'ı, hatta % 70'i bulmaktadır. Sosyalist ülkelerde gençlik yeni toplumun kuruluşu çalışmalarına aktif bir şekilde katılmaktadır. Kapitalist ülkelerde, burjuva toplumunun bunalmının getirdiği sonuçların kendi sırtına da bindiğini iyice hisseden gençlik sınıf mücadelelerine gittikçe daha fazla bir enerjiyle katılmaktadır. 1966 ile 1973 yılları arasında, gençlerin yaptığı grevlerin sayısı üç mislinden daha fazla artmıştır. «Üçüncü dünya» adı verilen ülkelerde de, gençlik bütün büyük toplumsal hareketlere çözüm getirici bir güç olarak katılmaktadır.

Gençliğin sosyal alandaki faaliyetleri, bu son yıllarda özellikle coşkun bir hızla artmıştır. Bu durum, sosyalistlerin gençlik hareketindeki yeni eğilimleri dikkatle ele almalarını gerekli kılmaktadır.

İçinde bulunulan koşullarda, teorik ve pratik açıdan epeyce büyük önem taşıyan bazı sorunlar üzerinde duralım.

İlkönce, *sosyal bir grup olarak gençlik ne gibi özellikler taşımaktadır, toplum içersinde ve devrimci süreçte ne gibi bir yer tutmaktadır?* gençlik çevrelerinde meydana gelen değişiklikler, gerekse gençlik konusu üzerinde yapılan tartışmalar böyle bir soru sorulmasını gerekli kılmaktadır.

Siddetli devrimci sarsıntıların olduğu bir devirde, kapi-

talizm ile sosyalizm arasında dünya ölçüsünde bir mücadele- nin sürdüğü devirde çağdaş gençlik üstünde durmakta yarar vardır. İki sistem arasındaki tarihsel yarışma, iki hayat biçimi arasındaki fark, sınıf mücadeleleri ve kurtuluş savaşları, gençliği kaçınılmaz bir şekilde en köklü sosyal süreçlere doğ- ru çekmektedir. Bu gerçek, gençliğin sosyal ve manevî yanla- rına, ideallerine, eylem ve araştırmalarının niteliklerine dam- gasını vurmaktadır. Gençler, çağımızın büyük siyasal olayla- rına yaşlı kuşaktan daha dolaysız ve daha duygusal bir şekil- de tepki gösteriyorlar ve aynı zamanda bu olayların etkisi altında kalıyorlar.

Gençliğin sosyal yapısı, hayatındaki amaç ve olanaklar, sosyal davranışının özellikleri, bilimsel ve teknik devrimin et- kisi altında oluşup geliyor. Bilindiği gibi, bilim ve teknikle- ki ilerlemenin sonucunda, işçi sınıfının öğrenim düzeyinin yükseltilmesi objektif bir zorunluluk olarak ortaya çıkmakta ve teknik aydınlarla arasındaki karşılıklı etkileşme daha di- namik bir duruma gelmektedir. Bu süreç, sosyalist ülkelerde, kapitalist ülkelerde ve ulusal kurtuluş hareketleri veren ke- simde değişik biçimlerde kendini göstermektedir. Ama bu du- rum, değişikliklerin öncelikle gençliğe yansımaları engelle- miyor, bilâkis gençlik toplumdaki değişmelerin doruğunda yer alıyor.

Bu yeni gelişmelerden değişik sonuçlar çıkartılıyor. Bur- juva ideologları gençliği çağdaş toplumda başlıbaşına bir sınıf ve hattâ «en ilerici sınıf» gibi göstermek için epey didindiler. Bu konudaki tartışmalar son yıllarda biraz durulmuştur (Mar- kuze'nin fikirlerinin eskisi gibi popüler olması da bunu kanıt- lamaktadır), ama bu sorunlar güncelliklerini ve pratikteki önemlerini korumaktadır. Bu sorunların, çağdaş genç ku- şağın devrimci olanaklarının daha iyi bir şekilde görülebil- mesi için incelenmeleri gerekmektedir.

Gençliğin göreceli bağımsızlığa sahip bir sosyal grup ol- duğunu ve «kuşaklar sisteminde» özel bir yer işgal ettiğini

marksistler açıkça görmektedirler. Çeşitli ülkelerdeki sosyo- loglar, dünyayı görüş biçimindeki genelliği, enerjiyi, coşkuyu romantik tutkuları ve hattâ dış görünüşü (giyim gibi) bu sos- yal grubun kendine özgü belirleyici nitelikleri olarak gösteri- yorlar. Bu nitelikler bütün gençlikte görülür ve onun yaşının gereği olan özelliklerle herhangi bir şekilde ilişkilidir. Fakat, gençliğin ayırdedici niteliklerini bilimsel bir şekilde belirleye- bilmemiz, çağdaş toplumsal yaşamdaki rolünü ve sosyal faali- yetinin artmasındaki faktörleri doğru bir şekilde ortaya ko- yabilmemiz için, onun yaş durumundan ileri gelen nitelik ve özelliklerini, bir bütün olarak, sosyal, ekonomik ve siyasal yaşamının objektif koşullarıyla birlikte ele almamız gerekir. Bizce, gençliğin toplumdaki yerinin ve rolünün irdelenmesin- de belirleyici ele alış şekli sınıfsaldır.

Sınıfsal ele alış, öncelikle, sosyalist toplumda bile gençlik çevrelerinde tam bir sosyal özdeşlik bulunmadığını kabul et- memizi gerektirir. Sosyalist toplumdaki gençlik birbirine dost sınıfların, işçilerin, köylülerin ve aydınların genç temsilcile- rinden oluşur. Sosyalizm koşullarında yetişip eğitilmiş genç kuşakta, işçi sınıfı, köylüler ve emekçi aydınlar arasında var- lığını sürdüren sınıfsal ve sosyal sınır ve farkların, yeni top- lumu kurma mücadelesine başlayalı çok olmamış emekçi ku- şaklardaki kadar belirgin ve kesin olmamaları doğaldır. Bu- nunla birlikte, böyle sınır ve farklar vardır. Bu sınır ve fark- lar, bütün toplumun belirli bir gelişme aşamasındaki sosyal yapısına uygun düşmektedirler.

Sosyalist olmayan dünyada ise, bütün topluma özgü çe- lişkiler gençliğin bünyesinde de vardır. Bunlar uzlaşmaz sınıf gelişmeleridir. Bundan dolayı da, kapitalist düzende gençlik ve gençlik hareketi, sonuçta, sınıf çıkarları arasındaki şiddetli çatışmanın doğrultusundan başka bir yönde gelişemez.

Gençliği kendine özgü bir özdeş tabaka sayan soyut ya- naşım, ulusal kurtuluş hareketi tecrübesi ile de yalanlamak-

tadır. Bu ülkelerin gençliği, ulusal kurtuluş hareketinin coşkun bir yükseliş gösterdiği aşamada çoğu zaman yekvücut olarak davranmaktadır. Ama anti-feodal ,anti-emperyalist devrimlerin başarısından sonra, ulusal kurtuluş savaşının sömürü ilişkilerine karşı savaş aşamasına yükselmesiyle birlikte, gençlik arasındaki sınıfsal çıkar farklılaşmaları da açıkça ortaya çıkmaktadır.

Gençliğin toplum içersindeki yerini değerlendirmede marksist-leninistler iki aşırı uçla mücadele ederler: bir yandan, gençlik içersindeki sosyal tabakalaşmadan başka bir şey kabul etmeyen, göreceli bir bağımsızlığa sahip bir grup durumunda bulunan gençliği küçümseyen görüşle, öte yandan da gençliğin özerkliğini abartan, toplumun sınıflara bölünüşünde bağımsız olduğunu uyduran görüşle.

Gençliğin sosyal faaliyetlerinin yasallığı sorunu sınıfsal bir yanaşımınla doğru bir şekilde belirlenebilir.

Sosyalist düzende gençliğin sosyal alandaki faaliyetleri, gözlemlerimize göre, komünist ve işçi partilerinin önderliğindeki halk hareketi temeli üzerinde, gençliğin yeni toplum kuruluşundaki objektif çıkarları temeli üzerinde gelişiyor. Yeterince uzun aralıklarla incelenirse, kapitalist ülkelerdeki ve kurtuluşlarını yeni kazanmış ülkelerdeki gençlik hareketlerinin, işçi hareketindeki, genel demokratik hareketteki ve ulusal kurtuluş hareketindeki iniş çıkışlara bağlı olarak yükseliş ve düşüşler gösterdikleri görülür. Ama şüphesiz ki bazı durumlarda gençliğin, genellikle üyesi bulunduğu sınıf yada sosyal tabaka çerçevesi içersinde, bazı olgunlaşmış sosyal hareketlerde insiyatifi ele aldığı da görülmektedir.

Öyleyse, gençliğin sosyal faaliyetlerinin yasallıklarından birisi olarak, gençliğin sosyal faaliyetinin, temel sosyal süreçlerin gelişme düzeyine, çağın başlıca siyasal akımlarına iyice bağlı olduğunu saptayabiliriz.

Ama bu, gençliğin ve onun sosyal faaliyetinin her zaman ve her yerde çağın en ilerici hareketlerinin yolunu izlediği anlamına gelmez. Sosyalist ülkelerde, gençlik arasında, emekte gerçek kahramanlık ve yüksek yurttaşlık bilincinin yanısıra, küçük çıkar gözeten zihniyete, hazırlopçuluğa, emeğe saygısızlığa ve yersiz bir şekilde «vakit öldürmeye» de rastlanmaktadır. Burjuva toplumunda da gençliğin, devrimci güçlerden yana aktif çıkışlarının yanısıra, türlü anti-komünist, faşist hareketlere katıldığı da görülmektedir. Gençlik arasında, ki demokratik düşünceli olanlar da buna dahildir, öncülüğe özenildiği, ilerici ideallerin hemen hayata geçirilebileceği hayaline kapıldığı, tarihin akışını «hızlandırmaya» ve gelişmenin zorunlu aşamalarını «atlama» yeltenildiği, bu yolda denemelere girişildiği görülmektedir. Ayrıca, uyuşturucu madde tiryakiliği, alkolizm, suç işleme gibi «ters yönde faaliyetlerin» ve toplum için zararlı olan eylemlerin yapıldığını da biliyoruz.

Gençliğin sosyal faaliyetindeki çelişkili durumu görmezlikten gelen ve gençliğin faaliyetinden yararlanma çabasıyla ona «bir devrimci imtiyaz» tanıyan bir sürü siyasal akım yirminci yüzyılın sınıf mücadeleleri tarihinde yer alır. Örneğin troçkizm, SSCB'de sosyalist toplumun oluştuğu yıllarda, gençliğin «bu imtiyaz»ına güveniyor ve onu proletaryanın, köylülüğün karşısına çıkarmaya çalışıyordu. Böyle bir görüş başarısızlığa uğramaya mahkûmdur. Çünkü, yaştan ileri gelen heyecanların devrimci hareket için sınıfsal çıkarlardan daha güçlü bir faktör olabileceği gibi, gerçeğe uymayan bir kamıya dayanmaktadır. Tarih deneyi bize bir şey daha öğretmektedir: Gençlik hareketi, ancak itibar sahibi bir güç olduğu, kaderini zamanın ana devrimci akımına bağladığı takdirde sahiden başarılar elde edebilir. Aksi takdirde, en parlak gençlik gösterileri bile ya hiç bir sonuca ulaşamaz, ya da pek çok kez görüldüğü gibi, karşı-devrimin işine yarar. Kanımca yasalardan birisi de budur.

Bir yaş grubu olarak gençliğin kendine özgü davranış bi-

çimlerinin sosyal ve siyasal içeriğini belirleyen yasallığın olup olmadığı sorununun incelenmesi de önem taşımaktadır...

Örneğin, «eleştiri» eskiden beri gençliğin ayırddedici özelliklerinden birisi olarak kabul edilir. Çoğu zaman bu nitelik sosyal anlamıyla değil, sadece psikolojik anlamıyla alınır. Bunun yaşamda nasıl olduğuna bakalım: Sosyalist toplumda «eleştiri», genç kız ve erkeklerin sosyalizm ideallerine ters düşen her şeye karşı uzlaşmaz davranışlarda bulunmaları şeklinde ortaya çıkar. Romantik gençlik ateşi gençliği bazen ek-siklik ve güçlüklerin giderilmesine hiç bir yardımcı dokunmayan çıkış ve davranışlara iter. Ama bir bütün olarak gençlik tüm çabasını sosyalist düzeni güçlendirme ve geliştirme amacına yöneltir.

Bunun sebebi açıktır. Meselenin özü, sosyalist ülkelerdeki gençliğin birinci ve temel niteliğinin organik biçimde emekçi halka mensupluluk olması, hayatında güttüğü amaçların toplumun bütününe ideal ve ilkelerine kopmaz bir şekilde bağlı bulunmasıdır. Gençliğin davranış ve bilinç özelliklerinin biçim ve belirtileri nasıl olursa olsun, sosyalist toplumda gençliğin bütünü, yaratan, ilerleyen ve yeni düzeni sağlamlaştıran bir güçtür. Sosyalist toplumdaki gençliğin aynı zamanda devrimci bir güç olduğunu güvenle söyleyebiliriz. Çünkü geniş bir açıdan bakıldığında, onun emeğinin, yaratıcı eyleminin, hayat biçiminin ana çizgilerinin, dünya sosyalizminin güç kazanmasına ve sosyalizmin burjuva düzeniyle olan yarışmasında başarı kazanmasına hizmet ettiği görülür.

Gençliğin «eleştiriciliği» kapitalizmde, doğallıkla, çelişkili bir niteliktedir. Sömürü, yabancılaşma, kişiliğin maddeten ve manen yoksullaştırılması, yurttaşların sosyal bilincinin üzerinde çalışılması (beyin yıkama) gibi temellere dayanan kapitalist toplumun objektif nitelikleri gençliğin ilerici protesto hareketlerinin, eleştirici zihniyetin esas sebebidirler. Çok zaman, bütünüyle gençlik hareketleri, bazı şeylerin iyileştirilip

düzeltilmesi gibi istekler düzeyini oldukça aşar. Gençliğin (gittikçe artan) bir kısmı, kapitalist düzenin temel ilkelerini, ekonomik ve sosyal sistemini, hayat biçimini, ahlâk ve kültürünü reddetmektedir. Bu «eleştiriciliğin» derece ve niteliğin toplumdaki geniş hoşnutsuzlar tarafından belirlenmektedir.

Bu durumda, gençliğin sosyal faaliyetinin yasallıkları konusunda şöyle bir sonuca varabiliriz: Genç kuşağın eylemleri, bu eylemlerin içeriği ve yönelimi, somut sosyal koşullarla doğrudan ve dolaysız bir şekilde ilişkilidir.

Şimdi de sosyalistlerin gençlik için yürüttükleri mücadeleye konusunu ele alalım. Bu sorun, sadece pratik açıdan değil, teorik açıdan da büyük önem taşımaktadır.

Bilindiği gibi Lenin, gençliğin devrimci mücadeleye, parti çalışmasına aktif şekilde katılmasının, partinin gençliği ideolojik ve siyasal bakımdan etkilemesinin en başta gelen şartı olduğunu söyler. Gençliğin parti çalışmasına cesurca kazanılması üzerinde duran Lenin, henüz Birinci Rus Devrimi sırasında şöyle diyordu: «Bütün devrimci insiyatifi olan kimseleri, hazırlıksız olmalarından korkmadan, tecrübesiz ve gelişmemiş olmalarından ürkmeden en hızlı şekilde birleştirmeli ve harekete sokmalıyız», «hele gençliği, daha yaygın ve daha cesaretli bir şekilde, tekrar ediyorum, daha cesaretli ve daha yaygın bir şekilde kendimize bağlamalıyız.»¹

Gençlik sorunlarının leninist ve sınıfsal bir şekilde ele alınması, bu sosyal grubun çeşitli kısımlarının devrimci olanaklarının, onları marksist-leninist fikirlerden yana çekme imkânlarının daha iyi bir şekilde anlaşılmasını gerekli kılar.

V. İ. Lenin şöyle demiştir: «Gençlik, öğrenci ve hele işçi gençlik, tüm mücadelenin sonucunu belirleyecektir.»² Görüldüğü gibi Lenin dikkati özellikle işçi gençliğin üzerine çekiyordu.

(1) V. İ. Lenin, Bütün Eserleri, c. 9, s. 247

(2) a.g.e. aynı yer.

Proletaryanın genç kuşağı ile çalışmak özellikle önem taşıyan stratejik açıdan bir sorundur. Bu niçin böyledir? Çünkü böyle bir çalışma süreci sırasında iki sorun birden bağlanır. Bu sorunlardan birincisi, işçi sınıfının yeni boy veren genç kuşağının eğitilmesi, yani bilinç ve örgütlenme düzeyinin yükseltilip işçi sınıfının saflarının güçlendirilmesi sorudur. İkincisi ise, işçi gençlik aracılığıyla gençliğin bütünüyle en sağlam ve en dayanıklı ilişkilerin kurulması sorudur. Görüldüğü gibi, işçi gençliğe daha fazla ve öncelikle dikkat gösterilmesi gerekliliği, Lenin'in sosyalist devrim ve onun itici güçleriyle ilgili genel teorisinden kaynaklanmaktadır.

Ama bu yargı, gençliğin diğer kollarıyla yapılan çalışmaları küçümsemek anlamına gelmez. Çünkü, bu türden eylemler de demokratik ve anti-emperyalist güçlerin birliğini arttırmaya yöneliktir. Akıllıca örgütlenmiş bir çalışmanın sadece işçi gençlik tarafından değil, emekçi gençliğin diğer grupları, özellikle de köylü kitleleri tarafından anlayışla karşılanacağına ve destekleneceğine güvenmemek için hiç bir sebep yoktur.

Önem kazanan diğer bir sorun da devrimci kabarışın, silâhlı kuvvetleri, sadece «üçüncü dünya» adı verilen ülkelerde değil, öteki ülkelerde de daha güçlü bir şekilde etkilediğini son Portekiz olayları göstermektedir. Portekiz'de demokratik hareketin başarıya ulaşmasında, faşist diktatörlüğün devrilmesinde gençlerin, köhnemiş rejimi hedef alan er ve subayların önemli rol oynadıkları görülmüştür. Ama, ordunun karşı-devrimci bir güç olarak da eylemde bulunduğu pek çok örneğini unutmamak gerekir.

Son zamanlarda, doğal olarak, üniversite öğrencileri arasında çalışmaya büyük dikkatle eğilinmektedir. İlerici üniversite öğrencileri, 1960 yıllarının ikinci yarısında, bazı gelişmiş kapitalist ülkelerdeki ve gelişmekte olan birçok ülkedeki demokratik, anti-tekelci, anti-emperyalist mücadelede, savaşa

karşı yapılan hareketlerde, ırkların ve ulusların baskı altında tutulmasına karşı verilen kavgada önemli rol oynadılar. Üniversite gençliğinin siyasal faaliyetindeki artış her yerde sosyalistlerin gençliğin bu dalı içerisindeki durumlarının güçlenmesine uygun bir şekilde olmamıştır. Bu durumda, meydana gelen oransızlığı ortadan kaldırmak ve üniversitelerdeki çalışmalarını daha iyi bir duruma getirmek için ciddi çabalar göstermek gerekir. Nitekim, bu alanda önemli başarılar elde edilmektedir.

Marksist-leninistlerin, bu sorun konusunda çok yerinde niteliksel ve niceliksel değer yargıları vardır. Marksist-leninistler, bir yandan üniversite öğrencilerinin devrimci potansiyelini küçümsemezken, öte yandan da, genel demokratik mücadelenin sosyalizmi amaçlayan mücadeleye dönüşmesi sırasında üniversite gençliğinin olanaklarının nelerle sınırlı olduğunu hesaba katarlar.

Ancak, üniversite öğrencilerinin ve gençliğin bütününe devrimci potansiyelinin meydana çıkarılmasında baş rolü oynayan işçi sınıfı ve onun siyasal faaliyetidir. Bu, çok önemli ve anlaşılması gereken bir noktadır. Çağımızın merkezinde, uluslararası işçi sınıfı bulunmaktadır. Çağımızın esas içeriği kapitalizmden sosyalizme geçiştir. Bu içeriği, insanlığın ilerlemesinin yolunu ve perspektiflerini işçi sınıfı belirler.

Görülebileceği üzere, Lenin'in gençlikle ilgili sınıfsal görüşü, sosyalizmin kurulmasında yönetici güç olan, kapitalizme karşı verilen devrimci mücadelenin hâkim gücü olan işçi sınıfı ve onun mücadeledeki müttefikleri ile ilgili doktrinin genel anlamı içinde ele alınabilir ve alınmalıdır.

Gençlik için mücadele uzlaşmaz bir mücadeledir, dolayısıyla bu mücadeledeki başarıların da uzlaşmaz bir şekilde değerlendirilmesi gerekir.

Elde edilen başarılar ortadadır. Ama kusurlarımızı görmeyip bu başarılarla yetinirsek hata etmiş oluruz.

Sosyalist ülkeler gençliği, sosyalistleri manen desteklemektedir. Bu ülkeler gençliğinin büyük kısmı, sosyalistlerin yönettiği gençlik örgütlerinde birleşmiştir. Ancak, birçok sosyalist ülkede cereyan eden olaylar, gençliğin bir kısmının henüz yeterli sınıfsal olgunluğa ve siyasal tutarlılığa erişmediğini göstermektedir. Bu olaylardan gerekli sonuçları çıkarmamak, sosyal alanda hareketsiz, ilgisiz, sosyalist harekete uzak kalan gençler olduğunu hesaba katmamak yanlış olur. Bilindiği gibi kapitalist ülkelerde de gençliğin bir bölümü burjuva partilerinin, hattâ faşist örgütlerinin etkisi altındadır.

Burada sormak gerekir: bu durumun sebepleri nelerdir?

Doğallıkla bu durum pek çok objektif sebepten ileri gelmektedir. Kapitalist ve gelişmekte olan ülkelerde, örnek olarak şu sebepleri sayabiliriz: burjuva ideolojisinin egemenliğinin tarihsel bir şekilde kurulmuş olması ve bir burjuva eğitim ve öğretim sisteminin varlığı. Bundan dolayı gençliğin, öncelikle egemen sınıflara destek olan görüşleri aşır kendi gelişmesini başlatmak zorunda bulunması. Nihayet, gençlik için mücadelede, karşıımızdaki düşmanın büyük para olanaklarına, güçlü bir propaganda mekanizmasına, sınırsız sahtekârlık ve demagoji ustalıklarına sahip olması. Kuşkusuz ki bazı faktörler sosyalist ülkeler gençliği üzerinde de olumsuz etkiler yapmaktadır.

Gençlik için mücadelede sübjektif faktör, öncelikle de sosyalistlerin örgütsel ve siyasal eylemleri her zaman çok büyük bir önem taşımışlardır. Bu konuyla ilgili tarihsel bir olayı anmak istiyorum.

Birçok Avrupa ülkesinde faşizmin yerleştiği 1935 yılında durumu tahlil eden Georgi Dimitrov şunları söylemişti: «Biz, gençliğin devrimci eğitimine de gereken dikkati göstermiyoruz. Bazı ülkelerde, özellikle Almanya'da faşizm gençliğin büyük kısmını anti-proleter yola saptırıyor ve bundan ustaca ya-

rarlanıyor.»³ Bu uyarının, gençliğin sosyal faaliyetinin yönemi sorununda sosyalistlerin sorumluluğunu derinlemesine anlamanın çarpıcı bir örneği olduğu kanısındayım. Bu sözleriyle G. Dimitrov, gençlik üzerinde etkin bir çalışma yapmanın gerekliliğini belirtmektedir.

Genç kuşak için mücadelenin somut yolları sorununa geçerken, özellikle ilginç olan üç ciddi meseleden söz etmek istiyorum. Bu meseleler sadece gençlik arasında çalışmayı güçlendirmeyi değil, bu çalışmaya yeni bir nitelik getirmeyi de söz konusu yapmaktadır.

Birincisi, sosyalist hareketin ereklarının propagandası ile gençliğin bilincini ve toplumdaki davranış şeklini etkileyen güncel gerçek ihtiyaçları arasında bir çelişme meydana gelmesi ihtimali sorunudur. Bir yandan sosyalizmin idealleri gençliğe, halen onda heyecan uyandıran şeylerle, çağımızın önemli sorunlarıyla ilgisiz bir dizi soyut kalıp biçiminde verilmektedir (gerçekten de kimi zaman böyle yapılmaktadır). Gençlerin bilinç düzeyi ise henüz bunu kavramalarına elverişli değildir. Bu durumda idealler çekiciliklerini kaybedebilirler ya da çok uzak bir gelecekte yapılacak işler olarak görülürler ve gençleri mücadele için, yapıcı çalışma için harekete geçirmezler. Öte yandan bu idealler beceriksiz bir şekilde somutlaştırılırsa bu, onların küçümsenmesine, ciddiye alınmamasına, alçaltılmasına, günlük ihtiyaçlar düzeyine indirilmesine sebep olur. Bu durumda amaç artık o kadar yüksek ve uğrunda pek çok güçlükleri yenmeye, mücadele etmeye, fedakârlıklara katlanmaya değmez gibi gözükebilir.

Tabii bu sorun sosyalist ülkelerde, kapitalist ülkelerde ve gelişme yolundaki ülkelerde farklı biçimlerde ele alınır. Önce sosyalist ülkelerde nasıl ele alındığını inceleyelim. Sosyalizmin kuruluşu evresinde gelecekteki toplumun propagandası ya-

(3) Georgi Dimitrov, Eserleri, c. 10, s. 95.

pılırken, sosyalizmin üst aşamasında ulaşılabilecek maddî hayat şartlarına ağırlık verildiği zaman bile bunun haklı ve kabul edilir bir sebebi vardı: bütün yaşamları boyunca yokluklara katlanmış, çoğu yoksulluk çekmiş insanlar için böyle bir gelecek, uğruna cidden mücadele etmeye değer bir şeydi. Ama günümüzde de propagandada ağırlığın yine aynı unsura, yani «sosyalizmin üst aşamasında her şeyin bolluğuna verilmesi, erişilmiş bulunan hayat seviyesinden tamamen memnun olmasa da, artık «sadece ekmeyle yaşanmadığını» bilecek kadar tatmin edilmiş ve yeterince gelişmiş genç insanın etkilenmemesine yol açacaktır. Zaten, iki sistem arasındaki tarihsel yarışmanın kriterlerini sıralarken, maddî hayatın taşıdığı bütün öneme rağmen, sadece maddî tüketim düzeyi konusundaki kıyaslamalarla yetinmeyiz. Bu kriterler arasında, demokrasinin geliştirilmesi, kişinin manevî ihtiyaçlarının karşılanması ve kişiliğin çok yönlü olarak geliştirilmesi koşullarını yaratma yeteneği de vardır.

Anlaşılabileceği gibi, ister sosyalist, ister kapitalist, isterse gelişmekte olan ülkelerde olsun, devrimci idealin, gelecekle ilgili yeni bilimsel öngörülere, gençliğin bilinç düzeyine ve ilgili ülkenin gerçek sosyal koşullarına uygun bir şekilde sürekli somutlaştırılması gerekmektedir. Şüphesiz, bu çok zor, ama çözümlenmesi gereken bir sorundur. Burada geliştirilmiş sorunlar ortaya çıkmaktadır: marksizm-leninizmin klâsiklerinde bilimsel bir şekilde öngörülen geleceğin, gençliğin şimdiye kadar elde etmiş bulunduğu bilinç düzeyiyle «bağdaştırılması», bilimsel öngörü, gençliğin ihtiyaçlarının incelenmesi ve devrimci idealler doğrultusunda ilerici hareketler yoluyla geleceğin oluşturulması; günün geçici çıkarlarına ve ihtiyaçlarına bağlanmaktan korunulması ve içinde bulunulan gerçek hayattan kopmaksızın ana hedefin gözden kaçırılmaması vb... Bu açıdan bakıldığında, gelişmiş sosyalizm aşamasının sorunlarının, kapitalist ülkelerde devrimin genel demokratik aşamasıyla sosyalist aşamasının diyalektiğinin marksis-leninist

açıdan anlaşılması sorunlarının, gelişmekte olan ülkelerin ulusal kurtuluştan sosyal kurtuluşa geçmelerinin yol ve şekilleri sorunlarının teorik biçimde işlenmesinin ve gençliğe açıklanmasının büyük önemi olduğu görülür.

Günümüzde barış içinde yanyana yaşamının ilkeleri git-tikçe daha güçlü bir şekilde uluslararası pratiğe girmekte, gençlik için ideolojik mücadeleye değerli bazı sorunlar yeni biçimlerde ele alınmaktadır. Ulusal gençlik örgütleri arasındaki görüşmeler daha sık ve daha üst düzeyde yapılmakta, gençler arasındaki doğrudan ilişkiler gelişmektedir. Bu ilişkilerin büyük önem taşıdığı inkâr edilemez. Sosyalistler bu ilişkileri etkin bir şekilde destekliyorlar ve daha da geliştirilmesini arzuluyorlar, çünkü bu ilişkilerin marksist-leninist ideolojinin yeryüzüne daha da yayılmasının, gerçek sosyalizm propagandasını yapmanın zorunlu şartı olduğu kanısındalar. Fakat gerici emperyalist çevreler uluslararası alandaki yeni durumdan kendi çıkarları doğrultusunda yararlanmak istiyorlar. Burjuva dünya görüşü, ahlâkı ve kültürüyle sosyalist ülkeler topluluğuna sızmak, «konverjans» (iki sistemin birbirine yakınlaşması) teorisinin propagandasını yapmak için, «serbest insan ve enformasyon değiş-tokuşu» fikirlerini öne sürüyorlar. Bu yeni durumda her türlü anti-komünist, sağ oportünist, maocu, troçkist, vb., akımlarda bir hareketlenme göze çarpıyor. Fikir düşmanlarımız, farklı emekçi kuşaklar arasındaki devrimci bağı kopartmak, bu kuşakları birbirinin karşısına çıkartmak için özellikle çaba gösteriyorlar. Bu koşullarda, yetişmekte olan kuşağın marksist-leninist ideoloji temeli üzerinde, sınıf bilinci verilerek eğitilmesi sorunu, bu eğitimde yurtseverlikle enternasyonalizm unsurlarının doğru bir şekilde bir araya getirilmesi sorunu olağanüstü bir önem kazanıyor.

İkincisi. Gençlik ve örgüt sorunu. Örgüt olmadan sosyal bir hareket, belirli bir amaca yönelik kitle eylemi de olama-

yacağıının bilincine gençlik gittikçe daha fazla varıyor. Ama, örgütle ilgili sınırlamalardan, özellikle de vesayet, denetim altına alınmaktan kaçınmak da gençlikte görülen bir eğilimdir. Bu, yeni bir sorun değildir, ama günümüzde pek çok açıdan, eskisinden farklı bir şekilde ele alınmaktadır. Bir yandan burjuvazi, bir yandan da goşistler, devrimci eyleme engel olmak, yada gençliğin isyancı eğilimlerini sömürme esasına dayanan, maceracı eylemler yapmak amacıyla kurulmuş sözde örgütleri kapitalist ülkeler gençliğine zorla kabul ettirmek için şimdye kadar görülmedik bir etkinlikle çalışmaktadırlar. Her iki örgüt çeşidi de, son tahlilde gençlikte düş kırıklığı yaratmakta ve çoğu zaman da örgütten soğumaya yol açmaktadır. Günümüzde gençliğin sosyal ve siyasal faaliyetindeki artışın gençlik içersindeki örgütlenme düzeyini geçmesinin, kendinden gelmeciliğin bilinçliliğe ağır basmaya devam etmesinin sebeplerinden birisi de budur. Sosyalist toplumda da, özellikle gençlik ustaca yönetilemediği zaman, ilgi ve gereksinmeleri, olgunluk düzeyi doğru bir şekilde göz önünde tutulmadığı zaman, örgütün gençliği tatmin etmediğine sık sık rastlanır. Bu sebeplerden ötürü, bilimsel sosyalistlerin gençlik örgütleri konusundaki görüş ve tavırları özellikle önem taşımaktadır.

Burada karşımıza çıkan, örgütlerin bağımsızlığıyla, onların gayet hassas ve gelişmiş araçlarla usta bir şekilde yönetilmelerinin bağdaştırılması sorunudur. Bu sorun basit değildir, ama bilimsel sosyalistler de bu konuda zengin bir tecrübeye sahiptirler. Örneğin, RSDİP (b)'nin daha VI. Kongresinde, gençlikle çalışmanın ilkeleri ve getirdiği görevler saptanmıştı. Kongre kararlarında, işçi gençliğin örgütsel kuruluşuna partinin yaptığı müdahalenin bir vesayet haline gelmemesi gerektiği, partinin örgütsel açıdan bağımsız, manevî olarak partiye bağlı ana işçi gençlik örgütlerini yaratmak için çalışması gerektiği özellikle belirtiliyordu.

Gençliğe güvenmek, onun kendine özgü coşkusundan ve

toplumun çıkarı için çalışma arzusundan destek almak, aynı zamanda da gençliğin yaşamında doğru yönlenmesine yardımcı olmak, onu kendisinden yaşlı kuşakların bilgi ve tecrübesiyle zenginleştirmek sosyalistlerin geleneklerinde her zaman önemli bir yer tutmuştur.

İster sosyal-demokrat, ister dinsel, ister sendikal olsun, her sosyal hareket gençlikle çalışma konusunda kendine özgü yöntemler ortaya koymaktadır. Sosyalistlerin uyguladığı yöntemler bunlardan ilkesel olarak farklıdır. Bu yöntemlere örnek olarak şunları gösterebiliriz: gençliğin, ilgilendiği sorunlar yoluyla etkilenmesi, bu işin ihtiyaçların etkin bir şekilde oluşturulmasıyla, ahlâka, topluma ters düşen kısır çıkarlarla mücadeleyle birlikte yürütülmesi; gençlikle açık ve samimî bir diyalog kurulması; çetin sorunlardan çekinmeme yeteneğinin gösterilmesi; basmakalıpçılığa düşülmemesi; gençliğin aştığı yöntemleri kullanmaktan çekinilmesi... Fakat, burada şu soruları da unutmamak gerekir: gençliği örgütleme mücadelesinde hasımlarımızdan her zaman daha güçlü ve becerikli miyiz? Gençliğin özelliklerini gereğince göz önünde tutup onunla ilişki kurmayı başarıyor muyuz? Bazen genç sosyalistler bile «genç yaşlılar» gibi davranmamakta mıdır? Nihayet bütün bunlar, kuşaklar arasındaki farkların aşırı biçimde abartılıp, (aynı ideallere sahip olursa da) arada bir kopma meydana gelmesi tehlikesinin doğmasına yol açmıyorlar mı?

Üçüncüsü, gençliğin farklı katmanlarının ilgi ve çıkarlarını göz önünde tutma ve eylemlerinin birliği için mücadele etme sorunudur.

Genç kuşağın sosyal alandaki faaliyetleri sorunun sınıfsal bir şekilde ele alınması, kaçınılmaz olarak, bizi gençliğin bütününü ve ayrı ayrı tabakaları açısından doğru bir siyasal çizgi saptamanın zorunlu olduğu konusuna ulaştırır. Karşımızdaki, sorun, çeşitli sosyal tabakaların aralarında fark gözetilerek ele alınması, ama gençliği birleştirici, eylemlerine yardım edi-

ci ve nihayet gençliğin bütününün sosyalizmden yana olmasını sağlayıcı bir şekilde ele alınması sorunudur.

Somut tarihsel duruma bağlı olarak, her ülkede, gençliğin farklı kolları arasında çalışma şekil ve yöntemleri hazırlanıp geliştirilir. İşçi ve köylü gençliği için, üniversiteleri için, genç kamu görevlileri ve memurlar için, erler ve genç subaylar için ayrı ayrı eylem programları belirlenmesi işine gereken önem verilmelidir. Gençliğin sosyalist ülkelerde toplum kuruculuğuna katılmasını hızlandırmak, kapitalist ülkelerde hâlâ burjuva ideoloji ve ahlâkının, kilisenin, sosyal-reformculuğun ve goşizmin etkisi altındaki kısmını kendimizden yana çekmek, soyut sloganlarla değil, ancak bu yolla olur. Bu, sosyalistlerin, örneğin sosyalist ülkelerde farklı gençlik katmanlarının birbirine yakınlaşması, aralarındaki sınırların giderilmesi süreci üzerinde etkin ve belirli bir amaca yönelik şekilde etkili olmak için verdikleri mücadelenin önemini azaltmaz, bilâkis daha da arttırır. Kaptalist ve gelişmekte olan ülkelerde ise bençe, sınıfsal ve siyasi ittifaklar, anti-empyralist, halktan yana tek cephele meydana getirmek için sürdürülen mücadele içerisinde gençlik eylemlerinin ve gençlik örgütlerinin taşıdığı önem sorunu üzerinde de ayrıntılı bir şekilde durmak gerekmektedir.

Biz, gençlik için verilmekte olan, tarihte benzerine rastlanmayan bir mücadeleye iki temel sosyal güç, iki temel fikir ve iki temel sistem arasında verilen kavgaya, (insanlığın bu yüzyılın sonundaki ve gelecek yüzyılın başındaki geleceğini büyük ölçüde belirleyecek olan kavgaya) tanık oluyoruz ve aynı zamanda bu kavgada bir yer alan birer faktörüz. Geleceğin bizim olduğunu biliyoruz, çünkü tarihin yasaları bizden yanadır. Gençlik için, teorik bir temelden kalkan, belirli bir amaca yönelik ve özverili bir mücadele sürdürerek, özlemimizi taşıdığımız bu geleceği yakınlaştıracabiliriz.

sosyalist gençliğin ana görevleri

Çekoslovakya Sosyalist Gençlik Birliği Merkez Komitesi Başkanı Jindrich Polednik ile yapılan bir görüşme.

— Çekoslovakya'da sosyalizmin kuruluşunun şimdiki evresinde S. G. Birliği'nin ve gençliğin rolü nedir?

Genç neslin rolü çok önemlidir. Gençlik sosyalizmin kurulmasına katılırken şimdiden hayata, çalışmaya ve toplumun yöneticiliğine hazırlanmaktadır. S. G. Birliği'nin birinci kongresi, Birliğin şimdiki görevlerini beş ana noktada dile getirmiştir:

1) Zengin ve çeşitli faaliyet, çalışma, inceleme, boş zamanları değerlendirme yoluyla, dünyanın bilimsel yoldan açıklanmasının ilkelerini — yani marksizm-leninizmi — öğrenmek, daha iyi özümlemek ve kendine rehber edinmek. Katıksız bir yurtsever olmak, sosyalizmi savunmaya her an hazır olmak. Sosyalist insanın ahlâkî karakteristiklerini taşıyan inanmış bir enternasyonalist olmak.

2) İnsanın dürüst emeği sayesinde, bilimsel ve teknolojik ilerlemenin daha iyi özümlemesi ve uygulanması sayesinde, dar görüşlülüğe, kayıtsızlığa, sorumsuzluğa ve diğer zararlı aşırılıklara karşı kararlı mücadele ile sosyalist toplumda ekonomik refahı daha çok arttırmak, bunun için çalışmak.

3) Toplumunu yönetmeyi, topluma yol göstermeyi yaşlı kuşakla yanyana, birlikte öğrenmek. Fabrikaların, okulların, toplulukların, vb., sevk ve idaresinde, kamu işlerinin yönetilmesinde, bize verilen özgül görevlerin yerine getirilmesinde kendi yerimizi almak, özellikle gençliği ilgilendiren sorunlarla ülkenin ihtiyaçları arasındaki ilişkiyi kendi usullerimizle bütünlemek.

4) S. G. Birliği Genç Piyonerler örgütünü çocuklarımız için bir hayat okulu yapma uğrunda çaba harcamak. S. G. Birliği Genç Piyonerler örgütünün üye sayısını ve faaliyetini düzenli bir şekilde arttırmak.

5) Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkeler gençliğiyle olan dostluğu pekiştirmeye devam etmek. Bütün ilerici gençlik örgütleriyle — dünyanın her yanındaki çocuklar ve öğrenciler de dahil — ilişkileri genişletmek ve onlarla birlikte emperyalizme karşı savaşmak. Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu (W.F.D.Y.) ve Uluslararası Öğrenci Birliği'nin (İ.U.S.) faaliyetlerini her alanda desteklemek.

— S. G. Birliği'nin ekonomik alandaki en önemli görevleri nelerdir? Çekoslovak gençliğinin bu yöndeki en anlamlı faaliyeti nedir?

Şimdiki durumda, genç kızlarımız ve erkeklerimiz için önemli olan, 5. Beş yıllık planın sondan bir önceki ve son yılındaki hedeflerine ulaşıp aşılmasına çalışmaları ile katkıda bulunmaktadır. Bu yılın mayıs ayında Çekoslovakya Komünist Partisi Merkez Komitesi, bilimsel ve teknolojik gelişmeyle ilgili sorunların tartışıldığı önemli bir genel toplantı yaptı. Bu toplantıda alınan kararlarda S. G. Birliği'nin ve genç neslin çok önemli görevleri olduğu sonucuna varıldı. Yeni olan her şeyi, bilim ve teknolojideki son buluşları gençliğin doğal çıkarları uğrunda kullanmak, çalışan insanların ve öğrencilerin bu buluşları günlük çalışmalarında uygulayabildik-

lerini görmek zorunlu olacaktır. Özgül faaliyete gelince, Çekoslovakya Komünist Partisi'nin 14. Kongresi, S. G. Birliği'nin 1. Kongresi, 10. Dünya Gençlik ve Öğrenci festivali ve şimdilerde de Çekoslovakya'nın nazi işgalinden Sovyet orduları tarafından kurtuluşunun 30. yıldönümü gibi önemli olaylar sırasında genç Çekoslovak kız ve erkeklerinin çalışma insiyatiflerindeki çok değerli ve olağanüstü gelişmelerden bahsedebilirim.

— Bu alanda özgül örnekler verebilir misiniz?

Bundan önceki Gençlik Festivali sırasında, Komünist Partisi Merkez Komitesinin, Çekoslovak hükümetinin, Sendikalar Merkez Konseyinin ve S. G. Birliği Merkez Komitesinin, Nazi işgalinden kurtuluşunun 30. yıldönümü onuruna yapmış olduğu çağrının ruhuna uygun olarak, S. G. Birliği Merkez Komitesince başlatılan büyük yarışmanın ilk bölümünü değerlendirdik. S. G. Birliği'nin 41 alt örgütü, gençlik grupları ve genç piyoner grupları yarışmaya katıldı. Şimdiki durumda, Zaferi Koruma ve Aydınlatma yarışması çerçevesi içerisinde, 38.275 gençlik grubu meydana getiren 788.893 genç kız ve erkek, ulusal kalkınmaya katılmak için sözbirliği ettiklerini açıklamışlardır. Elde edilen sonuçların değeri bugün yüz milyonlarla ifade edilmektedir. Kanımca bu durumu ayrıca yorumlamaya gerek yoktur. Bu yarışma eyleminin en değerli özelliği, büyük bir çalışmanın, yeni gençlik çalışma gruplarının, genç sosyalist çalışma müfrezelerinin ve kompleks rasyonalizasyon müfrezelerinin doğmuş olmasıdır. Gençliğin sosyalist işbaşı yarışmasına katılması büyük boyutlara ulaşmıştır. Gençliğin Çekoslovakya'nın ekonomik gelişmesine diğer katkı biçimleri de genişlemekte ve derinleşmektedir.

— S. G. Birliği'nin Çekoslovakya gençliğinin politik eğitimindeki rolü nedir?

Genç neslin ideolojik ve politik eğitimi S. G. Birliği'nin en temel görevleri arasındadır. Sosyalist toplumun ilkeleri ve idealleri ile, Komünist Partisi'nin politik çizgisi ile uyum içerisinde olmak; işçi sınıfının bilimsel dünya görüşü olan marksizm-leninizmi elde etme için gençliğimize yardımda bulunmak S. G. Birliği'nin görevidir. Marksizm-leninizmin sayesinde gençlerimiz, toplumun ve doğanın gelişme kanunlarını anlar ve onları kendilerine nasıl rehber edineceklerini, sınıflara bölünmüş dünyada kendi yollarını nasıl bulabileceklerini, uyum içerisinde nasıl yaşayıp davranacaklarını bilirler.

Genç kızlarımızın ve erkeklerimizin Komünist Partisi'nin politikasını öğrenmeleri, partinin politikasının ülkenin şimdisi ve geleceği için, bizzat kendilerinin şimdisi ve geleceği için olan anlamını kavramaları uğrunda çaba harcarız. Böylece bu politikaya katıldıklarını, onunla uyum içinde olduklarını, onun gerçekleştirilmesi için yaptıkları eylemlerle ifade ederler. Bizim ideolojik eğitim çalışmamızın önemli kısmı enternasyonalist eğitimidir. Enternasyonalizm kendini öncelikle Sovyetler Birliği'yle, Sovyet gençliğiyle, leninist komsomol ile ve diğer sosyalist ülkeler gençliği ile olan ilişkilerde göstermektedir.

S. G. Birliği'nin politik eğitim sisteminden, gençliğin boş zamanlarındaki çeşitli faaliyet biçimlerine, kültüre ve spora kadar bahsi geçen bu temel amaçları gerçekleştirmenin çeşitli yöntemleri vardır.

— Çekoslovak gençliği çeşitli dayanışma eylemlerinde ne şekilde yer alıyor?

Katıksız proletarya enternasyonalizmi duygusu ve anti-emperyalist dayanışma bizim gençliğimiz için doğal bir şeydir. Onlar duyguları ve düşünceleriyle ezilenlerin, yasal hakları çiğnenenlerin, sömürülenlerin yanında, her türlü emperya-

list zorbalığın sömürgeci baskının, kapitalist sömürünün karşısında yer alıyorlar. Gençliğimiz çok çeşitli politik eylemlerle, Dünya Gençlik Festivali öncesinde, dayanışma fonu için topladıkları paralarla, bilhassa sanat faaliyetleriyle, bunu sayısız defalar ispatlamıştır. Meselâ, çok acılar çekmiş olan Viyetnam gençliği, Arap ülkeleri gençliği, Şili'nin savaşçı gençliği bizim gençliğimizin sayısız dayanışma örneklerini özellikle görmüşlerdir. En son olarak, S. G. Birliği Hanoi'de büyük bir genç piyonerlerevi kurulmasına yardım etmiştir. Çekoslovak genç kızları ve erkekleri, Şilili gençlerle birlikte faşist cuntanın zulmüne karşı birçok toplantılar, yarışmalar, imza kampanyaları ve diğer dayanışma eylemleri örgütlemişlerdir.

— S. G. Birliği'nin Avrupa Güvenlik sistemini başarıya ulaştırmadaki payı nedir?

Bizim ülkemiz Avrupa'nın tam merkezinde yer almaktadır. Ülkemiz bu yüzyılda iki defa dünya savaşlarının yıkıcı alevlerine maruz kalmıştır. Halkımız özellikle 2. Dünya Savaşı'nda ciddi sıkıntılara ve fedakârlıklara katlandı. Bu yüzden her Çek ve Slovak'ın Avrupa'da güvenliğin ve işbirliğinin sağlanmasında dirimsel çıkarı vardır. Bu sayede «eski» kıta işbirliği, sükûnet ve barışın hüküm sürdüğü bir kıta haline gelecektir. Bu nedenle biz, Avrupa'nın sorunlarını iyi öğrenmeleri için kendi üyelerimizi ve diğer gençleri düzenli bir şekilde eğitmekteyiz. Bu anlayışla, toplantılar, seminerler, konferanslar ve benzeri eylemler örgütlemekteyiz. Ayrıca biz, öncelikle kendi Komünist Partimizin ve hükümetimizin dış politikasını, Avrupa'da güvenliğin ve işbirliğinin yerleşmesi için bilhassa sabırlı ve çaba harcayan diğer sosyalist ülkelerin politikasını desteklemekteyiz.

— S. G. Birliği'nin Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu üye örgütleri 9. Kongresine olan özgül katkısı nedir?

Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu üye örgütler toplantısına olan katkımız iki çizgiyi izleyecektir. İlk olarak, biz kendi katılımımızı lâyıkiyle hazırlayacağız. Böylece girişimlerde sorumlu yerimizi alabiliriz. Onların sağlam gidişlerine yardım edebilir, Çekoslovakya'da enternasyonal kampanyalar açılması için önerilerimizi onaylarına sunabiliriz. İkinci olarak, 9. Kongrede alınan kararları en çabuk yoldan örgütümüze iletebilmeyi, bu kongrede varılan sonuçları ve bu sonuçların getirdiği görevleri Sosyalist Gençlik Birliği üyelerine ve Çekoslovak gençliğine öğretebilmeyi arzu ediyoruz.

aydınlık fevkalâde gençlik nüshası

BİRKAÇ NOT

Aydınlık Dergisi 18 Şubat 1925 tarihli 31. sayısını *Fevkalâde Gençlik Nüshası* olarak yayınlamıştı. 31. sayı derginin son sayısıdır. Bu sayıda imzası olan yazarlar şunlardır:

- 1 — Mustafa Suphi
- 2 — Ahmet Tefvik
- 3 — Sâî
- 4 — Kerim Sadi
- 5 — Nâzım Hikmet
- 6 — Memduh Necdet
- 7 — Muammen
- 8 — M. Hâlis
- 9 — Tuğrul Vecdi
- 10 — Ahmet Şahin
- 11 — Burhan Âsaf

**

Mustafa Suphi'nin yazısı «Yaşta Ve Başta Gençlik» başlığını taşımaktadır. Yazara göre «Gençlik denildiği zaman, biz bunu, aynı zamanda hem yaş hem de başta aramak mecburiyetindeyiz.»

Ahmet Tevfik «Türkiye Gençliğinin Sınıfı Mevkii» başlıklı yazısında diyor ki:

«Türkiye’de gençlik yüzyıllardan beri keskin bir sınıf kılıcıyla büsbütün başka iki parçaya ayrılmıştır. Bu gençlerden birincisindekiler güçsüzsüz, düşüncesiz ve emin, tıpkı kümesteki kaz civcivleri gibi günden güne palazlanmak, semirmek için yer ve yaşarlar. Bunlar dengesiz, korkak, beceriksizdirler. Bunlar(yüksek tabaka: burjuva) evlâtlarıdır. Babaları gibi asalak geçinirler. İkinci kısım gençliğin hiç unutmadığı ve daima mecbur olduğu bir şey vardır: çalışmak!...

Ve kim olursa olsun, şu derebeylik diyarının dağında beygir, çölünde deve, tarlasında öküz, ağlında koyun, köyünde köle, şehrinde kul odur. Çekilip binilir, sürülüp sağılır, azarlanır, dövülür: kanı bahasına çalıştırılır... O, Nuh gününden beri arz üzerinde sürünen Hint (Paryası) veya Roma (Proletarya) sındandır: (Emekçi-rençper) de adı... Zaman boş durmadı, bu iki tabakadan düşürdüğü parçaları yontta yontta ortaya yeni bir örnek koydu: (Aydın Gençlik).

(İşçi-rençper, proleterya) gençliği Meşrutiyetten sonra bazı siyasî şarlatanlar tarafından kışkırtılmakla başlayan menfi kıvılcımlı yavaş yavaş gerek (burjuva) gerek (serseri entellektüel) tabakalarını hayrette bırakacak kadar yol almıştır.

Aydın gençlik.— Henüz kendini bulamamış ve tarihi anlamıyla toplumdaki sınıf cephesini tutamamıştır.»

**

Kerim Sadi’nin, bu sayıda üç yazısı var:

a — Gökalp’in Portresi (sayfa 827);

b — Anadolu (sayfa 836-7);

c — Harap Çiftlikte İki Köpek (sayfa 844);

38

Nâzım Hikmet’in, *Komsamol* şiiri şu mısralarla sona eriyor:

Gamın, kederin tüylerini bir kara tavuk gibi yol

Kuvvetli ol!

Neşeli ol

HAYDA KOMSAMOL!..

(Sayfa: 828, sütun 2)

**

Memduh Necdet, «Türkiye’de İşçi Gençliğinin Vaziyeti» başlıklı yazısında diyor ki:

«Bütün cihanda olduğu gibi Türkiye’de de «İşçi Gençliği» denilebilir ki harpten sonra doğmuş veyahut çok genişlemiştir. Böyle bir kitlenin sömürü alanına atılmasıyla bütün amele sınıfı için etkisi önemli olan, birçok yeni şartlar meydana gelmiştir. Bunun için biz, umumiyetle proleter kitlesinin çıkarlarını savunurken, işçi gençliğinin savunmasını — proleter kitlesine yapacağı önemli etki dolayısıyla — en ileri safta görüyoruz.

Çünkü her yerde olduğu gibi bizde de işçi gençliğinin çıkarları her vakit ihmal edildi. Bizdeki işçi gençliğinin durumu, hiç şüphe yok ki, her yerden daha fenadır. Çünkü bizdeki işçi gençliği hiç bir yerde görülmeyen bir biçimde sömürülüyor. Miktarı önemli bir yekûn tutan (çıraklar) bunların en iyi bir nümunesidir. Bugün, hiç bir teşkilâta malik olmayan bu gençlik, mukadderatını, burjuvazinin, patronların insafına terketmiştir. Eczahanelerde, yazıhanelerde çalıştıranlar aydın çıraklardan tutunuz da, gazinolarda, berber dükkânlarında, bakkal dükkânlarında, kahvehanelerde, lokantalarda, mağazalarda, hamamlarda, hanlarda bulunan bu gençlik sabah karanlığından gece yarısına kadar çalışır. Aldığı gündelik, bugün bir adamın geçinmesi imkânı olmayan veya ayda 10-30

39

lirayı geçmeyen bir paradır. Bu gençlerin ekserisi 16 saatten aşağı çalışmamaktadır.

Özellikle, dokuma fabrikalarında, dokuma imalâthanelerinde, rejide, tütün işlerinde çalışan genç kızların durumu âdeta tahammül edilmez haldedir. Dokuma işlerinde çalışan 15-16 yaşlarında çalışan bir genç kız ilk zamanlarda — acemiliği bahane edilerek — haftada ancak 25 kuruş gibi gayet cüz'î bir para alabilir. Bu para, azamî miktarını üçüncü yıl sonunda bulabilir ki, o da haftada 3 lirayı geçmez. Esasen bu süre sonunda bu genç işçi kız, oradan atılmış ve yerine diğer bir acemi alınmıştır. Tütün işlerinde çalışan genç kızlar da, günde miktarı nihayet 80 kuruşu geçmeyen bir para alabilirler.

İşçi Sendikaları, kendi öz çıkarlar gereği genç işçilerin de çıkarlarını korumalı, programlarında gençler için de maddeler ayırmalıdır. Bugün bizden başka, dünyanın dört bir yanında, genç işçiler, siyasî bir taazzuv halinde ortaya atılıyorlar. Batı Avrupa'dan Doğu Avrupa'ya kadar her tarafta gençlik örgütlenmiştir. Hatta, Çin, Japon gençliği bile siyasî mücadelelere atılmış ve kendi politik haklarını koruyan (Komünist Genç Birlikleri) çevresinde toplanmıştır.

Türkiye işçi gençliği de, artık kötü durumuna son vermeli ve sendikalarda, büyük işçilerle eşit haklar sağladıktan sonra, şu iktisadî dileklerle ortaya atılmalıdır:

1 — İşçi gençliği — büyükler kadar iş yaptığı için — büyük işçiler kadar bir ücret almalıdır.

2 — İşçi gençliği, bütün okullarda, parasız okumalıdır.

3 — 18 yaşına kadar olan genç işçiler, büyüme devresinde olduklarından 6 saatten fazla çalışmamalıdırlar.

4 — 18 yaşından aşağı olan genç işçiler, gece işlerinde kesin olarak çalışmamalıdırlar.

5 — 16 yaşına kadar olan genç işçiler tam gündelik almak şartıyla ancak 4 saat çalışmalı ve geri kalan zamanını,

parası patron tarafından ödenmek üzere, okullara ayırmalıdır.

6 — Gençliğin, hangi yaşta olursa olsun kayıtsız şartsız sendikalara girebilmesi sağlanmalı ve buna engel yasalar kaldırılmalıdır.

7 — Burjuva gençliğine bin türlü örgüt yapma hakkı verilirken, işçi gençliğine de örgüt yapmak müsaadesi verilmelidir.

18 saat çalışmalar, aç sürünmeler, verilen maarif vergisine rağmen okulda okuyamamalar, artık bizim işçi gençliğini de uyandırmalıdır. İşçi gençliğimiz, Avrupa'daki, bütün ci-handaki kardeşleri gibi inkılâpçı, teşkilâtçı, en ön safta yürüten, en aktif, en ateşli bir kitle olmalıdır. Tarihî zaruretler, Türkiye'nin genç işçilerine çok önemli görevler veriyor. Genç işçilerimiz bunu bilmeli ve bu ağır yükü başarmak için hazırlanmalıdır.»

**

«Köylü Gençliği» başlığı ve Muammer imzalı yazıda şu satırlar göze çarpıyor:

«Köylü gençliği Türk gençliğinin yüzde seksenini teşkil etmektedir. Türkiye'de gerçek gençlik kitlesi, köylü gençliğidir.

Derin bir teessürle itiraf etmek zorundayız: Memleketin cahil gençliğini, işte bu gençlik doldurur. Ve bu gençliktir ki, Türkiye'de cehaleti temsil eder. Memlekette öğrenim hayatını yaşatan Maarif vergisini bu sınıfın gençliği verir. Fakat buna karşılık kendisi okumayacaktır; okuyamayacaktır. O zavallı gençlik, verdiği avuç dolusu vergilerle, memleketin parazit zümresini okuttururken, kendisinin cahil kalmasını, talihsiz hayatının, talihsiz ailesinden miras kalmış zorunlu bir nâsibesi sanır ve buna tevekkülle boyun eğer.

Köylü gençliği hayata ve sağlığa en yabancı bir gerçektir. Onun meskeni, onun eğlence yeri, onun neşe ve kahkahası yoktur. Onun hayatı, baştan başa, başkaları için tüketen bir mahrumiyet ve bir fedakârlık ışığıdır. Başkası için yaşar ve asla kendisi için değil. Sabahtan akşama kadar, ihmal edilmiş bir toprağın, gittikçe hasisleşen kucagında kaç batın önceki anasından miras kalmış bir tahta parçasıyla çalışan ve yetiştirdiği ürün ile memleketin bütün bir istihsal hayatını canlandıran, işte bu cansız gençtir.

Bu insan, bugüne kadar başkaları için yaşayan ve başkaları için ölen bu insan ve bu köylünün önünde yarın bütün bir Türkiye eğilecek. Bu nasırlı elli, terli alınlı, sıtmalı, frengili insanından, yarınki Türkiye, köylü Türkiye'si o kadar özlediğimiz ve o kadar tapacağımız köylü Türkiye'si doğacaktır.»

**

«Cihan İşçi Gençliğinin Vaziyeti» başlıklı yazıda M. Hâlis'in incelediği şudur: Rus Devrimi dışında kalan Almanya, Avusturya, Çekoslovakya, Macaristan, Fransa, Danimarka vb. gibi Avrupa memleketleri, genç işçilerinin durumu. Bunu da ikiye ayırıyor:

- a — Ekonomik durum;
- b — Politik durum.

Bundan başka, yazar, şu konuları da özetliyor:

- 1 — Cihan Savaşı'ndaki durum,
- 2 — Cihan Savaşı sonundaki durum: 1922 yılına kadar.

(Sayfa: 833 - 836)

**

Tuğrul Vecdi'nin (Zooteknik Profesörü Selâhattin Batu'nun) «Bugünkü Gençlik Ve Yarınki İnkılâp» başlıklı yazısının

da özellikle göze çarpan satırlar şunlardır: «Bizim mensup olduğumuz proleter tabakasına gelince, olayları Marks'ın kafası ve Lenin'in taktiğiyle çözen biz, biliyoruz ki, toplumun ekonomik kuruluşundaki bugünkü bozuk düzenin hâkim olduğu her yerde bir mücadele vardır. Ve bu mücadele geçmişten geleceğe doğru akarken, zayıftan kuvvete doğru ilerlemektedir ve gittikçe keskinleşmektedir. Batı emperyalizminin vahşi saldırısını geriye püskürten Türkiye'de de, ekonomik gelişmeye paralel olarak bu sınıf zıttiyeti, sınıf savaşı gün geçtikçe keskinleşecektir. Bundan ötürü, dejenere burjuvazimin kadın kucaklarında yaşayan gençliği yanında bu keskin mücadelenin doğurduğu bir gençlik en bilinçli, en örgütlü bir kuvvet halinde çarpışacaktır! Ve bu gençlik artık kendine gelmek üzere bulunuyor.

Biz bugün soyulan, boğulan, öğrenim, refah, yaşayış imkânlarından yoksun bırakılan proleter gençliği için sınıf durumlarına sınıf sezişlerine sahip olmalarını diliyoruz.

Ve diyoruz ki:

«Türkiye'nin fakir ve yoksul gençliği! Artık kendini sez! Artık hisset ki bin bir hurafenin, bin bir masal ve yalan kumkumasının acınacak bir sergisi halinde seni saran bu çevreyi kurtaracak, koruyacak biricik kuvvet sensin! İslî selvilerin, yosunlu mezar taşlarının mantarlar gibi ürediği bu çevreyi ve her şeyi gökten dilenen mütevekkil, miskin, ruhsuz kitleleri kurtuluş yoluna sürükleyebilecek, ancak senin bileğindir!. Şunu da bil ki, seni yaratacak yok! Yaşamak, ezilmemek, ölmek istiyorsan, kendini yaratmaya bak! Yarının devrimi, idealin çocuğunu bekliyor!...» (Sayfa 837 - 838)

**

Karlibkineht ve Roza Lüksenburg'a ayrılan yazı beş sayfa tutmaktadır (Sayfa 839 - 843).

Ahmet Şahin'in imzasını taşıyan yazının son satırları majüskülle dizilmiştir :

«YAŞASIN DEVRİM KURBANLARI!..

KAHROLSUN BURJUVA UŞAĞI YALANCI SOSYALİSTLER; SOSYAL DEMOKRATLAR!...»

*
**

Maksim Gorki'nin Lenin'e ait hatıralarından, «Bir insan» başlıklı yazının altında «Nâkilli: Burhan Âsaf» (Burhan Âsaf Belge) (Sayfa: 844 - 846).

portekiz röportajı

V. Venetsanopulos
B. Avramova
V. Kadulin

İşçilerle, balıkçılarla, liman işçileriyle, kuzeyli köylülerle ve güneydeki tarım işçileriyle, memurlarla, öğrencilerle, bilim adamlarıyla, gazetecilerle konuştuk. Cumhurbaşkanı Fransisko Kosta Gomez'le görüştük. Silâhlı Kuvvetler Koordinasyonu ile bir görüşme yapmak imkânını bulduk.¹ Sosyalist Parti ve bir siyasal parti durumuna geçen Portekiz Demokratik Hareketi yöneticilerini ziyaret ettik, ülkenin sendikal hareketi olan «Enetersendikal» in merkezine gittik. Parti militanı ve kadrosu olan, Merkez Komitesi Siyasal Komisyonu ve Sekreterlik kurulu üyesi olan komünistlerle, devrimin geçmişinden, şimdiki durumundan ve geleceğinden konuştuk.

1974 ekiminde *Avante* gazetesi, PKP Merkez Komitesi üyelerinin, VIII. olağanüstü Kongrede açıklanmış bulunan listesini yayımladı. Zaman bir insanın yaşamının ölçüsüdür. Gazetede yayımlanan listede, her ismin karşısında sayılar yer alıyordu. Partiye kaç yıldır üye olduğunu, kaç yıl gizlilik koşullarında çalıştığını, kaç yılın hapis hanelerde yada faşist konsantrasyon kamplarında geçirdiğini gösteren sayılar. Yayımlanan rakamları nasıl bir katsayıyla çarpmalı, nasıl mad-

(1) Portekiz Cumhurbaşkanı Fransisko da Kosta Gomez'le ve Silâhlı Kuvvetler Hareketi Koordinasyon Komisyonu ile yapılan görüşmeler, YENİ DÜNYA'nın 3. sayısında yayımlanmıştır.

dileştirmeli ki, anti-faşist mücadelede yer alan bütün Portekizlilerin yaptıkları işin boyutları değerlendirilebilirsin?

Portekiz devriminin hikâyesini anlatırken, bu devrimden canlı sesleri röportajlarımıza katmak istedik. Canlı seslerden kastımız, çeşitli ve bazen birbirleriyle çelişen sesler. Bu sebepten ötürü, görüştüğümüz pek çok kişinin bu röportajın hazırlanmasına katılmalarını sağlamaya çalıştık.

DEVİRİMİN AŞAMALARI

Önkoşullar. Komünist Fernando Sampaio e Kastro eski bir cumhuriyetçinin, 1910 yılında Portekiz'de cumhuriyeti kurmak için mücadele etmiş olanlardan birisinin oğlu.

Fernando anılarını şöyle anlattı: öğrenciyken işçilerle dostluk bağları kurdum. Onların benden çok daha fazla şey bildiklerini, sınıfların, sınıf mücadelesinin, gerçek bir hürriyetin ne demek olduğunu benden daha iyi anladıklarını gördüm. Ve bu sıralarda, Lenin'in *Devlet ve devrim*'i elime geçti. Diyalektik ve tarihi materyalizmi öğrenmeye başladım.

Bu adamla karşılaşmamız tamamen bir tesadüf sonucu oldu. Ama uzun bir süre önce işçi sınıfının partisine girmiş olan bu portekizli aydının kafasındaki gelişim tesadüfi değildi. Leninist ideallerin onun üzerindeki çekiciliği ve gerçek sosyalizm tecrübesine duyduğu samimi ilgi de birer rastlantı ürünü değillerdi. Portekiz'de bize pek çok defa şöyle dedi: «25 nisan 1974'ten önce Ekim 1917 oldu». Eski cumhuriyetçinin oğlunun yolunu açıkça belirlemesine yardım eden *Devlet ve Devrim*, ekim devriminin arifesinde yazılmıştı. Bu yapıtı, leninist mirasta yer alan pek çok eser gibi, Portekizli devrimcilerin şimdiki kaygılarıyla doğrudan ilgiliydi.

Bu çalışmasında Lenin, 1910 Portekiz devriminden bahsediyor ve bunun bir burjuva devrimi olarak kabul edilebileceğini, ama hiç bir şekilde bir halk devrimi şeklinde görüleme-

yeceğini; halk kitlesinin çok büyük çoğunluğunun bu devrime «aktif, bağımsız bir şekilde, kendi ekonomik ve siyasal talepleriyle» katılmamış olduğunu belirtiyordu.

Birinci cumhuriyetten doğan özgürlüklere gerici güçler derhal son verdiler. 1926'da yapılan askerî hükümet darbesi, yarım yüzyıla yakın bir süre tekellere ve büyük toprak sahiplerine sadakatle hizmet eden faşist bir diktatörlüğün kurulmasına yol açtı.

«Faşistlerin iktidara gelmesiyle, özgürlükler ortadan kaldırıldı, emekçilerin yaşamını daha iyi bir duruma getirme çabaları kaba bir şekilde durduruldu» diye söze başladı, PKP Merkez Komitesi Siyasî Komisyon üyesi ve *Avante* gazetesinin başyazarı Antonio Dias Lurenso. «Katolik kilisesinin en gerici çevrelerinden yararlanan faşistler, nüfusu geçici olarak diktaları altına almayı başardılar. Faşist diktatörlüğün dayanakları, terör, güçlü bir baskı aygıtı ve ulusal ve yabancı büyük sermaye idi. Bu da diktatörlüğün kırk sekiz yıl sürmesini sağladı.»

«Ama» diye sözlerini sürdürdü Antonio Dias, «halkın yoksullaşması, orta tabakaların yıkıntıya uğraması ve işçi sınıfının gücünün artması, faşizmi toplumda her türlü kitlesel tabandan yoksun bıraktı. Partimiz sadece baskıya rağmen varlığını sürdürmekle kalmamış, saflarını genişletmesini, bütün ülkede örgütlenmesini, kitlelerle sıkı bağlar kurmasını ve kitlelerin eylemleri üzerinde sonuç belirleyici bir etki uygulamayı da bilmiştir.»

Bütün bunları, efsanevi bir geçmişi olan, partisi tarafından sevilip saygı gösterilen bir adam, alçak sesle, hattâ çekingenlikle söylüyordu. Antonio Dias, örgütlerinin gelişmesinde, kitlelerle bağlarının güçlendirilmesinde küçümsenmeyecek bir rol oynamıştı. Portekiz proletaryasının devrimci kesimlerinden birisini temsil etmekte olan bu metal işçisi, yaşamını partinin yaşamıyla daha delikanlılığında birleştirmiş. İşçileri bekleyen güç olayları anlatma arzusu onu yazmaya itmiş. Dü-

zenli bir şekilde kitap okuması sonucunda kültürlü bir kişi haline gelmiş.

Henüz yakın olan geçmişe bakarken, Antonio Dias, 1940 yılları sonlarında anti-faşist güçlerin birliğini güçlendirme sorunlarını incelemekle görevli bir toplantıya katılan 14 kişiden tek hayatta kalanın kendisi olduğunu hatırlıyor: 'on yedi yılını faşist ceza evlerinde geçirmiş. Birçok kişi bize, Dias'ın PİDE'nin (gizli siyasal polis) işkencelerine nasıl cesaretle dayandığını ve 1954 sonunda Peniçe kalesinden nasıl inanılmaz bir şekilde kaçtığını anlattılar. Aynı kaleden, beş yıl sonra, başlarında Alvaro Kunyal'ın bulunduğu bir grup parti yöneticisi de kaçmıştı.

Bizce bütün bunlar, Antonio Dias Lurenso'nun, sözlerini sonunda, faşizme karşı kazanılan zaferin sebeplerini belirten çok basit sözcüklerine bir ağırlık kazandırıyor: «Bugün, diktatörlüğün ülkemizde bozguna uğramasının sebeplerini açıklarken, halkın çok çeşitli biçimlerde ifade edilmiş olan derin anti-faşist duygularından bahsediyoruz. Bu son yıllarda, faşizme karşı açık bir mücadele veriliyordu.»

1964 yılında PKP, Alvaro Kunyal tarafından 1963 nisanında sunulan ve «Zafer Yolu» başlığını taşıyan bir Merkez Komitesi raporunu yayımladı. Bu raporda, ülkedeki siyasal durum tahlil ediliyor, faşist diktatörlüğün yıkılmasına götüren yollar ayrıntılarıyla inceleniyor ve demokratik ve ulusal devrimin hedefleri belirleniyordu. Demokratik ve ulusal devrim programı, partinin VI. Kongresinden az sonra 1965 yılında kabul edilmişti.

Bu belgede Kunyal, kırk yıla yakın bir süredir verilen anti-faşist mücadeleden edinilen tecrübenin bir bilançosunu çıkartıyoruz, halkın zaferi beklemekle niçin haklı olduğunu açıklıyor; marksistlerin son derece güç gizlilik koşullarında, ulusun demokratik ve yurtsever güçleriyle birlik kurmalarını öğütüyordu.

On yıl sonra, ama bu defa legal olarak, «Zafer Yolu», kitap halinde yayımlandı. Yeniden yayımlanmasından amaç okuyuculara geçmişe ait bir anı bırakmak değil, kanıtlara dayanarak eylem programını duyurmak ve savunmaktı. Bu kitap halka mücadelenin hiç de bitmemiş olduğunu, devrimin henüz ilk adımlarını attığını söylüyor.

Faşist hükümet düşmüştür. Halkla silâhlı kuvvetlerin birliği faşist iktidarın kurumlarının ortadan kaldırılmasını, temel siyasal özgürlüklerin kazanılmasını sağlamıştır. Böylece, Lenin'in bahsettiği, gerçek bir halk devrimi için gerekli ön koşullar yaratılmıştır.

Özgürlük ilkbaharı: Görüştüğümüz Portekizlilerin hepsi de bize bunların unutulmaz günler olduğunu söylediler.

«25 nisan günü hapisteydim» diye anlattı PKP'nin, genç bir üyesi olan Jorj Pisko. «Büyük bir gürültüyle uyan-dım» Gardiyan «bazı öğrenciler patırdı yapıyorlar» dedi. Ama bir süre sonra, «Kahrolsun PİDE! Katiller!» diye bağırıldığını duyduk. Gürültü hapishanenin içinden gelmeye başladı. Kapıya ve dösemeye vuruldu.»

«Bir hapishane müfettişi, yanında bir PİDE ajanı ve başkaları olduğu halde hücreye girdi. Bana, «telâşlanma, durumun inceleniyor, işler yolunda gidiyor» dedi. Bu sırada, grupla birlikte gelen bir asteğmen söze karıştı: «Bay müfettiş, artık bu sizin işiniz değil, bizim işimiz». Birkaç dakika sonra kapıda askerler görüldü ve asteğmenle birlikte bana doğru koşular. Kucaklaştık... Hapishaneden çıkıp da sokaklardaki kalabalığı görünce şaşırıldım.»

1 Mayıs 1974'te, halk hareketi gücünü hatırı sayılır bir şekilde gösterdi. Eski ve sağlam devrimci gelenekleri olan Bareyno sanayi kentinin sakinleri bugünü bütün ayrıntılarıyla hatırlıyorlar.

Faşist yöneticiler Bareyro emekçilerinden çekinirlerdi. Polise güveni olmayan hükümet, kentte ulusal cumhuriyet mu-

hafızı müfrezeleri bulundururdu. Bareyro'da oturanlar, hitlerciliğe karşı zafer kazanıldığı zaman da gösteri yapmak için sokağa dökülmüşlerdi. Salazar'ın jandarmaları onlara kızıl bayrağı taşıma izni vermemişlerdi. Bunun üzerine, gösteriye katılanlar, bayraksız sopalı başlarının üzerinde yükseltmişlerdi. Bareyro'lu anti-faşistler 1945 mayısında Hitler Almanyasının bozgununu böyle kutlamışlardı.

1974 mayısında ise sokaklara inen halk kızıl bayrak ve karanfilleri açıkça taşıdı. Belediye sarayında ve bucak konseylerinde yönetimi derhal ele aldı, faşistleri kovdu ve demokratik komisyonlar kurdu. Bu komisyonlar, çalışkan Bareyro halkını uzun zamandan beri meşgul eden sorunları çözümlenmeye koydular.

PKP'nin yerel bürosundan çıkıp, yaklaşık 900 işçinin çalıştığı, demiryolu gereçleri onarım atölyelerine yöneliyoruz. Fabrikanın bahçesine girmek için dış duvarların etrafından dolaşıyoruz. Bu duvarlar devrimci sloganlarla ve gerici generallerin karikatürleriyle dolu. Bareyro'lu çocuklar, siyasal olaylar karşısındaki tavırlarını, çok renkli tebeşirler aracılığıyla ifade etmişler. Şimdi ise babaları, Portekizlilerin belirgin özelliği olan o duygululukla, bize kaygılarını ve umutlarını açıyorlar:

«1947 yılında bu işletmeye kazancı olarak girdim» diye anlatıyor Armando Bareto. «Yorgunluğun ve açlığın ne olduğunu iyi bilirim. İki çocuğum var. Aldığım ücret onları beslemeye yetmiyordu. Olanlardan çok memnunum, çünkü bunca yıl faşizmin zindanında, sefalet ve umutsuzluk içinde yaşamış olan bütün Portekizlilerin önünde artık özgürlüğün kapıları açılmış bulunuyor.»

Antonio Andrade, «32 yaşımdayım» diyor, «Fransa'ya göçtüm, daha doğrusu kaçtım, çünkü ülkemde kalsaydım hapse atılacaktım... Şimdi sendikayla meşgulüm. Şu günlerde yeni bir toplu sözleşme hazırlamaktayız, eskisi bir işe yaramıyordu. Eğer bir maddesinde emekçinin şu yada bu işi yapmaya

hakkı olduğu yazılmışsa, bunu izleyen maddede muhakkak, o hakkın ne şekilde kısıtlandığı belirtiliyordu.»

Ameriko Barradas tartışmaya katılıyor ve «atölyelerde çalışmaya başlayalı neredeyse yirmi yıl olacak» diyor. «Ama, bir kez olsun yönetimin, personelin yararına bir şey yaptığımı hatırlamıyorum. Buna karşılık, işçilerin arasında sürekli bölücülük yapıldı. 25 nisan bizi özgürlüğe kavuşturdu. Hükümetimizin emekçilerin yaşamını kökünden değiştireceğine sarsılmaz bir şekilde inanıyorum.»

«PKP'ye, gizlice yardım etmiş olmama rağmen, şans eseri olarak, hiç tutuklanmadım» diye heyecanla konuşuyor Jokinto Makedo Bravo. «Bugün parti üyesiyim. Artık o kadar genç değilim. Kırk sekiz yıl boyunca faşizmden o kadar çıktık ki. Artık özgürlük günü geldi, ama geçmiş yılların asabî gerginliği de kendini hissettiriyor. İşte bakın, sebebini bilmeden ağlıyorum. Sevinçten mi, artık o kadar genç olmadığım düşüncesinden mi, geçirdiğimiz sınavlardan dolayı mı, ne olduğunu bilmeden ağlıyorum.»

Arkadaşı Karlos Silva anlatıyor: «PKP'ye ilgili yaklaşık dört yıl oldu. Girer girmez de sıkıntılar başladı. Az önce konuşan Jokinto benim şefimdi. Yardım etmek için beni başka bir kesime aktardı. Böylece sıyrıldık... Ülkemizin, istediğimiz gibi, özgür, sosyalist, herkesin neşeli ve mutlu yaşayacağı, halkın yüksek bir yaşam düzeyine sahip olacağı bir ülke durumuna geleceğini umuyorum. Ama daha yapmamız gereken pek çok iş var. Çünkü ülke eski rejimden kalma bir sürü taşıyor.»

Konuştuğumuz yer daracık bir büro. Atölye mühendisi içeri giriyor. Hazırlanmadığını, az sözle çok şey anlatamaya çağını bahane ederek uzun süre konuşmamıza katılmayı reddediyor. «Faşizm karşısındaki tavrını belirtmesi için insanın özel bir şekilde hazırlanması mı gerekir?» diye soruyoruz. Sonunda konuştu: «Atölyelerde iyi şefler de bulunduğu kötü

şefler de bulunduğu sonucuna varan birkaç söz söyledi. İşçiler sordukları sorularla onu sıkıştırmaya başladılar: sendika hakkında, yeni toplu sözleşme hakkında neler düşünüyordunuz? Mühendis tam bir dürüstlikle cevap verdi. Faşizm zamanında olsaydı cevap verir miydi? Hattâ, işin aslına bakılırsa, böyle bir tartışma yapılabilir miydi?

Burada, işçilerin yaptıkları açıklamalardan kısa alıntılar yaptık, hepsini aktaramadık. Her birisinin faşizmle görülecek kişisel bir hesabı var. Ama, geçmişe kesinlikle son vermek arzusu devrimin gelişmesindeki ortak çıkarları onları birleştiriyor. Portekiz'in bütün emekçileri gibi, Bareyro işçileri de devrimi kendi devrimleri olarak benimsemişler.

Yeni demokratik Portekiz gerçeğine her adım başında rastladık.

Lizbon askerî hastanesinin kapısının önüne güneşte ısınmaya çıkmış, yanık tenli delikanlıları hatırlıyoruz. Sargılar içindeydiler. Kimisi koltuk değneğiyleydi. Kapıdaki nöbetçi, neşeyle, «Kayıt defterleri kapanıyor, koşullar boşalıyor, artık müşteri gelmiyor» diyor.

Sona eren uzun bir sömürge savaşı, ülkenin kanını emen askerî giderlerin azalması, sömürgeleden arınma sürecinin, pek çok engele rağmen gelişmesi. Yeni Portekiz'in gerçeği işte bunlar.²

(2) Portekiz gezimizden bu yana, sömürgeleden arınma yolunda birçok adımlar atılmıştır. Portekiz'in yeryüzündeki bütün dostları gibi biz de bundan memnunluk duyuyoruz.

Yeşil Burun, Sao Tome ve Principe adalarında iktidar resmen geçici bir hükümete devredildi. Mozambik, Yeşil Burun adaları, Sao Tome ve Principe adaları da bağımsızlıklarına, sırasıyla 25 haziran, 5 temmuz ve 12 temmuz 1975 tarihlerinde kavuşacaklar.

Angola'daki üç ulusal kurtuluş hareketinin temsilcileriyle Portekiz hükümeti arasındaki görüşmeler de başarıyla sonuçlandı; bağımsızlığın 11 kasımında ilân edilmesi saptandı ve şimdiden bir hükümet kurulup çalışmaya başladı.

Sömürgeleden arınmanın sorunlarını ayrıntılarıyla ele almayacağız. Cumhurbaşkanı, Silâhlı Kuvvetler Hareketinin yöneticileri ve Alvaro Kunyal bize bunlardan daha önce bahsettiler. Ama kitlelerin, sömürgeleden arınma süreciyle ülkenin demokratik gelişmesi arasında sıkı bir bağ bulunduğunun bilincine gittikçe daha fazla vardıklarımızı belirtebiliriz. Bütün gezimiz boyunca bunu sürekli hissettik.

Ülkenin güneyinde, Angola'dan yeni dönmüş bulunan Alberto Soares'le kısa bir görüşme yapıyoruz. Bundan birkaç yıl önce, o zamanlar öğrenci olan Soares askere çağrılıyor. Kendi yaşındaki pek çok genç, yurttaşça bir protestoda bulunarak ordudan kaçmaktadır. Ama, Alberto en güç yolu seçiyor. Askerlere sömürge savaşının ne kadar canice ve ne kadar boş bir iş olduğunu anlatmak için askere gidiyor.

Gine-Bisao'daki izlenimlerini, bu halkın sömürgeciliğin bıraktığı ağır mirasın üstesinden gelmek için gösterdiği kararlılığı, anlatırken, Afrika'ya yollanan doktor ve hastabakıcılarından, yeni bağımsızlığına kavuşmuş bu ülkeye yardım etmek için alınan diğer pratik tedbirlerden bahsederken Antonio Dias Lurenso'nun ne kadar heyecanlandığını hiç bir zaman unutmayacağız. Lurenso, Gine-Bisao'luların Portekiz halkı için kardeşçe duygular beslemelerinden, eski metropoldeki olayların gelişimine ilgi göstermelerinden memnundu. 1974 ağustosunda başkentin yolunu faşist komploculara kapayan barihatların üzerinden bu soruna inandırıcı bir cevap verebilmiş olmaktan kıvanç duyuyordu.

Gerici ve tutucu güçlerin gösterdikleri şiddetli direnç de bir Portekiz gerçeğidir.

Pek çok kişi bize General Spinolo'nun *Portekiz ve demokrasi* diye bir kitap yazmakta olduğunu söylediler. Komünistler bize, demokratlaşma sürecinden korkuya kapılan Portekiz gericiliğinin bu «demokrasi uzmanı» ile oyunlar çevirmekte olduğunu söylediler.

Bilindiği gibi, geçtiğimiz sonbaharda sağ sert bir şekilde bozguna uğradı. Gericici hükümet darbesi teşebbüsü barışçı bir şekilde giderildi. Gericiliğin eylül ayında bozguna uğratılması halkın ve Silâhlı Kuvvetler Hareketinin birliğine büyük bir zafer sağladı. Bu zafer, demokratik özgürlüklerin daha hızla pekiştirilmesine yol açtı. Neşeli bir ilkbahardan sonra gelen güç sonbahar artık geride kalmıştır. Ama bu sonbahar, Portekiz'in bütün demokratlarına ve anti-faşistlerine bir ders olmuştur.

Faşizmin kökü henüz kazanmamıştır. Yeni devletin siyasal ve sosyal kuruluşları faşist unsurlardan henüz tamamen temizlenmemiştir. Ülkenin pek çok bölgesine 25 nisan henüz ulaşmamıştır. Buralarda yerel iktidar faşistlerin ve gericilerin elinde bulunmaktadır. Gericiliğin niyetleri konusunda kendisini hayale kaptıran Postekizli pek azdır. Gericilik eylemini sürdürmekte, yeni yeni komplolar hazırlamaktadır.

Kafa ve gönül için verilen kavga. Yeni Portekiz'in dikkati çeken özelliklerinden birisi de, yeni basılmış siyasal yapıtların bolluğu. Bu büyük bir başarı sağlıyor. Kendileriyle görüştüğümüzde, *Avante'nin* gazetecileri bize heyecanla bunu söylediler. Örneğin ekim ayında 10 bin adet basılan teorik dergi üç gün içinde tükenmiş. 10 bin nüshalık ek bir baskı yapmak gerekmiş. Teorik dergiyi okuyanlar sadece komünistler değil. Dergi, Portekiz'in en güçlü kitap şirketi olan «Bertran» firması tarafından da dağıtılıyor.

Portekiz'deki gazetelerin çoğunluğu, demokratik bilincin geliştirilmesine büyük bir ilgiyle katılıyorlar.

Ulusal gazeteciler sendikası başkanı Alfonso Prasa ile yönetim kurulu üyesi Alfredo Filipe anlatıyorlar: «anti-faşist halk hareketinin gücü, daha diktatörlüğün yıkılmasından önce, ilericilerin ve anti-faşistlerin sendikaya yönelmelerini sağladı. Bugün, 650'ye yakın profesyonel gazeteciyi bir araya getirmiş bulunuyoruz. Şüphesiz bunlar çeşitli eğilimlerde olan kimseler, ama temelde hepsi de demokrat.

Bu durum, Portekiz'in halen içersinde bulunduğu siyasal «paradoks»lardan birinin nedenine açıklık getiriyor: ülkenin başlıca gazeteleri tekelci mali grupların mülkiyetinde kalmaya devam ediyorlar, ama pek çok sayfalarını devrime ayırmış durumdadır. Televizyonda da bir koordinasyon komisyonu kurulmuş. Hükümet koalisyonuna katılan üç partinin ve Silâhlı Kuvvetler Hareketinin temsilcileri bu komisyona üye.

Bununla birlikte, uzak bölgelerdeki, özellikle de köylerdeki halk genel olarak hiç bir gazeteye abone değil ve televizyon alıcısı da yok. Siyasal ve genel eğitimin halkın büyük kısmı için çok yetersiz. Karmaşık ve hızla gelişen bir durumda söylemler, çoğu zaman, sosyal bilinci oluşturan bir faktör haline geliyor ve gericilik de bundan yararlanıyor. Uzun yıllar boyunca kafalara sokulan faşist ideolojinin hazırladığı elverişli bir toprağa en ilkel anti-komünizm ekiliyor.»

«Antonio ve polis memuru». Bu, bir polis romanının adı değil, bizim de tesadüfen baş oyunculuğunu yaptığımız çok bayağı bir hikâye. Yemek yediğimiz küçük «Kaza Silva» kahvesinde hizmet gören genç garson António bizi uzun uzun inceliyor. Bu işi o kadar dikkat harcıyarak yapıyor ki, kaşları çatılıyor, almı kırışıyor. Sonunda gelip soruyor: «bu kahvenin bazı müdavimlerinin söyledikleri gibi, Sovyetler Birliği'nde para olmadığı, her şeyin karneyle dağıtıldığı, insanların çok fakir durumda bulunduğu, herkesin bir örnek giyindiği doğru mu?»

Antonio, verdiğimiz bütün cevapları dinledikten sonra, yine o düşünceli haliyle yandaki salona girip kayboluyor. Söylediklerimizin hepsini geciktirmeksizin, sürekli beynini yıkanan adama anlatmaya gidiyor. Bir süre sonra, tamamen değişik bir çehreyle geri dönüyor: artık yüzünde kırışık filân yok, bakışları sevinçli. Kahveden çıkarken şişkin göbekli bir adam gözümüze ilişti. Göbeği pantolon kayışının üstünden taşıyordu. Israrlı bakışları ile mesleğine ihanet ediyordu. Bu,

araya adam sokarak bize sorular soran kişiydi, bir liman polisiydi. Kendini tutamamış, yine kim geldi diye bakmaya çıkmıştı.

Geçen yılın eylülünde sağ, planlarını uygulayacak olanları, en sersem, en karanlık kimselerin arasından seçti. İç gericilik ve emperyalist propaganda, eskiden olduğu gibi, şimdi de, politika dışı kalmayı, cahilliği, anti-demokratik ve anti-komünist önyargıları kullanıyor. Halkın faşizme ve kapitalist sömürüye olan kini üzerinde spekülasyonlar yapan küçük-burjuva devrimciliği ve kendi «sosyalizm» reçetelerini öneren burjuva liberalleri de ideolojik karışıklığı yaratmada üzerlerine düşeni yapıyorlar.

Bu durumda, Komünist Partisi, kitlelerin «aydınlatılması» faaliyetine büyük önem veriyor. Ülkedeki sol ve demokratik güçlerin dikkat merkezinde, siyasal eğitim, okuma-yazma bilmemeziğin ortadan kaldırılması, eğitim ve kültür reformu yer alıyor.

Komünist Öğrenciler Birliği, eğitimin yeniden düzenlenmesine her yoldan katkıda bulunmaya çalışıyor. Artık, öğretmenler, memurlar ve öğrenciler, okullardan ve fakültelerde nisbî temsil ilkesine göre kurulmuş bulunan konseylere katılıyorlar. Komünist Öğrenciler Birliği, üniversitelerin faşist unsurlardan kurtarılmasına, eski rejim sırasında öğretimden uzaklaştırılmış olan demokratların üniversite sisteminin yönetimine katılmasına katkıda bulunuyor. Uzun bir sürgünden sonra Portekiz'e geri dönen büyük matematikçi ve tanınmış anti-faşist Profesör Rui Luis Gomes'in Porto üniversitesi rektörlüğüne atanması, Portekiz'de yüksek öğretimin yenileştirildiğini çok iyi gösteren bir örnektir.

«Aynı zamanda öğretimin içeriği de demokratlaştırıldı» diyor bize, Komünist Öğrenciler Birliği yönetim kurulu üyesi Sita Vale, Lizbon'da. «Sömürge hukuku programdan kaldırıldı. Marksizm-leninizm de dahil olmak üzere, sosyal bilimler

dersleri düzenlendi. Öğrencilerin yurttaşlık bilgisi ve öğretimle devrimci pratik arasındaki bağ da güçlendirildi. Yaz tatili sırasında, ülkenin kuzeyinde köylülere okuma yazma öğretmek ve sağlık bilgileri vermek için düzenlenen kampanyaya 2 bin öğrenci katıldı.»

Eğitim reformuyla ilgili bu çok önemli konuyu incelemeye Porto'da profesör Oskar Lopes'le devam ettik. Oskar Lopes tanınmış bir eleştirmen ve denemeci, benzerleri içersinde en iyisi olarak tanınan «Portekiz edebiyatı tarihi» adlı yapıtın yazarı. Faşistler onu bilimsel faaliyetten uzaklaştırmak için ellerinden geleni denemişler, ders vermesini yasaklamışlardı.

«Portekiz üniversitesi uzun yıllar boyunca sömürgeci ve faşist ideolojinin taşıyıcılığı yaptı ve öğrencilerin kafasına bunu sokmaya çalıştı» dedi Oskar Lopes. «Üniversite'de geniş bir reform yapılmasının zorunluluğunu herkes duyuyor. Eğer gelecek düşünülmüyorsa, her şeyden önce üniversite sisteminin normalleştirilmesi önem taşımaktadır. Fakültelerde kaç aydır toplantılar yapılıyor ama genellikle, gerçekçi olmayan talepler öne sürülüyor. Disiplin çözülmüş durumda, pek çok öğrenci derslere gitmez oldu. Bir kısım öğrenci, eğitim reformunu tamamen orijinal bir şekilde anlıyor: onlara göre bu reform, kimsenin üzerine iş almamasını sağlamalıdır.»

«Öğrencilerin zihnindeki bulanıklık, çok sayıdaki aşırı gruplar tarafından daha da arttırılıyor» diye sözlerini sürdürüyor Oskar Lopes. «Üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğu orta ve küçük-burjuva tabaka kökenlidir. Bu durum ideolojik sapmalara maruz kalmalarının sebebinin açıklamaktadır. Önemli olan, üniversitelerin kapılarını bir an önce ve en geniş şekilde halk çocuklarına, işçilere ve tarım proletaryasına açmaktır.»

Kendileriyle görüştüğümüz Portekiz aydınlarının temsilcileri, dikkatimizi hep, eğitim reformunun sorunlarıyla, daha geniş bir sorun olan kültürün demokratlaştırılması arasında-

ki yakın ilişkiye çektiler. 25 nisanı izleyen kültürel alt-üst oluşun izlerine Portekiz'in her yerinde rastlanıyor.

Kitapçı vitrinleri, tiyatro afişleri, faşizmin yasakladığı edebiyat ve sanat yapıtlarının yeniden hayata kavuştuklarını gösteriyor. Aydınlar, halk kitleleriyle diyalog kurabilecek meslek örgütleri kurma hakkını elde ettiler. Bu diyalog faşist rejim sırasında insafsız bir baskı altındaydı. «Tüketici» bir halkla yetinmemek, halkı yeni bir demokratik kültürün yaratılması sürecine çekmek, işte, yaratıcı aydınlar arasındaki tartışmalardaki hakim konu, bizim kaydedebildiğimiz kadar, bu idi.

Portekizli büyük yazar Akilino Ribeyro'nun yurttaşlarına çağrısında şöyle deniyordu: «Sevgili arkadaşlarım, hep ileri bakın, hep güneşe bakın». Manevî yaşamını felce uğratan uzun bir faşizm gecesinden sonra ulus, önünde özgürlük ve bilimin ışığına giden geniş bir yolun açıldığını gördü. Portekizli demokratlar bize, «ideolojik afyona karşı, halkın demokratik bilincinin gelişmesi için verilen kavga'nın alanı sınırlı değildir» dediler. Onlar, devrimin ne kadar ilerleyeceğinin, büyük ölçüde bu mücadelenin başarısına bağlı olduğuna inanıyorlar.

DEMOKRASİ CEPHESİ

Üniforma giymiş halk. Portekizlilerle yaptığımız konuşmalar sırasında onlara pek çok defa Şili'yle ilgili sorular yönelttik. «Şili» sözcüğü, yeryüzündeki bütün anti-faşistler için açıklama gerektirmeyen bir semboldür. «Şili», uyanıklığı öneren bir slogandır. Portekizli demokratlar, ki Silâhlı Kuvvetler Hareketi mensupları da buna dahildir, Şili trajedisinden çok şeyler öğrenmişlerdir. Ama, sağ da Şili'den dersler çıkartmaktadır. İç ve uluslararası gericilik tarafından 1973 eylülünde Şili'de uygulanan bastırma usullerinin 1974 eylülünde Portekiz'de başarılı olamadığı bir gerçektir. Çünkü güçler oranı

farklı idi. Bir yandan Şili trajedisi, bir yandan gericiliğe karşı verdikleri mücadelede kendi edindikleri tecrübeler, marksistleri devrimci kazanımların savunulması, devrimin sosyal tabanının genişletilmesi, devrime katılanların birliğinin sağlanması konularında dikkatle düşünmek zorunda bırakmaktadır.

Ordunun halkın tarafına geçmesi, halk devriminin sonuç belirleyici sorunlarından birisidir. Portekiz'de bu soruna, Şili'dekinden tamamen farklı bir çözüm getirilmiştir.

Yurtsever askerler, başkanlık sarayının mutlak efendileri. Ziyaretçilere ayrılmış bir odada, bir denizaltı subayı bizi çok dostane bir şekilde karşılıyor ve şunları söylüyor: «Gördüğünüz gibi, tatil günleri de çalışıyoruz. Çok çalışıyoruz ve çalışırken çok şey öğreniyoruz; bu bizim için tamamen yeni bir iş.»

Bu sözde, Silâhlı Kuvvetler Hareketinin ulusu yaşamında oynadığı rolün bilincinde olmanın verdiği doğal bir kıvanç var. Bu bilinç, askerlerin kendi aralarında kullandıkları, Portekizce «kamarada» sözcüğüne yeni, tamamen güncel ve demokratik bir hava veriyor. Bu sözcük, artık askerleri bütün yurtseverlerle, Portekiz halkıyla birleştiriyor.

Cumhurbaşkanı Fransisko da Kosta Gomez, bize «bizim devrim anlayışımıza göre, silâhlı kuvvetler üniforma giymiş halk demektir, halkın emirlere uyan çelik yumruğu demektir, halkın yasalara ve demokratik haklara saygı gösteren güçlü eli demektir» demişti.

Portekizli gericiler ve onların yabancı koruyucuları ise bu konuda tamamen değişik bir görüşler. «Daha dün» diyor konuştuğumuz kişiler bize, «faşist Portekiz'de yığınlar» uygulanan baskı konusunda emperyalist basın hiç bir tepki göstermiyordu. Bugün ise, eski bir lejyon üyesinin yada ekonomik sabotajlar planlayan bir kapitalistler gurubunun tutuklanması, «demokrasi boğazlanıyor» diye yakınmalarına

bahane oluyor. Tekelci basın, ülkeyi tam bir keyfilikle yönetildiği döneme geri döndürme niyetlerinden vazgeçmiş bulunan gerici unsurları, siyasal çoğulculuğun ılımlı, pragmatik taraftarları olarak, ulusu sol ideallerle kandırılmış askerlerin «otoriterliği»nden gelecekte kurtaracak kişiler olarak tanıtır.

Ama Portekiz'de bize, Silâhlı Kuvvetler Hareketinin, orduyu ve diğer devlet kurumlarını faşist unsurlardan temizleyerek, 25 nisanın bu yana kazanılan özgürlükleri ve hakkın çıkarlarını savunduğu söylendi. Pek çok Portekizli hâlâ gericilikten korkuyor, askerlerin desteği ile onlara güven veriyor, onları bu korkudan kurtarıyor.

Lizbon'da, sağın provoke ettiği sokak olaylarından birisine tanık olduk. Hepsisi de aynı senaryo uyarınca cereyan ediyor. Kendilerine bol para verilmiş olan provokatörler askerleri taşıdıkları zaman gericilik ellerini sevinçle oğuşturuyor; çünkü artık askarlere dönüp, «görüyor musunuz, halk size karşı»; öte yandan da halka dönüp, «görüyor musunuz, «faşizme ölüm!» isteğiyle gösteri yaptığımız zaman askerler sizi dağıtıyor» diyebilir.

Komünistlerin, Silâhlı Kuvvetler Hareketini sürekli ve açık bir şekilde desteklediklerine hep tanık olduk. Çünkü onlar halkla ordu arasındaki ittifakın, devrimin geleceği için dirimsel bir önem taşıdığına inanıyorlar.

Buna karşılık, devrimci ordu da, Portekiz'de gelişmekte olan siyasal mücadele demokratik güçleri tutarlı bir şekilde destekliyor. Silâhlı Kuvvetler Hareketi, Kurucu Meclis seçimlerinde demokrasinin, 25 nisanın onaylanması gerektiği kamınıdadır. (*) Yurtsever askerlerce, yeni anayasa Silâhlı Kuvvetler, Hareketinin programında açıklanan hak ve özgürlükleri içermelidir, böylece, gelecekteki demokratik devlette

(*) Bu yazı Kurucu Meclis seçiminden önce yazılmıştır.

egemen iktidarın imtiyazlı bir azınlığın değil, halkın elinde olması sağlanacaktır.

Hükümet koalisyonununun müttefikleri ve ortakları. Portekiz demokrasininin yurtdışındaki «savunucuları», hükümet koalisyonuna katılan bütün taraflar arasında, özellikle de komünistlerle sosyalistler arasında, ortaya çıkan her türlü anlaşmazlığı istismar ediyorlar. Komünist Partisi'nin etkisinin arttığını söyleyerek burjuvaziyi usta bir şekilde korkutuyorlar. Sürekli, komünistlerin iktidara el koymaya niyetleri olduğuna dair kanıtlar uyduruyorlar. Ve tabii, önümüzdeki Kurucu Meclis seçimlerinde Sosyalist Parti'nin komünistlerden daha fazla başarı kazanacağını da söyleyince, gerçek siyasal renkleri çıkıyor.

Komünistlerin, Sosyalist Parti'yle olan eylem birliğini güçlendirmek için çaba sarfettiklerini gördük. Komünistlerin hükümet koalisyonundaki ortakları, müttefikleri, sosyalistler bu konuda neler düşünüyorlar?

Sosyalistlerin görüşünü kendi seslerinden yansıtmamanın okuyucuları ilgilendireceğini düşündük ve Sosyalist Parti yöneticileriyle bir görüşme yaptık. Portekiz Sosyalist Partisi Ulusal Sekreterlik Kurulu üyesi Rodolfo Krespo bize şunları söyledi:

«Ekonomik ve sosyal yapılarda dönüşümler yapmadan Portekiz'de demokratik bir politika yürütülmesi imkânsızdır. Sol güçlerin yürüttükleri mücadelenin anlamı da burada yatmaktadır.

Toprak reformunun yanısıra, kamu sektörünün ekonomide yayılmasını sağlayacak başka reformlar da yapılmalı; bankalar ve kredi sistemi üzerinde, ekonominin önemli dalları üzerinde bir devlet denetimi kurulmalıdır.

Yeni bir Portekiz'in kurulmasında izlememiz gereken yol, bütün ilerici güçlerin birliği yoludur. Sosyalist ve Komünist

partilerin çeşitli sorunlar hakkında her zaman aynı görüşlere sahip olmamaları anlaşılır bir şeydir. Ama birlik de işte bunun için zorunludur; işte bunun için ortaya çıkan sorunların çözümünü birlik yoluyla aramak gerekir. Komünistlerle sosyalistler arasında meydana gelen anlaşmazlıkların hepsinin de üstesinden gelinebilir.

Daha geniş bir alanda birlik konusuna gelince, hükümet koalisyonuna katılan üç parti arasında böyle bir birlik vardır. Bu noktada, gerek şimdi, gerekse seçimlerden sonra, bizce, Şili'deki durumun tekrarlanmasını önlemek için, bu birliğin genişletilmesi sorununu incelemek gerekir. Emekçi sınıflarla küçük ve orta burjuvazinin Portekiz'de ortak çıkarlara sahip bulunmaları böyle bir birliğin temelini oluşturmaktadır.

Bizce, birliğin sendikalarda da gerçekleştirilmesi gerekir. Ülkemizde bir sendikalar konfederasyonu kurulabilir, ama bu konfederasyon çoğulcu olmalı, sendikal hareketin içerisindeki bütün siyasal eğilimler bu konfederasyonda orantılı bir şekilde temsil edilmelidir.

Portekiz, az gelişmiş, politikadan oldukça uzak kalmış bir ülkedir. Ama öte yandan Portekiz, Avrupa kültürüne sahip bir ülkedir. Bu nedenle, bizce, sosyalizm yolu seçilirken, örneğin Cezayir gibi gelişme yolundaki ülkelerde elde edilen tecrübe ve bunun yanı sıra, Avrupa'dan aldığımız kültürel miras ve gelenekler göz önünde tutulmalıdır.

Faşizm zamanının da, Sosyalist Parti'ye, yada Komünist Partisi'ne üye olmak için büyük cesaret gerekirdi. Örgütümüz çok sınırlı ve dardı, elimizde pek az kadro vardı. Bugün, binlerce yeni üyemizi siyasal faaliyete sokmak sorunlarımızdan birisi haline gelmiştir. Sosyalist Parti'nin bileşimi çok çeşitlilikler gösterir, bir bölgeden ötekine değişir. Bununla birlikte, çoğunluk emekçilerden, ücretlilerden oluşmaktadır.

Sosyalist Parti içinde farklı eğilimler vardır. Marksist eğilim ağır basmaktadır. Ama eski cumhuriyetçi eğilimin temsilcilerinden oluşan, azınlıkta kalan bir akım da vardır. Bu

akım oldukça ılımlıdır. Buna karşılık, ilerici katolikler çok daha radikal bir eğilime sahiptirler. Hattâ bu eğilim marksist eğilimden bile daha radikaldir. Katoliklerin diğer ülkelerdeki eğilimleri göz önünde tutulursa, bu olgunun çok ilginç olduğu görülür.³

Sosyalist Parti, dış politika programı açısından, istikrarlı ve tutarlı bir tarafsızlık politikası önermektedir.

İçinde bulunulan durumda, Portekiz'in bağımsızlığı, özellikle, uluslararası güçlerin etkisini dengeleyerek bir ittifaklar politikası aracılığıyla güven altına alınmalıdır. Portekiz, Üçüncü Dünya ülkeleriyle, özellikle de Arap ülkeleriyle, çok sıkı ilişkiler kurmalıdır. Bu ilişkiler, ülkeye enerji kaynağı sağlamayı kısmen garanti altına alacaktır. Böylece, Portekiz, uluslararası alanda yapılabilecek olan bir ekonomik şantaja karşı koyabilecektir.

(3) Görüşmecimiz, 1974 sonunda yapılan kongreye dayanarak, partisinin örgütsel birliğinin güçlenmesi konusunda oldukça iyimser olduğunu belirtmişti. Ama, basından alınan haberlere bakılırsa, kongre sırasında, Sosyalist Parti içerisindeki farklı eğilimlerin temsilcileri arasında keskin bir mücadele cereyan etmiştir.

Bu yılın başında, Sosyalist Parti'nin sol kanadının yöneticisi Manuel Serra, Sosyalist Halk Cephesi adlı yeni bir siyasal parti kurulduğunu açıkladı. Serra'nın sözlerine göre, Sosyalist Parti üyelerinin % 40'ına yakın bir kısmının bu partiye katılmaları bekleniyor. Manuel Serra açıklamasında şunları da söyledi: «İşçi sınıfı militanları, Sosyalist Parti'nin taban örgütlerinin yöneticileri, Sosyalist Parti'den çıkılması gerektiğini, çünkü bu partinin emekçilerin çıkarlarına ihanet etmeye, Silâhlı Kuvvetler Hareketinin programının gerçekleştirilmesi açısından son derece tehlikeli bir maceracı sağ politika yürütmeye başladığını belirttiler».

Sosyalistlerin bir kısmının, bu bölünmeden daha önce Sosyalist Parti'den çıkıp sosyalist Portekiz için mücadelelerini öteki ilerici siyasal örgütlerin saflarında sürdürmeye başlamış olmaları anlamlıdır.

ABD'nin etkisini bir ölçüde dengelemek için, Avrupa sosyal-demokrasisiyle daha sıkı ilişkiler kurulması şarttır. Sadece sosyalist devletlerden değil, Avrupa sosyal-demokratlarından da gelecek bir malî ve ekonomik yardım, Portekiz'e ABD yardımından daha geniş bir faaliyet alanı sağlayacaktır. Vaşington bu konuda belirli bir anlamazlık içindedir.»

Sonuç olarak Rodolfo Krespo, «koalisyon partilerinin bu sorunlar üzerindeki görüşlerinin birbirleriyle uyuşmadığını belirtmek isterim» diyor. «Bu nedenle Silâhlı Kuvvetler Hareketinin programını esas alan politika, bana şimdiki duruma en iyi uyanı gibi geliyor.»

Bu konuşma aslında oldukça ayrıntılara iniyordu, bu nedenle, aynı durumda kalan bütün gazeteciler gibi, bir röportajın kaçınılmaz olarak sınırlanmış çerçevesi içersinde, topladığımız bilgilerin daha fazlasını aktarmaya imkân bulunmasına üzülmüyoruz.

Portekiz'de, komünistlerin sosyalistlere, nasıl tutarsız diye eleştiri yönelttiklerini gördük ve işittik. Ama, Komünist Partisi için esas olanın polemîği keskinleştirmek değil, bunun yerine, Sosyalist Partisi'yle gerek hükümet içindeki, gerekse hükümet dışındaki eylem birliğini güçlendirmek olduğunu gördük. Komünistler, sol güçlerin birliğini bozmayı hedef alan bir anti-komünist eğilimin varlığından kaygı duyduklarını, bu eğilimin, demokratlaşma süreci derinleştikçe, Sosyalist Parti içinde güç kazandığını söylediler.

Koalisyona katılan partiler arasında Demokratik Halk Partisi de var. Bu partinin temsilcileri sosyal-demokrat olduklarını söylüyorlar. Partinin yöneticilerinden bazıları faşizm zamanında Millet Meclisi'nde milletvekiliydiler. Faşist hükümeti eleştiren liberaller olarak o zamanlar olumlu bir rol oynamışlardı. Bugün, bu partinin içinde bir sağ kanat, bir sol kanat ve bir de ortacı akım var. Ne yazık ki programımız çok dolu olduğu için Demokratik Halk Partisi'nin yöneticileriyle görüşemedik.

Komünistler hükümette bu partiyle birlikte çalışıyorlar, yerel örgütleriyle de eylem birliği yapmak için çaba harcıyorlar. Ama, bunun kolay olmadığını söylediler. Demokratik Halk Partisi'nin bazı yerel örgüt yöneticileri çok sağdalar, bazıları ise faşist rejimle işbirliği yaptıkları için kötü bir üne sahip.

Yeni bir partinin doğuşu. Portekiz Demokratik Hareketi yaygın, siyasal bakımdan heterojen ve çok çeşitli bir sosyal bileşime sahip bir hareket. Zengin bir geçmişi var. Pek çok defa isim değiştirmiş ve mücadele biçimlerini daha iyi bir duruma sokmuş. Bu hareketin tarihi, diktatörlüğün terörüne ve sosyal demagojisine rağmen anti-faşist mücadelenin niçin ve nasıl bu kadar güç kazanıp ulusal boyutlara ulaştığı sorusuna bir cevap getiriyor. Eğer bu anlaşılmazsa, ne 25 nisan olayları tam olarak kavranabilir, ne de daha sonraki değişikliklerin o kadar hızlı gitmesi.

Komünistler, Demokratik Hareketin içinde savaştıklarını hiç bir zaman gizlememişler ve gelişip sağlamlaşması için çok çaba göstermişler. Şimdi de örgütün içersinde büyük bir etkiye sahipler. Bu da, bazı kişilerin hareketin sadece Komünist Partisi'nin çıkarlarına cevap verdiğini söylemelerine yol açıyor. Ama son eylül bunalımında, Demokratik Hareketin faaliyetinin geniş kitlelerin çıkarına olduğu görüldü.

Lizbon'un etrafını kuşatıp gericiliğin yolunu kesen hazır kuvvetleri, diğer anti-faşist güçlerle birlikte Portekiz Demokratik Hareketi örgütledi. Kararlı eylemleriyle halkın ve Silâhlı Kuvvetler Hareketinin indinde daha büyük bir prestij kazandılar. Portekiz'de bize, Portekiz Demokratik Hareketiyle Silâhlı Kuvvetler Hareketinin sıkı temas halinde çalışmalarının, demokrasinin geleceği bakımından büyük önem taşıdığını söylediler.

Yeni seçim yasası, sadece siyasal partilerin adaylarına

Kurucu Meclis seçimlerine katılma hakkı tanıyor. Bu durum, ortaya, Portekiz Demokratik Hareketinin geleceğinin ne olacağı, ülkedeki kamu yaşamına nasıl katılacağı sorununu çıkardı. Delegelerden oluşan ulus çapında bir genel kurulda hareketin siyasal bir partiye dönüştürülmesi kararı alındı. Bu yeni partinin adı, Portekiz Demokratik Hareketi oldu.

Sömürge savaşının ve faşizmin gerçek tüzünün ortaya çıkarılması, bu faaliyetin, özellikle, diktatörlüğün düzenlediği seçim yutturmacası sırasında geniş legal eylemler niteliğini kazanması, Demokratik Harekete, ordu içersine kadar uzanan bir etki kazandırdı» dediler bize, Viktor Dias ve Lino de Carvalho. İkisi de yeni partinin yönetim kurulu üyesi. «Silâhlı Kuvvetler içinde ortaya çıkan ve yurtsever askerlerin rejim karşısındaki hoşnutsuzluklarının arttığından söz eden ilk belgelerin hareketin basınında yayımlanması önemli bir siyasal adım oldu.

Silâhlı Kuvvetler Hareketinin 25 nisan günü kazandığı zafer, Demokratik Hareket içersinde geniş bir destek buldu. Ülkede binlerce toplantı yapıldı. Bu toplantılarda, o yerin sakinlerden oluşan demokratik komisyonlar kuruldu: Bu komisyonlar, faşist unsurları her türlü işten uzaklaştırmak, halkı siyasal alanda eğitmek ve demokrasi için, gericiliğe karşı verilen mücadele halkın içinde uyuşum yaratmaya elverişli koşullar sağlamak için derhal çalışmaya koyuldular.

Anti-faşist mücadele yılları sırasında kazandığımız saygınlıktan destek alarak, şimdi, demokratlaşmaya yardımcı olmak için, gerici papazların ve toprak sahiplerinin büyük etkisi altında bulunan en ücra bölgelere girmeye çalışıyoruz.

Komünistler, bu kararın ortaya ciddi sorunlar çıkartacağını bildikleri halde, yeni partinin kurulmasını desteklediler. Bu karar, Demokratik Harekete katılan komünistleri hangi partide kalacakları sorununu çözümlenmek zorunluluğu karşısında bıraktı. Sosyalist Parti, Portekiz Demokratik Hareketi-

ne katılan üyelerini geri çekti ve yeni partiyi desteklemeyi reddetti.»

Yeni partiye düşen ana görev, örgütün geniş ve birlikçi niteliğini korumak ve böylece, kendilerini demokrasi davasına adanmış bulunan binlerce ve binlerce Portekizliye ulusun başlıca sorunlarını çözümlenmek için mücadele etmek olanağı vermektir. Portekiz Komünist Partisi yöneticileri de, kendileriyle yaptığımız görüşme sırasında, bunun çok önemli bir görev olduğunu, çünkü Portekiz devriminin yığınları sağın ve kilisenin etkisine bırakmaya, demokratik güçlerin uzun bir mücadele sonunda elde edilen birliğini tehdit altına sokmaya hakkı olmadığını belirttiler.

Katoliklerle diyalog kurmak. Portekiz gibi katolik bir ülkede, kilisenin ve ona bağlı olanların devrim konusundaki tavırları, devrimin kazanımlarının savunulmasında ve demokratlaşma sürecinin gelişmesinde önemli bir rol oynuyor.

Komünist Partisi inanç özgürlüğünden yana olduğunu belirtiyor. Devrimciler dindarların dinsel duygularına saygı gösteriyorlar ve onların yeni ve demokratik bir Portekiz'in kurulmasına aktif bir şekilde katılmalarını sağlamak için çalışıyorlar.

İç i karanlık bir münzevi, bir cizvit okulunun fanatik bir öğrencisi olan Salazar, katolik kilisesinin faşist devletle bütünleşmesi için her türlü araçtan yararlanmıştı. Buna rağmen, ilerici katoliklerin demokratik hareketi ülkede gelişti. Rejimin faşist ve sömürgeci politikasına muhalefet, büyüyecek kilisenin en üst kademelerine kadar ulaştı. Kilise hiyerarşisi, demokratik dönüşümleri desteklediğini açıkladı. Ama, papazların sözleri her zaman eylemlerle doğrulanmadı.

«Ülkenin kuzeyinde» diyor, Komünist Partisi Merkez Komitesi Politik Komisyonu üyesi Karlos Kosta, «küçük toprak mülkiyetinin yaygın olduğu bölgelerde, tutucu dindarlığın

çok güçlü bir etkisi var. Bu sebepten ötürü, dindarlarla ilişkiler sorunu özellikle güncellik kazanıyor. Görevimizin, din adamlarının, özellikle kilisede, gericiliğe karşı mücadeleye girmelerini sağlamak olduğu kanısındayız.»

Bugün, Porto piskoposluğunun başında Antonio Fereyra Gomes bulunuyor. Gomes, yurtdışında on yıl sürgünde kaldıktan sonra ülkeye dönmüş. Sürgüne gitmesinin nedeni, 1958 yılında Salazar'a yazdığı ve yankılar uyandıran bir mektup. Antonio Gomes anti-faşisttir. Bu da basit din adamları arasında yapılan çalışmayı kolaylaştırıyor.

«Pazar günü verilen vaazlar, hemen hemen bütün kasabalarda gericiliğin bir aleti vazifesi görüyor», diye sözlerini sürdürüyor Karlos Kosta. Papazlar, dindarları korkutmak amacını güden vaazlar veriyorlar. Söyledikleri de hep aynı nakarat: devrimciler köylünün elindeki toprağını, evlerini almak istiyorlarmış, karıları ortakmış, vb...

Papazlar, toprak sözleşmeleriyle ilgili yasaya, okuma-yazma kampanyasına iftiralara savuruyorlar. Gericilik, bu kampanyaya katılan öğrencilerin, dindarları öldürmek üzere yollanmış Kübahlar oldukları yalanını köylülere anlatarak onları aldatıyor, onlarla alay ediyor.

Portekizli devrimciler, pek tabiidir ki, manevî ve siyasal alandaki bu bilgisiz bırakma faaliyetine karşı mücadeleyi ana görevlerinden birisi olarak kabul ediyorlar. Ama, gerici papazlara karşı verilen bu mücadelenin, her şeyden önce, katoliklerle açık yürekle bir diyalog kurulması için verilen bir mücadele olarak anlaşılmasında hiç bir aykırılık yoktur. Zira, papazların da dahil olduğu dindar yığınları içinden ilerici, hattâ kimi zaman çok radikal eğilimler gelişmiştir ve güçlenmeye devam etmektedir.

Markes de Vila Franka de Xira çifti bunun canlı bir örneğini meydana getiriyor. Xira'lar kendilerinden şöyle bahsediyorlar: «Biz ilerici katolikleriz, eşitliğin varolacağı yeni bir dünyanın kuruluşuna yöneliyoruz.»

«Din adamı olan çok iyi bir dostumuz var» diye anlatıyor büro memuru Karlos Antonio Markes. «Faşist fikirleri kabul etmeyen bütün Portekizliler gibi ona da komünist diyorlardı. Onunla birlikte, anti-faşist katoliklerden oluşan küçük bir grup kurmayı başardı. Rejime karşı olmaları şartıyla, her türlü ideolojinin temsilcileriyle işbirliği yapmaya çalıştık. Ben, siyasî tutuklulara yardım eden bir komisyona katıldım. Devrimcileri sakladık, teksir makinasıyla anti-faşist bildiriler bastık.

İlkokul öğretmeni Maria Kristina Markes, «bugün katoliklerin, demokrasiyi ve insanın temel özgürlüklerini güvence altına almayı kendine hedef edinen hareketlerden birisine katılmalarının zorunlu olduğuna inanıyorum» diyerek kocasının sözlerine katılıyor. «Katolikler, dua edip hac ziyaretleri yapacaklarına, herkesin kültürden yararlanması, rahat konutlara ve sağlık hizmetlerine sahip olması için uğraşmalıdırlar. Bence, bir katolik olarak benim ödevim, ülkenin sosyalleştirilmesine doğrudan ve şahsen katılmaktır.»

Dindarlar arasında görülen böyle fikirler, böyle eğilimler, tanrıtanımaz devrimcilerle katolikler arasında verimli bir diyalog, bir işbirliği kurulması için iyi bir temel meydana getiriyor. Şüphesiz ki bu diyalogun geliştirilmesi sırasında güçlüklerle karşılaşılıyor. Eski ortaçağdan kalma bir ideoloji havası içersinde yetiştirilmiş kişilerin zihniyetinde dönüşüm yaptırmak o kadar basit bir iş olmasa gerek. Öte yandan, dinsel görüşleri ülkenin demokratlaştırılmasına etkin bir şekilde katılmalarına engel olmayan bu dindarlar, faaliyetleri sırasında her zaman doğru çıkış noktaları bulmalarını bilemiyorlar. Kimi zaman, yeni Portekiz için verilen mücadele sırasında her gün biraz daha zenginleşen kendi tecrübeleri yerine, önceden edinilmiş peşin yargıları kendilerine daha kolayca rehber ediniyorlar. Bu koşullarda, görüştüğümüz pek çok kişinin belirttiği gibi, katoliklerle diyalog kurma çabası devrimin geleceği açısından çok büyük bir önem kazanıyor.

Portekiz işçi sınıfının birliği. Portekizli işçilerin kendisiyle kıvanç duydukları «Entersendikal» kurulalı henüz beş yıl bile olmamış. Emekçiler, faşist sendikaların içinde onlarca yıl inatla mücadele ederek «Entersendikal» in kuruluşunu hazırlamışlar.

Bu güç bir mücadele olmuş. Çalışma bakanlığı sendikalarla bütünüyle hâkimmiş. İstedığı sendikayı kapatır, istediği sendikanın tüzüğünü değiştirir, hoşuna gitmeyen yöneticileri görevlerinden alır, yerlerine idarî komisyonlar yada sadece, devlet memuru olan bir vasi koyarmış. Sendikalar, atölyeler ve meslekler halinde, kelimenin tam anlamıyla parçalanmışlar. Ama her şeye rağmen, faşist korporasyonların çerçevesi içerisinde özgür ve bağımsız bir sendika hareketi yıldan yıla gelişip güçlenmiş. Öncü işçiler, çalışan sınıfların temsilcileri onlarca sendikanın başında faşistlerin yerini almışlar.

«Entersendikal» in kurulması, hükümetin denetiminden kopartılarak alınan onlarca sendika yönetiminin birleşmesi anlamına gelmiştir. Bu kurulma işi emekçilerin kazandıkları çok önemli bir zaferdir. Bu durum, faşist diktatörlüğün düşmesinden hemen sonra ortaya güçlü bir demokratik ve birleşik sendikal hareketin çıkması gibi bir «Portekiz paradoksu» na da açıklık getirir.

Ülkedeki bazı güçler, gerçekten de, farklı ideolojik yönelimlerde bir sürü sendikanın birlikte varolması fikrini ısrarla savunmaktadır. Çoğulculuk taraftarları, her partinin kendi sendikası olmasını istemektedirler. Yoksa, demektedirler, nerede kalır özgürlük, nerede kahr demokrasi? Eğer bu görüş kendini kabul ettirirse Portekiz işçi sınıfı bölünür. Bu sebepten ötürü devrimciler sendikal birliğin sağlanması için sabırla mücadele etmektedirler. «Entersendikal» in merkezinde, sekreterlik kurulu üyesi, birinci geçici hükümette çalışma bakanlığı yapmış olan, Avelino Gonsalves'le konuştuk.

Avelino Gonsalves şunları söyledi: «Entersendikal, bugün bünyesinde, 2 milyonu aşkın üyesi bulunan 230 sendikayı

toparlıyor. Enternasyonal'in yapısı henüz kesin bir şekilde belirlenmemiştir. Daha başlangıçtan beri, her işletmede, o işletmede çalıştırılan çeşitli mesleklerden kimselerin temsilcilerinin katıldığı sendika komisyonları oluşturduk. Balıkçılar, tarım işçileri, bazı devlet memuru kategorileri gibi, faşist düzende kendi örgütleri bulunmayan Portekizli emekçiler arasında, kesimler esasına göre sendikalar örgütledik.

Ana görev, bağımsız ve birlikçi bir sendika hareketi meydana getirip onu güçlendirmektir. Bir sendikal birlik programı olan programımızın gittikçe genişleyip güçlenen bir destek görmesinden memnuluk duyuyoruz. Birleşmiş bir sendikalar konfederasyonunun kurulmasının yasalarla saptanması için kavgaya veriyoruz.⁴

(4) Sendikal çoğulculuk üzerindeki tartışma, geçtiğimiz yılın sonlarında ve bu yılın başlarında amansız bir siyasal mücadele hâlini aldı. Sosyalist Parti ile Demokratik Halk Partisi, hükümetten çekilecekleri tehdidini savurarak «tek sendika» ilkesine karşı savaşa giriştiler. Maoist örgütün üyeleri de sendikal birliğe karşı olanların cephesindeki yerlerini almakta gecikmediler. Katolik metropolitler ve Portekizli gericiiler de onları bu davranışlarında desteklediler. Portekiz Komünist Partisi, birbirleriyle rekabet edecek sendikalar kurulmasına yasalarla izin verilmesinin, sınıf kavgası alanlarında anarşinin galip gelmesine yol açacağını, demokratik süreci frenleyeceğini, karşı-devrimcilerin manevra ve komploları için olumlu koşullar yaratacağını birçok defa açıkladı.

Geniş tartışmalar sonucunda emekçiler, sendikal çoğulculuğa karşı olduklarını kesinlikle belirttiler. Emekçilerin bu mücadelesinde Komünist Partisi ve «Entersendikal» etkindiler, onları Silâhlı Kuvvetler Hareketi, Portekiz Demokratik Hareketi, Sol Sosyalist Hareket, Sosyalist Halk Cephesi ve diğer demokratik örgütler destekledi.

Portekiz bakanlar konseyi, sendikal faaliyetle ilgili yasa tasarisına «tek sendika» ilkesinin konmasını 1975 ocağında kabul etti. Böylece, demokratik güçler yeni ve önemli bir zafer kazanmış oldular.

Entersendikal, emekçilere sürekli bir şekilde gerekli yardımı sağlıyor. Hep onlarla birlikte, yürüyor. Tavrımız açıktır: emekçilerin çıkarlarını savunup demokratik hükümetle işbirliği yapmak. Öte yandan, içinde bulunulan ekonomik durumun emekçilerin taleplerine sınırlamalar getirdiğini de unutmuyoruz. Bugün, işçi toplulukları emekçilerin ihtiyaçlarının tatmini için mücadele ederken greve gitmiyorlar. Doğrudan doğruya hükümete başvurup onun yardımını istiyorlar. Bu yoldan mükemmel sonuçlar elde edilmiştir.»

Avelino Gonsalves sözlerini şöyle sürdürüyor: «demokratlaşma süreci derinleştikçe, sınıf mücadelesi de kızışma eğilimi gösteriyor. Şüphesiz ki artık polis baskısı, vb.. gibi şeylerden bahsedilemez. Kapitalistler ekonomik mücadele biçimlerinden yararlanıyorlar. «Entersendikal, somut sabotaj durumlarının, ekonomik faaliyette ortaya çıkan güçlüklerin nedenlerinin kovuşturulmasında hükümete yardım ediyor. Bu sorunların etkin bir şekilde çözülmesi için, emekçilerin kapitalist işletmelerin yönetimine katılmalarının sağlanması gerekir.»

İKTİDARIN İKİ KUTBU

25 nisan köprüsü. Lizbon kenti, heybetli bir şekilde, Okyanus'a dökülen Tage ırmağının kıyısında bulunuyor. 1966 yılında Tage'nin iki kıyısını birleştiren bir köprü yapılmış, adını Salazar koymuşlar. Köprünün kırmızıya çalan renkte madeni kirişleri var, bu sebepten ötürü, diktatörlüğe nefret duyan Portekizliler, alay etmek için, köprünün utançtan kızardığını söylemiş. Diktatörlüğün devrilmesinden sonra köprünün üzerine tebeşirle bir yazı yazılmış, halkın köprüye verilmesini istediği ismi belirten bir yazı: 25 Nisan. Ve 5 ekim günü, Portekiz'de ilk cumhuriyetin kuruluşunun 64. yıldönümünün kutlandığı gün, köprünün adı resmen 25 Nisan köprüsü olmuş.

Ama köprünün sahipleri değişmemiş. Yeni Portekiz'in yurttaşları köprüden her geçişlerinde Amerikan sermayesine bir geçiş parası ödemek zorundalar. Küçük arabalar için biraz daha az, büyük arabalar için biraz daha çok bir para. Hemen orada, beyaz taştan yapılmış kocaman bir haçın üzerinde duran dev İsa'nın, her dakika tekrarlanmakta olan bu işleme son vermeye gücü yetmiyor. Zaten onun gücü, Tanrı'nın ve insanların yargısı tarafından cezalandırılmayacaklarından emin bir şekilde Eski ve Yeni dünyanın uluslararası tröstlerinin isimlerini haykıran neon reklamlarının şeytansı dansını durdurmaya da yetmiyor.

Bugün siyasal iktidar sol ve demokratik güçlerden oluşan geniş bir koalisyonun elinde bulunuyor, ama ulusun yaşamının temeli, yani ekonomi, kapitalist olarak kalıyor. Bu orijinal «iktidar ikiliği» nin olumsuz yanları kendisini sonbahardaki karşı-devrimci hükümet darbesi girişiminde gösterdi. Bu kırık, fiyat yükselişleriyle, kiralarm arttırılmasıyla, spekülasyonlarla ve ekonomik sabotajlarla kendisini sürekli hissettiriyor.

Bize pek çok kereler, ekonomik durumun kötü olduğu, ama bir yıkım halini almadığı, siyasal durumun, ekonomik ve malî alanda gerçek bir istikrara ulaşılmasına elverdiği söylendi. Bu nasıl başarılır? Pek tabii olarak bu soruyla ilgilenedik, çünkü, kolaylıkla anlaşılabilceği gibi, bu soruya verilecek cevap belirleyici bir önem taşıyor.

Bu amaçla, Portekizli iktisatçıları konusu önceden belirlenmemiş bir «yuvarlak masa» toplantısına davet ettik. Katılanlar şunlardı: çalışma sorunlarıyla ilgili devlet bakanı Karlos Karvalhas, fiyatların idaresi yönetmeni Miranda Fereyra, Sanayi Enstitüsü'nün bilimsel çalışmalarına katılan Valdemar Kuaersma ve Jose Manuel Korreya. Sözü onlara bırakalım.

Karlos Karvalhas: Bugün, becerikli ve çok esnek bir iktisat politikası uygulanması kaçınılmazdır. Yanlış tasarruflar nüfusun geniş tabakalarının karşı-devrim için sosyal taban

meydana getirmesine yol açabilir. Bence sorun, bir yandan siyasal alandaki sağlamaştırma sürdürülürken, bunalımın yarattığı olayların esas sebepleri ortadan kaldırılarak başlıca ekonomik etkenler üzerindeki devlet denetiminin tutarlı bir şekilde güçlendirilmesidir.

Bu amaca ulaşılması için, malî alanda denetimin sağlanması, ekonomik gelişme için etraflı yatırım planlarının gerçekleştirilmesi (ki bu planlarda özel girişim varlığını sürdürecektir); sermayeye ihtiyaç duyan tekeli olmayan işletmelere sistemli bir şekilde yardım edilmesi; lüks eşya üreterek sosyal emeği israf eden işletmelerin kapatılması gerekmektedir. Tarımda gerçekleştirilmesi gereken ilk görev toprak reformudur. Her bölgenin özellikleri, halkın eğilimleri göz önünde tutularak, toprak reformunun uygulanmaya konması şarttır. Terk edilmiş yada işlenilmeyen toprakların, üzerlerinde kooperatifler kurularak yaygın bir şekilde işlenmesinin düzenlenmesi birinci derecede önem taşımaktadır.

İnsiyatif devletten, hükümetten gelmelidir. Köylülüğe borç verilerek yardım edilmesi, küçük üreticileri teşvik için fiyatlar sisteminin yeniden ele alınması kaçınılmaz ve ivedidir. Küçük toprak işletmelerinin üstündeki vergi yükünün hafifletilip, büyük gelir sahiplerinden alınan dolaysız vergilerin arttırılması da çok önemlidir.

Valdemar Kuarsma: Halen içinde bulunulan ekonomik durumun koşulları büyük ölçüde geçmişin mirası tarafından belirlenmiştir. Efendileri faşist hükümete, hızlı sermaye birikimi ritimleri sağlamak gibi «tarihsel» bir görev vermişlerdi. Sömürge savaşları, tekeli devlet kapitalizminin hüküm sürdüğü bir ülke olan Portekiz'in karşılaştığı çelişkileri ve güçlükleri daha da arttırmıştı. Bunun sonucunda ortaya, belki de Batı Avrupa'dakilerin en güçlüsü olan, dizginini koparmış bir enflasyon ve çok düşük ücretler çıktı.

25 nisan son derecede önemli bir sürecin, tekeli devlet

kapitalizminin belirleyici özelliği olan devletle tekeller arasındaki sıkı birliğin zayıflatılması sürecinin başlangıç noktası oldu. Sol güçlerin 28 Eylülde kazandıkları zafer, devletle tekeller arasındaki ayrılmayı daha da arttırdı.

Ücretlerin ve emekli aylıklarının arttırılması, ücretli tatalin getirilmesi, bugün zorunlu hale getirilen toplu sözleşmelerin imzalanması, bütün bunlar ulusal gelirin emekçilerden yana bir yeniden dağıtımını sağladı. Bu, nüfusun çoğunluğunu devrimden yana kazanmak için atılmış önemli bir adımdır. Bu aynı zamanda Portekiz ekonomisinin sağlıklı bir duruma getirilmesi yolunda atılmış bir adımdır.

Jose Manuel Korreya: Asgarî ücretin getirilmesi, çalışan nüfusun yarısına yakın bir kısmını ilgilendirmektedir. Ücretlerde ortalama % 24'e yakın bir yükselme olmuştur. Enflasyon hızında 1974 nisanından bu yana bir azalma olduğu söylenebilir. Yılın ilk dört ayı boyunca (ocaktan nisana kadar) tüketim eşyası fiyatlarının % 13 artmasına karşılık, bu artış mayıs ile Eylül arasında (yani beş ay boyunca) % 11'de kalmıştır. Bu ufak bir düşüştür, ama her şeye rağmen bir düşüştür. Bununla birlikte devlet, eskiden olduğu gibi, ciddi sorunlara göğüs germek zorundadır. Özellikle, başlıca kapitalist ülkelerden buğday, et, balık ve petrol satın alarak, dötrnala giden bir enflasyonu da ithal ediyoruz.

Miranda Fereyra: Besin ürünleri ithal edilmesi, tarımımızın ekonomik ve teknik bakımdan geri durumunu gösteriyor, bu da Portekiz ekonomisinin bütününün içinde bulunduğu zor duruma büyük ölçüde açıklık getiriyor. Yabancı sermayeye bağlı tekeli gruplar tarım üretimi üzerinde çok denge bozucu bir etki gösteriyorlar. Nihayet, tarımın geri kalmışlığının bir sebebi daha var, o da toprak mülkiyetinin mahiyeti.

Malların dolaşımı alanında da ortaya güç bir durum çıktı. Piyasada tekeli vaziyetinde bulunan güçlü toptancı tüccarlar büyük miktarda malı stok edip fiyatların yükselmesini

bekliyorlar, sonra da ellerindeki malı akıl almaz fiyatlardan piyasaya sürüyorlar. Büyük sayıda aracının varlığı da fiyatlar-
da yapay bir yükselişe yol açıyor.

Portekiz'de, nüfusun çoğunluğunu ilgilendirmeyen bir tüketim yapısı zorla kabul ettirilmiştir. Halkın gerçek satın-
alma gücüne uymayan ürünler ithal ediyoruz. Yapay bir şekil-
de yaratılıp ayakta tutulan bir talebi karşılamak için, imalleri
ülkemizde bulunmayan ham maddeleri gerektiren maddeler
üretiyoruz. Böyle yapmakla da fiyat artışlarını hızlandırıyor-
ruz. İşte bu sebeplerden ötürü, ulusal üretimi halk için ge-
rekli ve yaklaşılabılır fiyattaki malların imaline yöneltmek ge-
reker.

Jose Manuel Korreya: Nüfusun satın alma gücünü yük-
seltme politikası şimdiden, dokuma, ayakkabı yapımı ve kıs-
men de konfeksiyon alanında bir düzelmeye yol açtı. İşten
çıkartılan işçi sayısında azalma eğilimi kaydedildi. Portekiz
ekonomisine sağlık kazandırmanın ikinci yolu da dış ticarete
yeni bir yön verilmesi, sosyalist ve gelişme yolundaki ülkeler-
le ticarî ilişkilerin geliştirilmesidir.

Miranda Ferayra: 28 eylülde sonra, çokuluslu büyük
tröstler, üretim hacmini azaltmak, piyasaya sürülen malların
fiyatını yükseltmek için çevirdikleri dolapları arttırdılar. Ö-
rneğin, margarin üretimi alanındaki en güçlü tekelleri grup olan
«Lever» tröstü böyle bir şey yapmayı denedi. Besin ürünleri
imal eden «Nestle» şirketi, hükümet fiyatları arttırmasına
izin vermediği takdirde işletmelerini kapayacağı tehdidini sa-
vuruyor. Bankalar da, tekelleri olmayan işletmelere kredi ver-
meyi reddederek ekonomik güçlülere yol açmak istediler.

**

Demokratik güçler, devletin Portekiz ekonomisinin temel
kesimlerindeki durumunu güçlendirmek, tekelleri sermayenin

ekonomik sabotajlarına son vermek için aldığı bütün yeni ted-
birleri memnurlukla karşılıyorlar. Örneğin hükümetin küçük
ve orta işletmelere yardım etmek amacıyla aldığı tedbirleri
onaylıyorlar. Bize, bu konunun siyasal bakımdan büyük
önem taşıdığını söylediler, çünkü küçük ve orta işletmelerde
çok sayıda ücretli istihdam ediliyor, bu da antitekelci güçlerin
kuvvetlendirilmesi için önemli bir potansiyel meydana geti-
riyor.

Demokratik güçlerin elinde bulunan siyasal iktidarla bü-
yük sermayenin elinde bulunan ekonomik iktidar, gerek içe-
rikleri, gerekse amaçları bakımından birbirlerine taban taba-
na zıt. İkisinin uzun süre bir arada kalamayacağı açık. Tekel-
ler ve büyük toprak sahipleri, emekçilerin ücretlerini arttır-
mak, bağımsız sendikaların, sol parti ve örgütlerin varlığını
«çekmek» zorunda bırakıldıkları bir Portekiz'i kabullenmiyor-
lar. Daha dün hiç bir denetim altında bulunmayan iktidarlara
sınırlar konmasına razı olmak, toprak reformu yapılmasını
kabul etmek niyetinde değiller. Ama emekçiler de, Portekiz
ekonomisinin geri kalmışlığının, büyük sermaye ve toprak
sahipleri tarafından düzenlenen sabotajların yükünü tek baş-
larına çekmek istemiyorlar.

«Patronlara ihtiyacımız yok» Ülkenin kuzeyindeki Meto-
zinhos limanındayız. Balıkçılar ve liman işçileri bize hatıra
olarak garip şekilli deniz kabukları veriyorlar. Ama, kocaman,
nasırlı avuçlarının içinde bu kabuklar ufacak kalıyor. Bütün
denizlerin kabuklarında dalga sesi duyulur. Dünyanın bütün
proleterlerinin emeğin izini taşıyan elleri de her zaman gü-
zeldir. İşçilerin yanık, neredeyse kararmış yüzlerini gizleye-
mediğimiz bir hayranlıkla uzun uzun seyrediyoruz. Bize, bir-
birlerinin sözünü keserek, basit sözcüklerle, güç yaşamlarını
ve özgürlük için verdikleri çetin mücadeleyi heyecanla anla-
tan bu adamların o sakin gücünü okuyuculara nasıl aktar-
malı?

«Çocukluğumu yaşamadım, 8 yaşımdan beri canım çıkar-
casına çalışıyorum» dedi sardalye balıkçılığı yapan Amadeu
Vieira. «Uzun süre, zulümden kaçarken yada sudan ucuz bir
fiyata iş ararken kıyıda kıvrılıp yatmak zorunda kaldım. Ha-
yatım boyunca patronların keyfiliklerinden çok çektim. Burada
her şey onların: tekneler, konserve fabrikaları, soğuk hava de-
poları, hepsi. Para da, iktidar da onların elinde. Bir defasında
faşist Hanriko Tenreiro canavarıyla⁵ tartıştım. O zaman Liz-
bon'da yolcu gemilerinde çalışıyordum. Haksız yere işten çı-
kartılan bir genci savunmak istedim ve Tereiro'dan kararını
geri almasını istedim. Bundan sonra bana eziyet etmeye baş-
ladılar, sonra da yol verdiler.»

Amadeu Vieira patronlarla mücadeleye bundan kırk yıl
önce girmiş, ilk büyük greve ve faşist jandarmalar tarafından
vahşice bastırılan ilk gösteriye katılmış. Kırk yıl önce PKP'ye
girmiş. İki defa hapse atılmış. Penişe kalesinde işkenceye uğ-
ramış, sırtında hâlâ işkence izlerini taşıyor. Balıkçı Vieira'nın
başına gelenler Portekiz halkının bütün bir kuşağının başına
gelenler.

«Geçmiş konusunda ben de arkadaşlarımın söylediklerini
tekrarlayacağım» diyor Alfredo Ferrayra. «25. nisan günü bir
muharebe kazandık. Ama daha bizi bekleyen başka muhare-
beler var. Çünkü patronlar bizi sömürmeye devam ediyor. Da-
ha birlik halinde olsaydık daha fazla şeyler kazanırdık. Ama
daha pek çok balıkçı cahil ve tecrit olunmuş durumda.»

«25 nisandan sonra patronlar ücretlerimizi iki misline çı-
kartmak zorunda kaldılar» diyor Emidio Folha. «Bu da hiç
hoşlarına gitmiyor.»

(5) Bize Hanriko Tenreiro'nun faşist partinin ve Portekiz lejyonu-
nun önde gelen üyelerinden olduğu, Salazar'ı ilk destekleyen-
ler arasında bulunduğu ve bunun karşılığında da Salazar tara-
fından desteklendiği, Portekiz'in en güçlü balık ve konserve iş-
letmelerini elinde bulundurduğu söylendi. Tenreiro 27-28 Eylül
olaylarına karışmış ve tutuklanmıştır.

Emidio bir teknede çalışıyor. Geminin sahibi mürettebatı
birkaç ay için işten çıkartmaya karar vermiş. Ama balıkçı-
lar çalışmaya devam etmişler ve ücretlerinin ödenmesini is-
temişler. «Bu işi rahmetlinin zamanında yapmış olsaydınız
ücretinizi sopa attırarak öderdim» diye kinle homurdanmış
patron. Artık kapitalistler kendi çıkarlarını korumaları için
Salazar'ın jandarmalarını çağırıyorlar. Ama işçilere boyun
eğmeğe de hiç niyetleri yok. Bu durumda teknenin sahibi ba-
lıkçıların ücretini ancak mahkeme kararıyla ödeyeceğini bil-
dirmiş.

«Patronlar komünistlerden nefret ediyorlar» diyor Miguel
Barros. «Beni fabrikada çekemediler. Büyük güçlüklerden son-
ra kendime gemi hamalı olarak bir iş bulabildim. Ama bu işte
de bana eziyet ettiler ve «Senin komünist olduğunu biliyoruz.
Portekiz'de komünizme ihtiyacımız yok» dediler.

Ama zaman artık Portekiz'de neyin iyi neyin kötü olduğu-
na tek karar verenlerin sömürücü sınıflar olduğu zaman değil.
Artık Portekizli işçiler de bu konuda ne düşündüklerini yük-
sek sesle söylüyorlar.

Görüşmemizi sona erdirirken, Fransisko Franko şöyle di-
yor: «ben işçiyim ve hepimizin mümkün olduğu kadar fazla
ve mümkün olduğu kadar iyi çalışması gerektiği kanısında-
yım; hele içinde bulunduğumuz koşullarda böyle yapmamız
ülke açısından şarttır. Patronlara karşı mücadele etmekle doğ-
ru yapıyoruz, çünkü onlar halkı soyuyorlar, onlar halkın cel-
lâtlarıdır. Daha iyi yaşamak için patronlara ihtiyacımız yok.
Balıkçıların ağa, tekneye ihtiyacı var, bir örgüte devlet yardı-
mına ihtiyacı var. Balıkçılar işlerini kapitalistler olmadan da
görürler.

*Ya köylülerin neye ihtiyacı var? «Bir kooperatifimiz ol-
saydı...» Täge ırmağı Portekiz'i iki büyük bölgeye ayırıyor:
kuzeyde küçük tarım, güneyde ise büyük toprak mülkiyeti
ağır basıyor. Bu iki bölgenin kırlarında yaşayanların, demok-*

ratlaşma sürecini destekleme ve devrime katılma dereceleri de birbirlerinden farklı. Ama toprak reformu, kuzeyde olsun güneyde olsun bütün Portekiz köylülüğünün çıkarına; Portekiz köylülüğünün demokratik devletin yardımına ivedilikle ihtiyacı var.

Ülkenin kuzeyindeki Ajusadura köyündeyiz.

Bir çiftlik bahçesi; yamalı çamaşırlar güneşe serilmiş, sallanan bir güvercinlik, bir tavşanlık, bahçenin dibinde ufacak bir bostan, içleri boşalmış bir başak yığınının ortasına dikilmiş bir döveç. Yorgun yüzlü, tombul bir kadın olan ev sahibi bizi karşılamaya geliyor. Kolunda bir bebek var, etrafında, havanın serinliğine rağmen çıplak ayakla dolaşan, cin gibi bakışlı bir sürü ufak çocuk var. Kocasını kuru bir adam, siyah bir kazak giymiş, kasketini kafasına iyice geçirmiş, çocuklardan birisine ilaç getiriyor. Bize onu tanıtıyorlar: «Amadeu iyi bir emekçi, yiğit bir adamdır, bir anti-faşisttir.» Eğer buna bir tarla denebilirse, tarlaya gidiyoruz. Dört köşe bir çukur, kenarlarına bağ kütükleri dikilmiş. Çukurun dibinde, etrafları su kanallarıyla çevrilmiş bitki şeritleri görülüyor.

«Bu bölgede» diyor Amadeu Leandro, «büyük toprak sahibi bulunmaz. Kimsenin on dönümden fazla toprağı yoktur. Genellikle, sadece artık çalışamayanlar, ihtiyarlar ve sakatlar topraklarını kiraya verirler. Meselâ ben kiraladığım toprakları işliyorum, ama bana ait olan biraz toprağım da var, çiftliğin yanında, belki de görmüşsünüzdür! Eğer burada hâlâ yaşanabiliyorsa, bunun sebebi toprağın verimli olmasıdır. Gelirimiz hasata bağlıdır. Bu da bir yıldan ötekine değişir.

Burada kum tepeleriyle kaplı geniş bir alan var. Su gerekli. Ama toprak bu kadar çok tarla sahibi arasında bölünmüşken su nasıl getirilir? Hepsi de, komşusunun kazacağı kanalın kendi tarlasını bozmasından korkuyor. Ama eğer bir kooperatif kurulup da, kanallar ortaklaşa kullanılırsa, bu kanallar birlikte kazılıp birlikte temizlenirse, bütün bölge verim-

li bir toprak haline dönüştürülebilir. Köylüler sık sık, devlet kredi verdiği takdirde bu toprakları bir cennete çevirebileceklerini söylüyorlar. O zaman, sadece kuzeyin değil bütün ülkenin sebze ihtiyacını karşılarız ve ihracata da yöneliriz. Ve eğer bir fabrika yapılırsa konserve imal ederiz.

Bütünüyle kuzeyde, tarımda çok ilkel usuller kullanılıyor, çünkü toprak çok küçük parçalara bölünmüş durumda. Tek bir toprak işletmesinde toprak birbirinden uzak iki-üç parçaya ayrılmış. Kuzeydeki köylüler aynı zamanda küçük mülk sahibi ve çiftçi. Genel bir kural olarak, ailece kendi topraklarını işliyorlar, tarım işçilerinin yardımına ender başvuruyorlar.

Kuzeydeki tarımı içinde bulunduğu sefil ve geri kalmış durumdan çıkarmanın çaresi, toprağı kiralama sistemini değiştirmek, küçük ve orta çiftçilere daha iyi koşullar sağlamak, her türlü kooperatif kurulmasına ve kurulu kooperatiflerin yeniden düzenlenmesine yardımcı olmak. Öteki bölgelerin de kendi karmaşık sorunları olmakla birlikte, bütün Portekiz için geçerli toprak programının temeli budur.»

«Çalışmak istiyoruz». Portekiz'in güneyindeki Alentejo ilindeyiz. Güneş, portakallıkların, zeytinliklerin ve mantar meşesi plantasyonlarının üzerinde parlıyor. Tepelerin üzerinde, toprak sahiplerinin ortaçağ şatolarını andıran beyaz konutları seçiliyor. Köylülerin elbiseleri ise siyah. Yolun iki kenarı boyunca uzanan dikenli teller büyük toprak sahiplerinin mülklerini koruyor. Büyük toprak sahiplerinin terk ettikleri zeytinlikler, mahsus sürmeden bıraktıkları topraklar, binlerce Portekizliye iş sağlayıp besleyebilir.

Nasıl siyah ve beyaz bir tezat meydana getiriyorsa, köylülerle büyük toprak sahiplerinin çıkarları da birbirlerine taban tabana zıt, birbirlerinden tamamen ayrı. Savaşkan sınıf eylemleriyle tanınmış Alentejo kır proletaryası devrimci enerjisiyle dolup taşıyor. Büyük toprak sahipleri zamanı durdur-

maya boşuna uğraşıyorlar. Tarım işçileri sendikalar kurmuş, küçük ve orta mülk sahipleri birliklerde toplanıyorlar. Büyük toprak sahiplerinin de kendi birlikleri var. Tarihte aykırılıklarıyla hem gülünç hem de korkunç olan, geçtiğimiz son çeyrek yüzyılda gezegenimizden büyük ölçüde kaybolmuş bulunan bu ekonomik mamutların hedefi ne?

*
**

Pias adlı küçük köyde tarım işçileriyle konuşuyoruz.

Burada, Pias'da da, köylülerin hiç toprağı yokken binlerce hektar toprağı mülk sahipleri mi ellerinde bulunduruyor? diye soruyoruz. Burada da, bir avuç toprak, sahibinin ektiğı toprak, köylülerin hepsinin ektiğinden daha mı fazla?

Kırk yıldır PKP üyesi olan Vincente Angelika, «bizde de durum böyle» diye cevap veriyor. «Şüphesiz, bölgemizde küçük ve orta toprak sahipleri de var, ama toprağın büyük kısmı Madeyra biraderler gibi büyük toprak sahiplerine ait. 40 bin dönümden fazla toprağı olan birkaç kişi var. Bizim köyde ise hiç toprağı bulunmayan 300 aile var.»

— Toprak sahipleri size iş vermiyorlar mı?

Fransisko Pika cevaplıyor: «Burada, elli yılda bitirilemeyecek kadar çok iş olmasına rağmen bize iş vermeyi reddediyorlar. İş bulamadığım için 25 nisandan az sonra Fransa'ya gittim ve orada kırkbeş gün kalıp döndüm. Döndükten sonra çalıştığım günlerin sayısı ise onu geçmez.»

— Öyleyse sizde pek az şey değişmiş. Toprak sahipleri demokratlaşmaya karşı savaşa girmişler ve yeni rejimi sabote ediyorlar.

«Kızgınlıklarından ne yapacaklarını bilemiyorlar» diyor Vincente Angelika. «Bir gün, mahsulü yakması için geri zekâlı bir çocuğı yolladılar. O günden sonra tarlaları gözetim altına aldık. Ekini kaldırıncaya kadar, bir ay, gece gündüz sırayla

82

nöbet tuttuk... Artık bir sendikamız var. Daha yeni kuruldu ama daha şimdiden toprak sahiplerini işçilerin taleplerini kabul etmek zorunda bırakıyor. İmzalanan toplu sözleşmeyle, garanti altına alınmış bir sabit ücretin saptanmasını sağladık.»

«Bizim burada, Pias'ta, saptanmış olan görevleri yerine getirdiğimiz kanısındaım» diyor Manuel Moita. «Çalışmayı düzenleme komisyonu birkaç güne kadar işe başlayacak, büyük toprak işletmelerinde çalışacak işçileri atayacak. Komisyon iki toprak sahibinden, iki tarım işçisinden ve bir de teknisyenden oluşuyor. Teknisyeni uzun zaman aramamız gerekti. Çünkü, hemen hemen bütün teknisyen ve mühendisler büyük toprak sahiplerinin oğullarından oluyor. Oysa bize bizden yana birisi lâzımdı. Komisyonun kurulması bu sebepten dolayı uzadı. Herkes sabırsızlanmaya başladı, çünkü çoğunun karnı aç.»

«En bilgili işçiler işin esasının toprak reformu olduğunu anlamış durumdalar» diyor Jose Borges. «İş sözleşmeleri de önemli, ama yeterli değil. Ancak toprak reformu bize bir insan gibi yaşama olanağını verecektir.»

Görüşmemizi devrimci bir şarkıyla bitiriyoruz. Yirmi yıl önce burada Alentejo ilinde faşistler tarafından öldürülen Katerina Öfemya'nın öyküsünü anlatan, güneyli tarım işçilerinin güç yaşamını, ekmek ve özgürlük mücadelesini anlatan bir şarkıyla.

*
**

Çalışma günlerimiz hep fazlasıyla doluydu, işimizin geceyarısından önce bittiğı hiç olmadı. Buna rağmen, Portekiz'den ayrılırken, görüşemediğimiz diğer devrime katılanlara karşı bir suçluluk hissi duyduk. Bugün bu röportajı bitirirken, okuyucularımızı ilgilendirecek birçok izlenimimizi yer yokluğundan aktaramadığımızı üzümlere görüyoruz.

83

Başlıca izlenimlerimizi size duyurmak, bu gezi sırasında gördüklerimizden çıkardığımız ana sonuçları belirtmek için çaba gösterdik. Burada, Portekizli devrimcilerin ülkenin demokratlaşması için eşsiz bir özveriyle, eşsiz bir çıkar gözetmecilikle mücadele ettiklerine olan kesin inancımızı bir kez daha belirtelim.

Ve Portekiz'de mücadele bitmemiştir, devrim, gelişmesinin sonuç belirleyici bir aşamasına girmiştir.

YENİ DÜNYA'YA GELEN KİTAPLARDAN SEÇMELER:

Ateş (Henri Barbusse)
Çeviren: Suat Derviş
2. baskı, Öncü Kitabevi

★

Türkiye'de İlk Sendika
Sarıklışla'da 1932
İbrahim Topçuoğlu
Öncü Kitabevi

★

Marksizm - Leninizm'in
İdeolojik ve Politik Düşmanı Maoizm
Öncü Kitabevi

sanatta sosyalist gerçekçilik

Moisei Kagan

KAPİTALİZM DEVRİNDE SOSYALİST SANATIN OLUŞUM MANTIĞI

Sosyalist sanat, *devrimci proletaryanın oluşumunu içeren tarihsel süreç* ile devrimci proletaryanın sınıfsal bilinci ve psikolojisinin ve proletaryanın «kendi içinde bir sınıf» olmaksızın «kendisi için bir sınıf» olmaya dönüşümünün etkileriyle ortaya çıkmıştır. İşçi sınıfının dünya görüşünün ve ülkülerinin temeli olan marksist bilimsel kuram 1840'larda Almanya'da geliştirilmekteydi. Bu çalışmalara paralel olarak sosyalist proletaryanın «sanatsal ideolojisinin — kendi sanatının — de kristalleşmeye başlamış olması hiç de şaşırtıcı değildir.

Marks, 1844'te Silezyalı dokumacıların ayaklanmasındaki toplumsal anlamı tanımlarken şöyle diyordu: «Silezya ayaklanması, Fransız ve İngiliz işçilerinin ayaklanmasına *son veren* neden ne ise işte o nedenle *başlamıştır*, bu neden de Silezya ayaklanmasının proletaryanın özünü kavramış olmasıdır.»¹ Marks, Silezya ayaklanması sırasında oluşturulan *Silezyalı Dokumacılar Marşı'nı*, Alman işçilerinin ilerici kesimi ara-

(1) Marks ve Engels'in Sanat Üzerine Görüşleri, SSCB basımı, cilt I, sf. 559.

sındaki yüksek düzeyde sınıfsal bilincin bir sonucu ve göstergisi olarak yorumlamış ve bunu «proletaryanın özel mülkiyet esasına dayanan bir toplum düzenine karşı olduğunu herkese açıkça, dolaysızca, kesin ve yalın biçimde ilân ettiği bir savaş çağrısı»² olarak tanımlamıştır.

İşçi sınıfının sanata uzanan yolu kendi elleriyle, kendi çabasıyla açma fırsatı pek azdı. Ancak, bir başka olanak vardı — işçi sınıfı, sanatçı aydınların demokratik tabakası üzerinde kendi tinsel etkisini kullanabilirdi. İşçi sınıfı işte bu kesimde, devrimci romantizmin eleştirici gerçekçiliğin ve daha sonraları yirminci yüzyılda sol ekspresyonistlerin, gerçeküstücülerin ve fütüristlerin temsilcileri arasından kendi şairlerini ve sanatçıları «derledi». Onların küçük burjuva ideolojisi tutsaklığından kurtulmalarına yardımcı oldu ve değişik başarı oranlarında sosyalist bilincin sözcüleri durumuna gelmelerini sağladı. Ünlü Alman şairi Heinrich Heine «Silezyalı Dokumacıların Marşı» nı yazdığı zaman Engels, yazarın «saflarımı za katıldığını» ve bazı şiirlerinde «sosyalizm öğretisinde bulunduğunu» belirtti.³ Marks, devrimci, sosyalist sanatın ilk tomurcuklarını Herwegh ve Freiligrath'ın şiirlerinde gördü. Engels, Georg Weerth'i, Freiligrath ve Heine'den çok daha ilerde «Alman proletaryasının ilk ve en önemli şairi» olarak tanımladı.⁴

Marksizmin kurucularının proleter sanatın ilk tomurcuklarını sadece Alman edebiyatında değil, aynı zamanda Alman resim sanatında da bulmuş olmaları ilginçtir. Örneğin Engels, Hübner'in bir resminin «sosyalist eyleme yüzlerce bildiriden çok daha yararlı olduğunu» yazmıştır. Engels'e göre yine bir Alman ressamı olan Charles Lessing «sosyalizme bir dönüşüm» olmuştur.⁵

(2) a.g.e.

(3) Marks ve Engels, Eserleri, SSCB baskısı, Cilt 2, sf. 521.

(4) a.g.e. Cilt 21, sf. 5.

(5) a.g.e. Cilt 2, sf. 19 - 520.

Marks ve Engels'in Ferdinand Lasalle ile olan ve Lasalle'in *Franz von Sickingen* tragedyasının incelenmesini içeren yazışmalarında ve Engels'in Minna Kautsky ile Margaret Harkness'e yazdığı mektuplarda, marksizmin kurucularının bu yazarların sosyalist sanatın ilk örneklerini yaratmaya çabışmalarını son derece mantıkî ve zamanında bulduklarını ve başarısızlıklarını sadece bilinçlerinin bireysel çıkmazlarına, dünya görüşlerinin ve estetik anlayışlarının tutarsızlıklarına bağladıkları görülür.

Ondokuzuncu yüzyıl sosyalist sanatı, kimi zaman çekimser, kimi zaman çelişkili olarak ilk adımlarını böylece önce Almanya'da, sonra da öteki Avrupa ülkelerinde attı. Bu durum Engels'in «İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu»⁶ yazısında alıntı yaptığı İngiliz işçisi Edward P. Mead'in dizelerinde ve William Morris'in *Hiçlikten Haberler* adlı ünlü romanında kanıtlandı. Sosyalist sanat, Fransa'da Komünarların şiir ve şarkılarıyla çok gelişti ve Eugène Pottier ile Pierre Degeyter'in ölümsüz *Enternasyonalî*'nde, Honoré Daumier ve öteki sanatçıların devrimci skeçlerinde ve son olarak da başta Eluard, Stil, Fougerson, Taslitzky olmak üzere çağdaş Fransız kültürünün yaygın sanat akımında doruğa ulaştı... Bu güçlü akım, France, Barbusse, Rolland, Léger ve Picasso gibi Fransız kültürünün büyük ustalarını belirli oranda etkiledi.

Avrupa ve Asya ile Güney ve Kuzey Amerika'nın öteki kapitalist ülkelerinde sosyalist sanatın gelişmesi, Neruda ve Nezval, Amado ve Hikmet, Andersen Nexö ve Pratolini, Guttuzo ve Bidstrup, Fuçik ve Guillén gibi sanatçılar yarattı, Almanya'da sosyalist sanatın temsilcileri olan Brecht ve Becker, Eisler ve Busch'un ünlerini yaygınlaştırdı.

Sosyalist sanatın her ülkedeki başarısının o ülkedeki işçi ve sosyalist eyleminin yaygınlığıyla orantılı olması son derece

(6) Marks ve Engels, Britanya Hakkında, sf. 220 - 221.

akla yakındır. Bu başarı oranı Fransa'da İngiltere'dekiyle ölçülemeyecek kadar büyük, Japonya'ya oranla İtalya'da daha belirgin ve ABD'ye oranla Latin Amerika'daki çok daha ciddi çalışmalar niteliğindedir. Bu nedenle Rusya'da sosyalist sanatın ilk zaferleri 1905-1907 devrimi sırasında görüldü ve Maksim Gorki, Lenin'in dediği gibi işçi eylemine «sıkı sıkıya bağlanabilecek» ideolojik-estetik yolun en önemli kilometre taşlarından biri oldu.⁷

Rusya'da proleter sanat daha 1890'larda (*Yiğitçe çıkın ortaya yoldaşlar*'ı yazan) Radin'in, (*Warszawianka, Öfke ve za-limler ve Kızıl Bayrak*'ın Rusçasını yazan) Krzhizhanovki'nin, (*Enternasyonal*'i Rusçaya çeviren) Kots'un ve daha bir yığın devrimci şairin devrimci dizeleri ve şarkılarıyla büyük aşama yapmıştı. Ama Lenin'in «proleter sanatının en büyük temsilcisi»⁸ olarak tanımladığı kişi Gorki'dir. Gorki edebiyatta sosyalist gerçekçiliğin kurucusu oldu. Çünkü *Ana* romanında ve *Düşmanlar* oyununda, Lassalle, Kautsky Harkness, hattâ yapıtlarında işçi sınıfının yaşamına ve mücadelesine ilgi gösteren usta Hauptmann ile Zola'nın bile yeteneklerinin ötesinde kalan sorunlara ideolojik ve sanatsal çözüm getirmeyi başardı. Lunarçarski'nin Gorki'den söz ederken, proleterya «felsefi ve siyasal açıdan kendi bilincine nasıl Marks Engels ve Lenin'in yapıtlarıyla ulaşmışsa, sanatsal açıdan da Gorki'nin yapıtlarıyla bilince ulaşmıştır» derken, — bazılarının sandığı gibi — Gorki'yi dünya sanat tarihindeki ilk proleter sanatçı olarak tanımlamaya çalışmamış, proleteryanın sosyalist dünya görüşünü sanatsal yaratıcılık açısından bağımsız bir estetik sistem olarak ilk dile getirenin Gorki olduğunu belirtmiştir.

Böylece Avrupa sanatsal kültürünün ondukuzuncu ve yirminci yüzyıllardaki gelişimi sırasında özgün bir proleter es-

(7) Lenin, Tolup Eserleri, Cilt 16, sf. 106.

(8) a.g.e. sf. 207.

etik programı ve bunu aktaracak yeni bir sanatsal yaratıcılık yöntemi giderek biçimlendi.

Peki öyleyse, sosyalist sanat yöntemi, devrimci proleteryanın kendine özgü ideolojik ve estetik görüşlerinden nasıl doğdu? Ve marksist bilim, bu sürecin kuramsal temelini nasıl oluşturdu?

SOSYALİST GERÇEKÇİLİK KURAMININ VE SANAT YÖNTEMİNİN KURULUŞU

İşe en belirgin yönünden başlayalım: proleter sanat, yansıttığı dünyayı, işçi sınıfının devrimci mücadelesiyle yüceltiği yeni bir bakış açısından görüyordu. Daha kesin bir tanımla, bu sosyalist dünya görüşüydü (kuşkusuz bunu söylerken ütöpic değil, bilimsel sosyalizm ideolojisinden söz ediyoruz). Engels, dünyayı devrimci proleteryanın açısından işleyen yapıtların ideolojik özünü tanımlarken (Minna Kautsky'ye yazdığı mektuptaki gibi) doğrudan doğruya «romanın sosyalist sorunu» ve (Margaret Harkness'e yazdığı mektuptaki gibi) «doğrudan doğruya sosyalist roman»⁹ terimlerini kullanıyordu. Yirmi otuz yıl sonra ise, Lenin proleter sanatın ideolojik tavrını sosyalist partizanlığı olarak adlandırdı.

Şimdi karşımıza daha karmaşık bir soru çıkmaktadır: İşçi sınıfının bilinci içinde kesin bir estetik sistem oluşturulmuş mudur, oluşturulmuşsa nedir?

Revizyonistler bu soruya şöyle cevap verdiler: Proleteryanın ve sosyalist ulusların estetik istemlerinde belirginlik, kesinlik yoktur ve olamaz. Sosyalist ideoloji, sanatsal yaratıcılığın mutlak özgürlüğüne güvence vermekle, ister gerçekçi ve romantik, ister simgesel ve ekspresyonist, ister gerçeküstü

(9) Marks ve Engels, Seçilmiş Yazışmalar, sf. 467, 479.

ve hatta soyut olsun, yaşamın sanatsal yorumlarının bütün ilkelerini kabullenmiş sayılır. Bir başka deyişle, sosyalist sanat gerek biçim, gerek yöntem açısından belirli kalıplara oturmaz. İdeolojik-sanatsal değil sadece ideolojik bir akımdır. Bu görüşün kapitalist, hattâ sosyalist ülkelerin sanatçı aydınları üzerindeki etkisi, bizi marksızmin kurucularının bu sorunu nasıl çözümlediklerine ciddi biçimde eğilmeye ve bu başlık altında sosyalist sanatın oluşum ve gelişimiyle ilgili gerçek süreci incelemeye zorluyor.

Marks ve Engels'in Ferdinand Lassalle'in *Franz von Sickingen* tragedyasına yönelttikleri temel eleştiriler, sadece siyasal ve felsefi kavramlarla değil, yapıtın temelindeki sanatsal ilkelerle ilgiliydi. Marks ve Engels de — birbirlerinden bağımsız olarak — Lassalle'in yapıtına kattığı gerçeğin idealize edilmesindeki yanlış görmüşler ve sosyalist sanatın organik öğelerinden birinin «Shakespeare'leştirme», yani gerçekçilik olduğunu ikisi de belirtmişti. Engels, «*Benim* drama anlayışına göre, idealist olan adına gerçekçi olanı, Schiller adına Shakespeare'i unutmamak gerekir.» diyordu. Çünkü «dramanın geleceği, tarihin iyice kavranmış anlamı ve ideolojik derinliğinin Shakespeareian canlılık ve eylemle, yani gerçekçilikle birleşmesiydi.»¹⁰

Bir başka yazıda da Marks ve Engels, devrim liderlerinin, Rembrandt'ın katı renkleri ve yaşamın olanca gerçeğiyle çizilmeleri gerektiğini, ayaklarında bağlı çizimler, başlarının üzerinde halelerle çizilemeyeceklerini, çünkü Raphael tarzı portrelerdeki bu tür aşırı başkalaşmaların gerçeği yokettiğini yazıyorlardı. Engels, Minna Kautsky'ye yazdığı bir mektupta, onun kahramanlarını idealize etme eğilimini bir kez daha kınyor ve görüşlerini şöyle belirliyordu: Arnold «fazlasıyla değerli bir kişi» olarak çizilmiş, «bu dünyada eşi görülmeyecek iyilikte biri» olarak canlandırılmış. «Elsa'da idealize edilme-

(10) Marks ve Engels, Seçilmiş Yazışmalar, sf. 142.

nin eşliğinde de olsa belirli ölçüde bireycilik var». «Kahramanlarını çok yükseğe yerleştirmek yazara yaraşmaz.»¹¹ Engels Margaret Harkness'e yazdığı bir mektupta da «yeterince gerçekçi olmadığı», olağan sayılamayacak durumlarla dolu olduğu gerekçesiyle hikâyesini eleştiriyor¹² ve gerçekçiliğin en büyük örneği olarak Balzac'ın «*İnsanlık Komedi*sini» ni göstererek Balzac'taki deney zenginliğinin sosyalist roman için paha biçilmez değerde olduğunu belirtiyordu.

Lenin'in estetik konusundaki tutumu da aynı paraleldeydi. Lenin gerek Lev Tolstoy hakkında, gerekse estetik konusundaki çeşitli yazılarında, proleter sanatın gerçekçilik yolunu izlemesi, yaşamın gerçeğe uygun biçimde aktarılması gerektiğini ısrarla belirtiyor ve gerçeğin idealize edilmesine kesinlikle karşı çıkıyordu. Lenin'in bir büstünü yapan ve onunla sanat konularında uzun uzun konuşmuş olan İngiliz sanatçı Clare Sheridan, anılarında Lenin'in şu sözlerini aktarıyor: «Burjuva sanatının yanlış, her zaman güzellemeye kaçmasıdır.»¹³ Maria Andreyeva'nın anlattıklarına göre, Plehanov'un aksine, Gorki'nin *Ana* romanına büyük değer veren Lenin, bu romanda bile temel bir yanlış, devrimci aydın kesimin belirli ölçüde idealize edilmesi gibi bir yanlış bulurdu.¹⁴

Sosyalist görüş yada sosyalist partizanlığı ile sanatsal yaratıcılıkta gerçekçi amaç, yani sosyalist gerçekçilik fikri arasında organik bağ olduğunu Marks'ın, Engels'in ve Lenin'in ortaklaştıkları bir görüş olarak sunmak bu nedenden ileri gelmektedir. Her kim bulduysa «sosyalist gerçekçilik» tanımı, sosyalist sanattaki yaratıcı yöntemin temel ilkelerini belirlemek gibi bir tarihsel hizmeti yerine getirmiş olan marksizmlenin klasiklerinin tutarlı bir özettir.

(11) a.g.e. sf. 467.

(12) a.g.e. sf. 478 - 479.

(13) Clare Sheridan, *Yalın Gerçek*, sf. 120.

(14) Lenin'den Anılar, SSCB baskısı, Cilt I, sf. 326.

Peki ama, sosyalist bilincin dünyayı sanatsal algılamasında bir başka estetik akıma değil de, gerçekçiliğe yönelmesi gerektiğine Marks, Engels ve Lenin'i inandıran neden nedir? Bu kanı onların kişisel beğenilerinden ve estetik konusundaki önyargılarından mı doğdu?

Hiç kuşkusuz, bu inanca yol açan nedenler çok daha derindi. Marks ve Engels antik sanatı çok değerlendirirler, Raphael ve Schiller'e hayranlık duyarlardı. Ne var ki bu duyguları, yeni doğan proleter sanatının Raphael ve Schiller yerine Shakespeare ve Rembrandt yöntemlerine yönelmesi gerektiğini ve yaşamın yansıtılmasında antik sanata özgü ilkelerin, sosyalist sanat için çıkış noktası olamayacağını düşünmelerine engel olmadı. Üstelik Lunarçarski'nin yetkili kanıtlamasıyla da biliyoruz ki, «Vladimir İlyiç, kendi estetik beğenilerini ve antipatilerini hiç bir zaman yol gösterici ilkeler olarak kabul ettirmeye çalışmamıştır.»¹⁵ Bu da, sosyalist sanatta gerçekçi yaklaşım çabasının Lenin için öznel estetik yargıların değil, kurama dayanan bir tutumun geçerli olduğunu bir kez daha kanıtıyor.

Sosyalist sanatta gerçekçi ilkelerin gerekliliği, sosyalizmi ütöplast bir düşten ve soyut bir idealden bilime dönüştürmüş olan marksist-leninist dünya görüşüne dayanır. Marks ve Engels şöyle derler: «Bizim için bilimsel sosyalizm, oluşturulması gereken bir düzenin kendine göre uyarlanmasını gerektiren bir ideal değildir. Biz bilimsel sosyalizmi, bugünkü düzeni değiştirecek gerçek eylem olarak tanımlıyoruz.»¹⁶

Şaşırtıcı bir açıklıkla formüle edilen bu düşüncenin estetikle dolaysız ilintisi vardır. Küçük burjuva ideolojisi ve ondan da öte feodal ütöplast sosyalizm nasıl kaçınılmaz biçimde, (idealin gerçek yaşamda kökeni olmadığına göre «hiç bir

zaman böyle değildir ama böyle olmalıdır» ilkesi uyarınca uydurulması gerektiği görüşüyle) sanatı romantik *idealizm* yoluna itmişse, bilimsel sosyalizm ideolojisi de sanatın yaşamı kesinlikle *gerçekçi* bir yaklaşım içinde ele almasını istedi. Çünkü sanatın eski toplumsal koşullardan yeniye yönelen «gerçek eylemi» kavrayabilmesinin tek koşulu buydu. Proletaryanın sosyalist dünya görüşü, gerçeğin herhangi bir biçimde idealize edilmesine organik olarak karşıdır ve yaşamı sanatsal imgelerle aktarmanın tek uygun ve tutarlı yolu olarak gerçekçiliğe yönelir.

Ne var ki, burada ikinci önemli estetik sonuç ortaya çıkar: Ancak kendi devirlerindeki durumu gerçeğe bağlı olarak yeniden yaratmak biçiminde kısıtlanmış ve sınırlanmış oldukları için ne Rönesans ne de ondokuzuncu yüzyılın aydınlanmış yada eleştirici gerçekçiliği, yaşamın «gerçek eylem» sürecini yansıtamayacağına göre, sosyalizm öncesi sanatın oluşturduğu gerçekçilik biçimleri sosyalist görüşü kapsamaya yeterli değildir. Onyedinci, onsekizinci ve ondokuzuncu yüzyılların gerçekçi sanatçıları, toplumsal gelişimin gelecekteki görünümünü açık seçik görmediler, göremezlerdi de. Koşulların nasıl değişeceğini, yarının nasıl bugünden doğduğunu önceden sezinleyemediler ve bu nedenle de ya tarihsel süreçlere hiç değinmeden yaşamın gerçeklerini olduğu gibi aktarmak, ya da bozuk düzenin hiç bir zaman değişmeyeceği gibi acı ve karamsar bir inancı dile getirmek zorundaydılar. Veya Gogol ve Dickens, Tolstoy ve Dostoyevski, Çekhov ve Ibsen'in yaptıkları gibi, siyasal, estetik, hattâ dinsel konulardaki ütöplast görüşlerin yardımıyla, yaşamın ne tür gelişmeler gösterebileceğini sezinlemeye çalışıyorlardı. Bu durumda gerçekçi yöntemin geçerli olmaması, «tutunmaması» ve hattâ en inanmış gerçekçilerin bile çeşitli idealize yöntemlerine başvurmak zorunda kalarak, Prens Mişkin yada Platon Karatayev gibi gerçekten çok uzak ideal toprak ağaları ya da kapitalistler yaratmaları pek şaşırtıcı değildir. Böylesi bir çıkmazdan çıkış yo-

(15) Lenin, Kültür ve Sanat Üzerine, sf. 527.

(16) Marks ve Engels, Alman Ideolojisi, sf. 48.

lunu, ancak sosyalist proletaryanın bilimsel dünya görüşü gösterebilirdi. Bu dünya görüşü, sanatçının gözlerini toplumsal gelişimin gerçek yasalarına açmakla, gerçekçiliğin sanatsal biçimlerde dile gelmesine neden oldu ve aynı zamanda gerçekçiliği değiştirmeye, o güne kadar dokunulmaz sayılan kalıplarından sıyrılıp insan bilincinin ve toplum yaşamının dinamizmini yeni biçimlerle belirlemeye zorladı. Bu dünya görüşü, Marks ve Engels'in dediği gibi «bugünkü düzeni olduğu gibi değil, bugünkü düzeni yok edecek gerçek eylemi» sanatta yaratılmasını öngörüyordu. Harkness'in sosyalist görüş ile gerçekçiliği birleştirme girişimi, işte bu nedenle, Engels'in dediği gibi organik değil, yapay ve mekanik oldu. İngiliz yazarın eleştirici gerçekçilik anlayışı, onun ancak «olabildiği kadar tipik» kişiler yaratmasına yetiyordu ve bu sınırlar yeni gerçekçilik açısından fazlasıyla dar kalıyordu. Sosyalist gerçekçilik açısından, sosyo-tarihsel koşullar, işçi sınıfı ezildiği ve acı çektiği için değil, ezenlere karşı etkin eyleme girerek çektiklerine son vermeye çalıştığı, devrimci mücadelede ayaklandığı, toplumsal gelişimin başlıca dinamik gücü durumuna geldiği için tipiktir. Engels bu konuda şöyle diyordu: «İşçi sınıfının, kendisini kuşatan baskıcı ortama karşı başkaldıran tepkisi, — ister bilinçli ister yarı bilinçli olsun — yeniden insana yaraşır duruma dönme çabası, tarihe mal olan bir olaydır ve bu nedenle de gerçekçilik alanında mutlak yeri olmalıdır.»¹⁷

Sosyalist görüşün bir başka sanat akımına değil de, gerçekçiliğe yönelmesinin mantığı işte budur. Bu mantık aynı zamanda, sosyalist dünya görüşü ile zenginleşen gerçekçiliğin dönüşümünü, sanatsal yaratıcılıkta yeni bir yöntem, yani sosyalist gerçekçilik yöntemi olarak ortaya çıkışını da açıklar. *Silezyalı Dokumacılar Marşı*'nda, *Enternasyonal*'de, Georg Weerth'in şiirlerinde ve Rus devrimcilerinin şarkılarında bu

(17) Marks ve Engels, Seçilmiş Yazışmalar, sf. 479.

yöntem «embriyon» biçiminde görülür, çünkü şarkı türü, yapısı gereği dünyanın devrimle yeniden biçimlendirilişini ancak «ana çizgileriyle» aktarabilecek yeterliliktedir. Sosyalist gerçekçilik, ancak yaşamı kendi biçimleri içinde yansıtabilen sanat türleri ve biçimler aracılığıyla yaşamın gerçek sürecini yeniden yaratma gücünü ortaya koyabilirdi. Bu sanat türleriyse edebiyatın hikâye ve roman türleri, drama, resimdir. Bunlar içinde de en olanaklı türler roman ve dramadır. Çünkü figüratif sanatların durağan yapısı, yaşam dinamizmini içermeye elverişli değildir. İşte bu nedenle gerek Hübner ve Lessing gibi Alman ressamlarının, gerekse işçi sınıfının devrimci mücadelesine eğilen Fransız ressamı Daumier yada ünlü Rus ressamı Kasatkin'in çalışmaları, sosyalist gerçekçiliğin potansiyel gücünü Gorki'nin romanı *Ana*, yada *Düşmanlar* oyunu ölçüsünde ortaya koyamadı.

Gorki bu yapıtlarında, Engels'in yirmi yıl önce kehanette bulunurcasına söylediklerini başarmış oldu. Gorki, proletaryanın devrimci mücadelesinin «gerçekçilik alanında yeri olduğunu» kanıtladı. Gorki'nin kendinden önceki çağdaş ustaları Lev Tolstoy ve Çekhov'a üstünlüğü, onlardan daha yetenekli oluşu yada kapitalizmin eleştirisinde daha derine inmesi değil, çağın temel toplumsal çatışmasını, yani burjuvazi ile proletarya arasındaki çatışmayı onlardan daha iyi anlamasıydı. Gorki, toplumsal kötülüğü, toplumdaki bozukluğu ortadan kaldırmak için tek gerçek yolun, bireylerin kusursuz ahlâk sahibi olmaları yada Hıristiyan ahlâk görüşünün yeniden canlandırılması değil, işçi sınıfının devrimci mücadelesi olduğunu gördü. Üstelik Gorki bu yolu kuramcıların, ideologların, politikacıların değil, yaşamın kendi nesnel gelişiminin, sınıfsal çatışmanın uzlaşmaz yapısının ve proleter bilincindeki gelişmenin açacağı da başarıyla sergiliyordu. Cehalet ve edilgenlikten devrimci kahramanlığa yükselen Pavel Vlasov ile Nilovna'nın yazgıları, eleştirici gerçekçiliğe aykırı olan — ve olmakta devam eden — toplumsal gelişimin nasıl düzenli

olduğunu ortaya koyar. Lenin'in Gorki'nin yapıtlarına bunca değer vermesi işte bu nedenledir.

Lenin, proleter sanatın estetik programını belirlerken, Marks ve Engels'in çıkış noktalarından hareket etti ve pek doğal olarak onlarla aynı sonuçlara vardı. Lenin için, sosyalist sanatta gerçekçiliğe yönelmek gerekliliği ile işçi sınıfının tinsel yaşamındaki, Bolşevik Partisi'nin faaliyetlerindeki ve Sovyet Hükümetinin çalışmalarındaki gerçek kavramı arasında çok yakın bir bağ vardı. Lenin'in kurduğu Merkez Parti gazetesine *Pravda* (Gerçek) adının verilmesi rastlantısal değildir ve bu ad, sansürün bütün katılığına karşın sürdürülmüştür. Rusya'da sosyalist devrimin zaferinden sonra da, Lenin, Parti'nin propaganda ve eylem çalışmalarında *gerçeğin* temel olması gerektiğini ve gerçek durumun *herhangi bir biçimde idealize edilmesinin*, gerçeği güzelleme adına bir şeyler *eklemenin*, düş kurmanın, olması istenildiği biçimde göstermenin, hattâ çekingen, ürkek, gönülsüz *yarı-gerçeğin* bile devrime ve sosyalizmin kurulmasına nasıl zarar vereceğini bütün konuşma ve yazılarında tekrarlamaktan usanmamıştır. Devrim düşmanlarının Sovyet öz eleştirilerini kendi çıkarları adına kullanabileceklerini çok iyi bilen Lenin şöyle diyordu: «Bırakın kullansınlar! Dosdoğru ve yalın gerçekten biz daha çok yarar sağlarız, çünkü bu gerçek katı da olsa, herkes tarafından duyulacağına ve sınıf bilincinde olan her işçinin, her emekçi köylünün bundan gerekli, doğru sonucu çıkaracağına inaniyoruz.»¹⁸

Lenin'in, gerçeği en yüce siyasal, pedagojik ve estetik değer olarak nitelendirmesini Alexander Tvardovski şöyle dile getirir:

*Yaşam, ne eksik olursa anlamını yitirir
Biliyor musunuz?*

(18) Lenin, Toplu Eserleri, Cilt 29, sf. 526.

*Yaşamı yaşanmaya değer kılan Gerçek,
Yüreğe işleyen Gerçek!
Benim için önemli olan,
Ne kadar acı olursa olsun
Gerçek ve sadece Gerçek.*

Geçmişte sosyalist gerçekçilik ilkelerinden bazı sapmalar, Lenin'in bu konudaki ilkelerinden ayrılmak sonucunda ortaya çıktı. Yapıtları her türlü gerçekçilikten uzak olan yazarlar «sosyalist gerçekçilik» bayrağının gölgesine sığındılar. Parti'nin 20. Kongresinden bu yana bu tür sapmalar titizlikle denetlendi, düzeltildi ve ister ülkenin devrimci geçmişini, Büyük Vatanseverlik Savaşı'nın trajik günlerini, ister savaş öncesi ve savaş sonrası yıllarında sosyalizmi kurarken karşılaşılan güçlükleri konu edinsin, sosyalist gerçekçilik sanatında en geniş, en derin ve en ödünsüz gerçeğin gerekliliği noktasında gerçekten marksist, gerçekten leninist görüşe yeniden dönüldü. Bu oluşum, sanatımıza edebiyat, sahne sanatları ve sinema dalında büyük başarılar sağladı.

Ne var ki, idealize etmeye yönelik neo-klasik eğilimler, bugün de gerek kuram gerekse uygulama alanlarında kendilerini göstermektedir. Birtakım kuramcılar ve eleştirciler, «olumlu kahraman», «kahraman tipi» yada «yüceltilmiş imge» kavramının yerine «ideal kahraman» kavramını koyarak, yaşamımızın tipik yönlerini belirtmenin yanı sıra idealize edilmesinin de doğru, hattâ gerekli olduğunu kanıtlamaya çalışırlarken, gerçekte ideal arasındaki metafizik ilişki kavramından hareket etmekte ve bir yandan da gerçekçiliğin eğitici potansiyelinin yaşam gerçeğinin sanatı olabileceğinden kuşku duyduklarını ortaya koymaktadırlar.

Sosyalist idealin çağdaşlarımızın karakter ve davranışlarında gerçekleşmesi oranında, yani gerçek olması halinde, sosyalist sanatın kapsamına girebileceğini ve girmesi gerektiğini ayrıca belirtmeye gerek yoktur. Ancak, bu durumda bile sos-

yalist sanat gerçek yaşamı yeniden canlandırmış olur ve kullanılan sanatsal yöntem idealize etmek değil örneklemek olarak tanımlanabilir. Gorki'nin Pavel Vlasov'u, Nikolay Ostrovski'nin Pavka Korçagin'i, Vişnevski'nin *Optimistik Tragedya*'sındaki Komiser, Arbuzov'un *Irkustk Öyküsü*'ndeki Sergey, Kozintsev ve Trauberg'in film trilogyası Maxim'deki kahraman ve Çukray'ın *Askerin Türküsi*'ndeki Alyoşa Skvortsov, klasik yada romantik tarzda ideal kişiler değil, tamamen zamanımızın tipik kahramanlarıdır. Gerçeğin yerine ideal konulduğu ve sanatçı ideali gerçekleştirmenin sosyo-tarihsel sürecini yansıtmak yerine idealin kendisini yansıtmaya çalıştığı zaman, sosyalist gerçekçilik yönteminden geriye adından başka bir şey kalmaz. Bu da, sosyalist sanata karşı olanlara, gerçekçilik ile sosyalist dünya görüşünün bağdaşamayacağını savunmak fırsatı verir.

Modern varoluşçuluğun ünlü temsilcilerinden Albert Camus'nün, bize nasıl sataştığını örnekleyelim. Camus, 14 Aralık 1957'd Upsala Üniversitesi'nde (İsveç) yaptığı konuşmada, sosyalist gerçekçiliğin temel özelliğinin «gerçeği, belirli seçimler yapmadan yansıtmamanın olanaksızlığı» olarak nitelendi. Camus, yaşam malzemesinin belirli bir seçme, belirli bir eleme ile sanatta her zaman gerekli olduğunu kabul ediyor, ancak, sosyalist gerçekçilik kuramının «seçme ilkesini bildiğimiz gerçekte değil, gelecekteki gerçekte» bulduğuna inanıyor ve şöyle diyordu: «Bugün varolanı canlandırmak için, gelecektekini çizmek gerekir. Bir başka deyişle, sosyalist gerçekçiliğin konusu, daha henüz gerçekleşmemiş olandır. Ne büyük bir çelişki!? Son çözümlemede bu tür sanat, gerçekçilikten uzaklaştığı ölçüde sosyalist nitelik alır.»

Sosyalist gerçekçilik yöntemini bu tür yorumlamak, hiç kuşkusuz gerçek ilkelerle yakın uzak hiç bir ilişki içinde değildir. Sosyalist gerçekçilik «gelecektekini» değil, «şimdi var olan»ı canlandırır. Ne var ki, bu «şimdi var olan» durağan görüş açısından değil, «gelecekteki»nin ışığında ele almır. Ca-

mus'nün metafizik mantığında gerçek ile — daha henüz gerçekleşmemiş — ideal arasında bağ kurulamamaktadır. Oysa sosyalist gerçekçilik ustalarının diyalektik düşüncelerinde bu bağ vardır ve bu bağlantı yaratılan imgelere modellik eder. Çünkü sanatçı, bu bağlantı nedeniyle, idealin nasıl gerçek olduğunu görür. Bu da, sosyalist gerçekçiliğin, eleştirici gerçekçilerin kullandıkları aynı «tipleme» aracından yaralanarak onlardan daha ileri aşama yapmalarını sağlar. Bu, sosyalist gerçekçiliğin eleştirici gerçekçilik karşısındaki ikili tutumuna yol açar. Her ikisinin ortak gerçekçi yapıları ve her ikisinin ortak demokratik ideolojileri, eleştirici gerçekçiliği sosyalist gerçekçiliğin temel çıkış noktası durumuna getirir ve burjuva toplumu ile yozlaşmış sanata karşı mücadelede sosyalist gerçekçiliğin yanında yer almasını sağlar. Ancak, burjuva dünyası sosyalist devrimin darbeleri altında çöker çömez, sosyalist toplumun sanatında eleştirici ve sosyalist gerçekçiliğin bir arada yaşamaları olanaksızlaşır. Çünkü eleştirici gerçekçilik, mevcut toplumsal ilişkilerin sağlıklı ve şiirsel olduğunu yadsıdığı için eleştiricidir. Burjuva toplumunda içtenlikli ve ilerici olan bu tavır, ilk uyumlu ve adil toplum düzeni olan sosyalist düzende yapay ve gerici duruma düşer. Bu nedenle, gerçekçilik, burjuva toplumunda kaçınılmaz biçimde oluşan (eleştirici gerçekçilik, yeni gerçekçilik ve sosyalist gerçekçilik gibi) iki yada daha çok sayıdaki çeşitli kalıpları, yeni tarihsel koşullar içinde sürdürüp geliştiremez. Yeni düzende, sosyalist gerçekçilik tek gerçekçilik biçimi olur ve yeni toplum düzeninde anormal yada yakışsız olan veya eski düzenden arta kalıp da bilimsel sosyalist idealin zaferini aksatan her şeyi eleştirici açıdan yansıtmaya sorumluluğunu üstlenir. Böylece eleştirici yönün sosyalist gerçekçilik sanatına organik gerekliliği de ortaya çıkmış olur.

Sosyalist gerçekçiliğin bir sanatsal yaratıcılık yöntemi olarak içerdiği bütün potansiyelin, neden gelişiminin birinci evresinde, yani kapitalist toplumun kültüründe değil de, ancak

ikinci evresinde, yani sosyalist devrimin zaferinden sonra sosyalist toplumun kurulma döneminde ortaya çıktığı yukarıda anlattıklarımızdan açık seçik anlaşılacaktır.

KAPİTALİZMDEN SOSYALİZME GEÇİŞ DÖNEMİNDE SOSYALİST SANATIN GELİŞME DÜZENİ

Burjuva kültüründe sosyalist sanatı var eden mantık, aynı zamanda bu sanatın burjuva kültüründeki gösterişsiz rolünü de belirledi. Lenin, her ulusal kültürde «iki kültürün» varlığından söz ederken, sosyalist kültürün ancak «ögesel» nitelikte oluşuna karşın burjuva kültürünün «sadece ögesel değil *egemen* kültür biçiminde» var olduğunu vurgular.¹⁹ Bu görüş aynen sanata da uygulanabilir ve kapitalist düzende sosyalist gerçekçiliğin neden çok az sayıda sanatçı yetiştirdiğini ve yükselme onurunu sadece burjuva sanatına değil, aynı zamanda eleştirici gerçekçiliğin demokratik sanatına da bıraktığını açıklar. Sosyalist gerçekçilik yöntemi, sanatçıdan, yetenek ve ustalığın yanı sıra, burjuva toplumundaki sanatçı aydınların erişemeyecekleri düzeyde — sosyalist görüş tutarlılığı, bencil olmamak, çıkarlardan yana olmamak, estetik ve siyasal ilkelere birleştirmek gibi — ideolojik, psikolojik ve ahlâkî nitelikler bekler. Burjuva toplumu var olduğu ve sanatçı aydınları belirgin oranda etkilediği sürece, sosyalist sanat gelişmez, yayılamaz ve öne geçen sanat akımı olamaz. Oysa devrim burjuva egemenliğini ortadan kaldırdığı ve iktidarı işçi sınıfı ile emekçi köylülere verdiği zaman, sosyalist gerçekçilik ülkenin sanatsal gelişiminde *egemen* duruma gelir. Bunun böyle olmasının güvencesi hükümet yada iktidar partisinin desteği gibi dış etmenler değil, toplumsal bilincin toplumsal var-

(19) Lenin Toplu Eserleri, Cilt 20, sf. 24.

lık karakterine ulaşmasındaki nesnel yasaların işlemesidir. İşçi sınıfının yönettiği bir toplum düzeninde, işçi sınıfının tinsel yaşama da egemen olması kaçınılmazdır.

Sosyalist bilincin dünya görüşüne ve estetik ilkelere egemen olması, hiç kuşkusuz bir anda, kolayca gerçekleştirilecek bir oluşum değildir. Bu, burjuva toplumunda yetişmiş ve bu nedenle sosyalizm kavramlarına ve düşünce yapısında çok uzak kalmış olan kişilerin kafasına yeni ideallerin yavaş yavaş sızmasıyla oluşan uzun ve çetin bir süreçtir. Ama süreç ne denli dolambaçlı ve uzun olursa olsun, eski düzendeki sanatçı aydınların en güçlü temsilcilerinin er geç sosyalist estetiğe yönelecekleri mutlaklıktır. Alexander Blok ve Valery Bryusov, Aleksey Tolstoy ve İlya Ehrenburg, Sergey Prokofiev ve Leonid Sobinov, Mikhail Nesterov ve Boris Kustodiyev, Alexander Matveyev ve Sergey Kononov, Kuzma Petrov-Vodkin ve Pyotr Konçalovski, Konstantin Stanislavski ve Vladimir Nemiroviç-Dançenko bu aşamadan geçmişlerdir. Sanatçı aydınların sosyalist düzende yetişen yeni kuşaklarına gelince, bunların sosyalist bilinci yeni toplum düzeninin dolaysız etkisi altında doğal ve organik olarak biçimlenir. Sovyetler Birliği'nde sosyalist fikirlerin ve buna bağlı olarak sosyalist gerçekçilik yönteminin egemen oluşu, daha 1930'larda gerçekleşti. 1934'teki Birinci Sovyet Yazarları Kongresi, bunun inandırıcı kanıtıdır.

Sosyalizmin kurulmasına İkinci Dünya Savaşı'nda sonra başlayan ülkelerin sanatsal gelişiminde de buna benzer bir durum görülür. Bu ülkelerde, sosyalist estetik büyük güçlüklerle üstünlük kazanmaktadır, ama yine de sürecin doğrultusu konusunda kuşkuya yer yoktur.

Sanatsal gelişimin bu evresinde sosyalist gerçekçiliğin temel düzeni budur. Ancak, kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemindeki sosyalist sanat evriminde başka özellikler de ortaya çıkar. Her şeyden önce, bu dönemde yeni sanatsal yara-

tıcılık yönteminin eylem alanı giderek yayılır. İkinci olarak sosyalist sanatta gerçek yaşam içeriği genişler ve böylelikle de sosyalist gerçekçilik yöntemi kendi evrimini oluşturur. Üçüncü olarak ise, sosyalist sanat, giderek kendine özgü sanatsal biçimleri ve anlatım tarzlarını geliştirir. Şimdi bu üç evreye kısaca göz atalım:

Burjuva uygarlığında sosyalist yaratıcılığın ilk kıvılcımları, her yerde — Almanya, Fransa, Rusya ve Küba'da — öncelikle şiir ve şarkılarda parladı. Buna örnek olarak Silezya ayaklanması sırasındaki şarkıları, Rus işçilerinin devrimci şarkılarını, Enternasyonal'i, Hans Eisler'in yapıtlarını, Robson'un şarkılarını ve Kübalı devrimcilerin 26 Temmuz Marşı'nı gösterebiliriz. Bu nasıl açıklanabilir? Hiç kuşkusuz bunu hazırlayan iki neden vardır: birincisi, devrimci mücadelenin acılarını dile getiren marşları «kulaktan kapmak» kolay olur ve böylece büyük halk kitlelerine esin getirerek duygusal gerilim sağlanır. İkincisi ise, halk şarkılarının bütün öteki sanatsal yaratıcılık biçimlerinden ayrı olarak, estetik amaçlar için değil, devrimci eylemin içinde — yani barikatlarda, 1 Mayıs yürüyüşlerinde, konferans ve mitinglerde — söylenmesidir. Bu yüzden de şarkı ve marşlar, devrimci eylemin, öteki sanat türlerinden daha çok gereksindiği tür olmaktadır.

Dünyanın bütün ülkelerinde sosyalist sanatın, marş ve şarkılardan sonra anlatıcı edebiyat türlerinde gelişmesi de rastlantısal değildir. Eleştirici gerçekçiliğe büyük olanaklar sağlamış olan roman ve uzun hikâye, proletaryanın burjuvaziye karşı mücadelesini ve toplum ile insan bilincinin tarihsel gelişme sürecini yansıtmayı üstlenen sosyalist gerçekçiliğe daha da büyük olanaklar yarattı. Sosyalist gerçekçilik, şiir-şarkı türlerindeki ilk deneylerinden sonra romana ve uzun hikâyeye yayıldı. Buna örnek olarak Gorki, Barbusse, Andersen Nexö, Amado ve Fuçik'in yapıtlarını gösterebiliriz. Sosyalist gerçekçilik gelişiminin bu evresinde ancak pek ender olarak görsel sanatlar alanına sıçradı.

Kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde yeni bir evreye giren sosyalist gerçekçilik, edebiyatla bağlantısını sürdürür ve en büyük başarılarını özellikle bu alanda kazanır. Sosyalist gerçekçiliğin başarısını simgeleyen düzinelerle Sovyet yazarını ve öteki sosyalist ülkelerin yazarlarını tek tek sıralamak gerekmez, ama şu gerçeği özellikle belirtmek gerekir ki, sosyalist gerçekçiliğin edebiyat konusundaki ayrıntılı estetik programı ilk olarak 1934'teki Yazarlar Kongresinde formüle edilmiş ve sonra öteki sanat dallarına yayılmaya başlamıştır. Her zaman, sosyalist sanat kuramına değgin sorunlar, edebiyat dalındaki çok sayıda örnekler üzerinde tartışma konusu edilmiş ve çözümlenmiştir. Bu da, kuramsal sorunların kimi zaman estetiğe uygun düşmeyen şiirsel «uygulamalar» düzeyinde ele alınmasını gerektirmiştir.

Sosyalist gerçekçilik kuramında edebiyatı ve özellikle romanı merkez olarak belirleme eğilimi 1920'lerden ve 1930'lardan bu yana haklılığını yitirmeye başladı. Çünkü bu tarihlerden başlayarak, sosyalist gerçekçilik edebiyattaki öncülüğünü ve üstünlüğünü sürdürmekle birlikte, giderek artan bir oranda tiyatro ve sinema, resim ve müzik, yontu ve mimari alanlarına yayıldı ve sanatın her dalında da ayrı türlere bölünerek lirik şiir ve hikâye, portre ve peyzaj, senfoni ve opera gibi anlatım biçimlerine sindi. 1920'lerin başlarında Lenin sinemanın önemini tamamen kavrayarak Lunarçarski'ye şöyle diyordu: «Bizim için sinemanın bütün sanatlar içinde en önemlisi olduğunu aklınızdan hiç çıkarmayın.»²⁰ Ünlü Rus oyuncusu Vasili Kaçalov'un anlattığına göre, Gorki bir seferinde Lenin'e genç Sovyet tiyatrosunun «sadece kahramanlara gereksindiğini» söyleyince, Lenin buna karşı çıkmış ve tiyatronun lirizme de, Çekhov'a da, yaşamın gerçeğine de gereksindiğini belirtmiştir.

Sosyalist gerçekçiliğin işlediği alanlar ve türlerin sürekli

(20) Lenin, Kültür ve Sanata Dair, sf. 529.

yaygınlaşması, sosyalist gerçekçiliğin gelişimindeki nesnel dü-zen olarak yorumlanmalıdır. Bu gelişim, sosyalist gerçekçiliğin toplumun sanat ve kültüründe egemen yaratıcılık yöntemi oluşuyla koşullanmakta ve genç sosyalist kültürün miras olarak devraldığı çeşitli türlerin düzensiz gelişimini altederek her alana kendini yerleştirmeye yönelmektedir.

Sosyalist sanat gelişiminin bu evresine özgü bir başka süreç de, yaratıcı yöntemin temeline, yaşamdan o güne dek bilinmeyen yeni malzemeler toplamasıdır. Proleter sanatı kapitalist toplumda ilk adımlarını atarken, son derece sınırlı ve kesinlikle belirlenmiş konular arasında seçme yapmak durumundaydı. Daha doğrusu buna seçme bile denilemezdi de, ancak tek konunun, yani işçi sınıfının devrimci mücadelesinin işlenmesi olarak adlandırılabilirdi. Sosyalist sanatın bu sınırlı içeriği o koşullarda doğal ve kaçınılmazdı. Çünkü proletarya tinsel açıdan kendi varlığını, dünyanın devrimle değiştirilmesi gerektiğini belirterek ve sosyalist devrime önderlik etmeye hazırlanarak ortaya koyuyordu. Bu nedenle, devrim temasıyla ilişkileri dışında bağımsız olarak ele alınan acı, aşk, kahramanlık, doğa, yaşam, ölüm gibi temalar, sosyalist dünya görüşünün belirleyici özelliklerini ortaya koymasına yada eleştirici ve yeni gerçekçiliğin temellerinde yatan demokratik dünya görüşünden sıyrılmaya olanak getirmiyordu. Proleter yaşamının olduğu gibi yansıtılması, sosyalist gerçekçilik için kriter olamazdı. Eleştirici gerçekçilik sınırlarını aşamayan Meunier ve Courbet'nin, eleştirici gerçekçilikten natüralizme kayan Zola ve Hauptmann'ın yapıtları, Eduardo de Filippo'nun oyunları yada De Sica'nın *Bisiklet Hırsızları* filmi gibi yeni gerçekçilik örnekleri, bu olamazlığı belirler.

İşçi sınıfı iktidarı ele alarak, toplumun değişimindeki olumlu ve yaratıcı-rolünü ortaya koyma olanağını bulur bulmaz, düzen radikal bir değişim geçirir. Bu yüzden, devrimden sonraki ilk yıllarda, kurtarılmış emeği konu edinen yeni bir tema Sovyet sanatına girdi ve bu temanın önemi, toplumun

sosyalizme yönelik ilerlemesiyle hız alarak arttı. Daha 1920'lerde Gorki «en önemli çağdaş tema emektir» diyor ve on yıl sonra Birinci Yazarlar Kongresinde de şunları söylüyordu: «Kitaplarımızın baş kahramanı olarak emeği, yani emek sürecinde örgütlenmiş insanı almamız... Emeği yaratıcı bir süreç olarak görmeyi öğrenmeliyiz.» Sovyet sanatı bu yeni temaları geliştirirken, yönteminde de yeni ve o güne dek bilinmeyen yaratma olanakları ortaya çıktı. Çünkü sorun, artık sadece maddesel üretimin yeni teknik ve teknolojik niteliklerinden söz etmek değil, halkın özgür emeğini güzel ve görkemli imgelerde canlandırmak, emeği, insan düşünce ve duygularının yapısını tamamen değiştiren, yeniden biçimlendiren bir «insancillaştırma» gücü olarak ortaya koymak sorunuydu. Zorla çalıştırılmanın trajedisini yansıtmak için Repin, Kasatkin, Zola ve Meunier'in kullandıkları eski gerçekçilik kalıpları, sosyalist gerçekçiliğin işine yaramazdı. Çünkü sosyalist gerçekçilik, Gorki'nin dediği gibi, özgür insan emeğinin «onurlu yücelişi» kapsayacak «yeni biçimler» gerektiriyordu.

Sosyalist toplumda insanların çok yönlü eylemlerine paralel olarak çok çeşitli temalar, emek temasını izledi. Toplumsal ilişkilere yeniden biçim verme tarihsel süreci, insan yaşamı ve bilincinin — kişisel yaşam, alışkanlıklar, gelenekler, doğa ile ilişkiler, geçmişin yorumlanması ve geleceğin algılanması gibi — bütün alanlarını etkiledi. Sosyalist gerçekçilik, bu süreçlerin dışında kalamazdı. Gücünü sanatın her alanında ve türünde denemesi gerekiyordu. Çünkü sosyalist gerçekçilik, dünya ile insan, toplumsal ile bireysel, babalar ile oğullar kadim ile erkek, doğa ile insan toplumu, nesnel dünyası ile insanlar dünyası, bugün ile geçmiş, bugün ile gelecek arasındaki yeni sosyo-tarihsel bağlar sistemini ancak çeşitli sanat dallarının ve türlerinin yardımıyla algılayabilir ve yansıtabilirdi.

Sosyalist gerçekçi yöntem, tarih ve bilim-kurgu romanlarında, lirik şiirde, peyzaj ve natürmortta, günlük yaşamı yansıtan oyunlarda ve felsefi-ahlâki oyunlarda giderek güçlü te-

mellere oturuyordu. Sosyalist sanat ideolojisi, sosyalist hümanizma ölçüsünde yayıldı.

Toplumun devrimci gelişimini dile getirmek, hiç kuşkusuz ancak sosyalist gerçekçiliğin üstesinden gelebileceği bir siyasal ve estetik görevdir. Bu evrede sosyalist gerçekçilik, sadece devrimci eylemleri, sınıf çatışmalarını, İç Savaşın yada Bütün Vatanseverlik Savaşının kahramanlıklarını anlatırken sosyalist hümanizma fikirlerini içermez; aynı zamanda insanların çalışmalarında, günlük yaşamlarında ve yaşamın en özel alanlarında birbirleriyle olan ilişkilerini de aynı açıdan inceler. Sosyalist hümanizma, toplumdaki insan ilişkilerini, insanla doğa ve insanla cansız nesnelere arasındaki ilişkiyi de konu edinir ve bencil, kaba, adi olan ne varsa tümünü ortaya serer, suçlar ve estetik yönden ortadan kaldırır. Herhangi bir anlatım türü yada tema ile sınırlanmayan bu çeşit sosyalist yaşam görüşü, sosyalist gerçekçiliğin kriteri olur. Sadece edebiyat ve dramada değil sanatsal yaratıcılığın *bütün alanlarında*, sosyalist gerçekçiliğin en geniş ve en doğru tanımı, sosyalist ideal ölçüsüne vurulmuş yaşamın gerçekçi anlatımla aktarılmasıdır. Kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde sosyalist sanatın geçirdiği üçüncü aşama da bu evreye bağlıdır. Bu aşama, sosyalist sanatın biçim ve anlatım tarzlarının sürekli zenginleşme evresidir. Bu süreci koşullayan nedenlerden biri, sanatsal algılama temalarının giderek genişleyen bir alana yayılmasıdır. Çünkü, anlatılan, konu, edilen nesnelere özgünlüğü, gerçekçiliği en uygun anlatım biçimleri aramaya zorlar. İkinci neden ise, gerçek yaşamda sosyalizmin gelişim kök salmasına paralel olarak, insan bireyinin de giderek gelişmesi ve ağır basmasıdır. Bu nedenle sosyalist sanat, eleştirici gerçekçilikte gördüğümüz çeşitli anlatım biçimlerine ve tek yaratıcı yöntem diyalektiğine bağlanır. Gerçekten de, Sovyet sanatının 1920'ler ve 1930'lardaki gelişimini inceleyecek olursak, çok çeşitli anlatım biçimlerinin ortaya çıktığını görürüz. Sovyet sanatında tek anlatım biçimi bırakmak ve bü-

tün ötekileri kesip atmak yolundaki girişimler, sosyalist sanat gelişiminin nesnel yasalarını ancak kısa bir süre engellemekten öte etki göstermedi. SBKP'nin 20. Kongresinde alınan kararlar ve 22. Kongrede kabul edilen yeni program, Sovyet sanatının biçim çeşitlemelerine dönmesini sağladı.

Kuşkusuz, bu süreç bütün sanat dallarında eşit başarıyla yürümektedir. Örneğin yontu ve resim dallarındaki gelişme, birtakım nedenlerle, edebiyat, tiyatro ve sinemaya oranla daha zor gerçekleşmektedir. Yine de, biçim çeşitlemesinin sosyalist gerçekçiliğin temel yasalarından biri olduğu kuşkusuzdur.

Sosyalist sanatın ikinci gelişim evresinde görülen özellikler bunlardır. Sovyet toplumunun sosyalizmin üst aşamasına yönelmesiyle koşullanan üçüncü evre, zamanımızda yeni yeni başlamaktadır. Bu nedenle bu evreyi kategorik terimler içinde de almak çok güçtür. Yine de, ileride insanlığın sanatsal gelişiminin ne olacağı konusunda yargıya varmamızı sağlayacak ölçüde belirlenmiş süreçler oluşmuş durumdadır.

SOSYALİZMİN ÜST AŞAMASINDA SANATSAL OLASILIKLAR

Kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde sanatın kazandığı başarılar, sosyalizmin üst aşamasına uzanan yolda pekiştirilmeli ve arttırılmalıdır. Şimdiye kadar söylenmiş olanları özetlemek için, sosyalist toplumda sanatın daha da ilerlemesini, gelişmesini belirleyen temel özellikleri sıralayalım.

Her şeyden önce, hiç kuşku yoktur ki, sanatın toplumsal önemi ve insan yaşamındaki rolü gelişmeye, yayılmaya devam edecektir. Sanatsal düşüncede bunalım olduğu, bu düşüncenin bilimsel düşünce ve teknik faaliyetlerle rekabet edemeyeceği yolundaki söylentiler, hiç bir ciddi kuramsal temele dayanmamaktadır. «Fizik ile lirik» arasındaki karşıtlık, He-

gel'in estetiğinde ileri sürülen «felsefe ve şiir» bağdaşmazlığı yada Pisarev'in «bilim ve sanat», Ruskin'in «teknik ve sanatçılık» bağdaşmazlığı kadar zorlama ve gerçekten uzaktır. Bu kuramsal yanlışlar, burjuva uygarlığının belirli bir gelişim evresinde ortaya çıkan çelişkilerin mutlak karakteri olduğu gibi yanlış bir görüşten yada «Sanat ve bilim aynı nesnenin değişik algılama biçimleridir» diyen yanlış estetik varsayımdan doğmakta ve bu yanlış görüş kaçınılmaz biçimde bilimsel gelişmenin sanatı öldüreceği sonucuna varmaktadır. Dünyanın sanatçı gözüyle algılanması, bilimsel-kuramsal düşüncenin yerini alacak bir olay değildir. Çünkü, sanatın kendine özgü algılama konuları ve kendi amaçları vardır. Bu nedenle de sanat ile bilim arasında tarihsel bir çelişki olanaksızdır. Demek oluyor ki, bilimsel gelişme, insanlığın sanatsal gelişimi için bir tehlike değildir ve Schelling'in ileri sürdüğü, zamanımızda da Ransome'un tekrarladığı mitsel-dinsel toplumsal bilincin yeniden oluşturulması hiç de gerekli değildir. Tarihin ilk dönemlerinde, mit'e dayanan düşünce gerçekten sanatın doğuşunu koşullamıştır. Ne var ki dünyanın sanatsal algılamada ulaşacağı en yüce evre, gerçek ile gerçek olmayanın diyalektiğini bilimsel-maddeci düşünceye dayamakla ve gerçeği imgelerle canlandırmanın insanın tinsel yaşamını biçimleyen vazgeçilmez ve önemli bir araç olduğunu kabul etmekle gerçekleşir.

Üstelik denilebilir ki, toplumla birey arasındaki ilişkiler, baskı ve zorlama niteliğinde eğitici niteliğe dönüştükçe, sanatın toplumsal değeri de artacaktır. Politika ve yargı — dinsel kurumlar bir yana — kurumlarının ortadan kalkmaya başlaması ve ahlâk ölçülerinin kaçınılmaz biçimde estetik ölçülere dönüşmesi (burada Gorki'nin kehanete benzer şu sözlerini analiz: «Estetik geleceğin ahlâkıdır»), sanatı, bireyin tinsel yaşamını, sürekli olarak kusursuzluk doğrultusunda ilerleyen toplumsal pratiğin gerektirdiği biçimde oluşturacak başlıca araç durumuna getirecektir.

Böylesi bir tündengelim, ütöplast yada spekülöplast değildir. Bu görüş, sosyalist toplumda açıkça ortaya çıkan süreçlerin çözümlenmesinde ve kuramsal genellemenin doğmakta ve marksist-leninist estetik kuramına, sanat ile teknoloji arasındaki karşıtlığa değgin eski fikirleri ve sanatsal yaratıcılığın teknik yaratıcılık tarafından yok edileceği görüşünü bir kez daha düşünüp yargılama olanağı getirmektedir. Ashnda günümüzde teknik ve sanatsal çalışmaların sentezi «dizaynlama» denilen tarzda ortaya çıkmıştır. Bu da göstermektedir ki, işlevci ve psikolojik tek yönlülüğü nedeniyle salt teknik, uyumlu bir gelişme gösteren, toplumun yarattıklarını tüketme süreci içinde ve yaratıcı eylem içinde kendini kanıtlama çalışan kişiliği doyuramamaktadır.

Böylelikle, sosyalizmin ileri aşamasına yönelik dönemde sanatsal gelişimin ilk olasılığı, sanatın toplumsal öneminin giderek ve sürekli olarak artması, insan yaşamını daha zenginleştirecek, insanları evlerinde yada iş yerlerinde, toplumsal faaliyette ya da boş zamanlarında, nerede olursa olsun etkiileyici ortam yaratacak bir nitelik almasıdır. Bunu izlemesi kaçınılmaz olan ikinci olasılık, her bireyin kendi estetik deneyi içinde sanatsal değerlerden zevk almak ile bunları yaratmayı dengeli biçimde birleştirmesidir.

Bu noktada sosyalist kültür, antik çağlara özgü sanatsal yaratıcılıkla estetik beğenin uyumunu çok daha üst düzeyde oluşturmalıdır. Günümüzde, yaratıcı çalışmanın geleneksel alanlarında gittikçe çok sayıda amatör sanatçının ortaya çıktığını, gittikçe çok sayıda kişinin amatör fotoğrafçılık ve filmciliğe yöneldiğini, mühendislerin, teknisyenlerin ve dizayncıların çalışmalarında giderek sanat ilkelerinin uygulandığını ve yetişen kuşakların sanatsal-yaratıcı gelişiminin giderek daha çok dikkati çektiğini görmekteyiz. Bütün bunlar sanatsal gelişimi öylesine bir düzeye çıkaracaktır ki, artık insan başkalarının yarattığı sanat yapıtlarından zevk almakta yetinmeyecek kendi sanatsal yeteneğini denemek isteyecektir. Sanatın

insana mal olması sorunu da böylelikle en doyumlu, en tutarlı ve en kesin çözümüne ulaşacaktır.

İnsanlığın sanatsal gelişiminin üçüncü yönü, sanatın içeriğini, biçim ve anlatım tarzlarını ve yönteminin ilkelerini kapsar. Burada, sosyalizmin üst aşamasında sanatın nasıl olacağı konusunda varsayımlar yürütmek yerine, sosyalist toplumda işlemekte olan sanatsal süreçlerin yasalarını anlamaya çalışalım. Bu tür bir yaklaşım, sanatın tek diyalektik ve çeşitli biçimler içinde gelişmesini sürdüreceği sonucunu ortaya koyar. Sosyalizmin üst aşamasındaki sanatta, anlatıma kavuşturulan düşünce, duygu, görüş ve ideallerin organik birliği daha da derinleşmelidir. Çünkü, bu bütünlük, ortak çıkar ve istekleriyle bir araya gelmiş özgür işçilerin dayanışmasının ürünüdür. Aynı zamanda sosyalizmin üst aşamasındaki sanatın biçimi de zenginleşmeli ve çeşitlilik kazanmalıdır. Çünkü her sanat yapıtı, bütün insanların, bütün insanlığın ortaklaştığı şeyi kendi bireysel tarzında yorumlayacak sanatçının özgün, özgür ve canlı gelişiminin bir anlatımı olacaktır. Demek oluyor ki, gerçekçiliğin bütün tarihine damgasını vuran ve sosyalist gerçekçilikte iyice ortaya çıkan yöntemde diyalektik birlik ve anlatımda biçim çeşitliliği, sosyalizmin üst aşamasında da temel gelişim yasası olarak sürecektir.

Çeviren: Seçkin Ciltzoğlu

mozambik üstüne

Samora Machel

«7 Eylül 1974 tarihinde Portekiz Dışişleri Bakanı Mario Soares ile Mozambik Kurtuluş Cephesi (FRELİMO) Başkanı Samora Machel, Zambia'nın Lusaka şehrinde, Mozambik'te iktidarın FRELİMO başkanlığındaki bağımsız bir hükümete devredilmesi işlemini saptayan bir anlaşma imzaladılar.

Anlaşma koşullarına göre, Mozambik 25 Haziran 1975'te bağımsız olacaktır. Bu tarihe kadar olan süre içinde bölgeyi yönetecek olan geçici hükümet, Portekiz Hükümetince atanan bir Yüksek Komiser, FRELİMO'nun saptayacağı bir başbakan ve altısı FRELİMO, üçü Portekiz tarafından atanacak dokuz bakandan oluşacaktır. Yüksek Komiser Amiral Viktor Krespo, bu ara süre içinde Mozambik'teki Portekiz Silâhlı Kuvvetlerinin başkumandanlığı görevini de yerine getirecektir.

20 Eylülde Joakim Chissano'nun başbakan olduğu geçici hükümet Lourenso Marques'deki bir törenle andı. Törende FRELİMO başkanı Samora Machel'in bir mesajı okundu. Aşağıda bu önemli bildiri den geniş bölümler yayınlıyoruz. Ara başlıkları biz koyduk (Marxism Today).»

Geçici hükümetin göreve başlaması tarihimizde yeni bir safhayı, bağımsızlığa doğru kesin ilerleme safhasını açmaktadır.

Bugün, FRELİMO'nun kuruluş yıldönümü olan 25 Haziran 1975'te Mozambik'in tam ve mutlak bağımsızlığının ilânına kadar olan geçici bir devrede ülkemizi yönetecek olan hükümetin liderliğini üstlenmekteyiz.

Yüzyıllar süren baskının ve sömürgeci yağmacılığın yarattığı, uzun yıllar varolan sömürgeci-faşist egemenliğin ve kıyımın şiddetlendirdiği ve Lourenso Marques kentindeki küçük bir ırkçı ve gerici çetesinin son caniyane maceralarıyla daha da kötüleştirilen, güç ve ciddî bir toplumsal, iktisadî, malî ve kültürel durumu miras alıyoruz.

BİR GEÇİŞ DÖNEMİ

Bize bırakılan miras yaygın cahillik, hastalık, yoksulluk ve açlıktır. Halkımızın ve özellikle kırsal kesimdeki halkımızın, insanlık dışı yoksulluk ve sömürü koşullarında yaşadıklarını görüyoruz. Yüzyıllarca süren baskının yarattığı ve gericilerin, sömürgecilerin ve faşistlerin bizi bölmek ve şaşırtmak için yürüttükleri sömürgeci saldırı savaşının tahrik ettiği yıkımı, öfkeyi ve kını görüyoruz.

Bu nedenle geçici hükümetin önünde karmaşık bir durum vardır ve güç görevlerle karşı karşıyadır. Ne var ki, bundan on yıl kadar önce, ulusal kurtuluşa doğru atılımımız ilk başladığında, güçlükler daha da büyüktü. Güçlükleri saklamıyor yada onları görmezden gelmiyoruz. Ama bugün tarihimizin gurur verici bir evresine girmekte olduğumuzu bize hiç bir şey unutturamaz. Mozambik halkı ilk kez olarak kendi hükümetine, kendi temsilcilerinden oluşan bir hükümete, onlara hizmet edecek bir hükümete sahiptir.

Böylece Mozambik halkının elinde şimdiki aşamanın ciddî sorunlarını ele almakta hem yetenekli hem de buna hazırlıklı bir araç vardır: FRELİMO'nun başkanlık ettiği ve için-

de çetin ulusal kurtuluş mücadelesinde, siyasî ve silâhlı mücadelede, yeraltı mücadelesinde pişmiş militanların bulunduğu bir hükümet.

Halkımızın, tüm işçilerin, devlet ve hükümet tecrübesi şu olmuştur: devlet ve hükümet, bizi yabancı egemenliğine, büyük malî çıkarların egemenliğine boyun eğmeye ve bunu kabullenmeye zorlayan baskı yapıları, düşman güçlerdi.

GEÇİCİ HÜKÜMETİN GÖREVLERİ

FRELİMO'nun liderliği altındaki geçici hükümetin temel görevi, demokratik halk iktidarının bugüne kadar hâlâ sömürge egemenliği altında bulunan alanlara genişletilebilmesi için gerekli koşulları yaratmaktadır. Kurtarılmış bölgelerde iktidarlarını kuran milyonlarca Mozambikli için bu şimdiden bir gerçek, pratik bir deneydir, ama ülkenin geri kalan kesimi için aynı şey geçerli değildir.

Bu, hepimizin iktidarımızın ne olduğu ve bunu nasıl tasarruf edeceğimizi bilmemiz gereksinmesi anlamına gelir. Hepimizin, bizim iktidarımızı sömürgeci iktidardan ayırmanın ne olduğunu öğrenmemiz gerekecektir.

İktidar halkındır. Halk tarafından kazanılmıştır ve halk tarafından tasarruf edilmesi ve korunması gerekmektedir.

Halk zaferinden önce, iktidar sömürgeciliğin elindeydi ve ülkemizde şirketlerin egemenliğini temsil ediyordu. Yöneten kimdi? Yöneticiler, bir avuç büyük sömürücünün çıkarlarına hizmet ederlerdi.

Yıllar süren egemenlikleri bunların, güçlerini kötüye kullanarak, hırsızlık yaparak, şirketlere tanınan ayrıcalıklara karşılık verilen büyük tutarlar, ülke kaynaklarının ve hattâ insanların satılmasına karşılık kendilerine sunulan ödüller aracılığıyla büyük servetler biriktirmelerini sağladı.

Bunlar yöneticilik sürelerini tamamladıktan hemen sonra büyük işletmelerin yönetim kurullarına katılıyor ve gösterdikleri hizmetlerin ücreti olarak şişirilmiş aylıklar alıyorlardı.

Sömürücüler hükümetinin belirgin nitelikleri, ayrıcalıklar, despotça bir küstahlık, adam kayırma ve kanunsuzluktu. Sorunlar «adamını bulmak» mekanizmasıyla çözülüyor ve çalışma hakkı gibi temel haklar bile yöneticilerin bir lütfu gibi gösteriliyordu. Bir kadının onuru bile iş bulmak için bir değişim değeri oluyordu.

Bugün, Mozambik tarihinde ilk kez, hükümet görevlerine yoldaşlar atanmaktadır.

«Yoldaşlar» derken, kan ve fedakârlıklarla yıkanmış bir sözcük kullanmaktayız. Yoldaşlar, Mozambik'te yeraltında savaşıyorlar, hapishanelerde işkence ve ölümlerle karşılaşanlar, savaş alanlarında vücutları yada akılları ile katkıda bulunanlar, özgürlüğü kuranlar, bizi olduğumuz yere getirenler, umutlarını eyleme çevirebilenler, yaşamlarını halkımızın hizmetine adayanlardır.

HALKIN TEMSİLCİLERİ

Bugün kendilerine, bağımsızlığın ilânına kadar devlet aygıtını yürütmek gibi güç bir görev verilen yoldaşlar, devletin başındaki halk temsilcileridir.

Bu temsilci niteliği, ulusal bağımsızlık için siyasî-askerî mücadelenin değişik ve güç ödevleriyle kazanılmıştır. Onların tümü en zorlu yönetim okulunda — ulusal kurtuluş ve kurtarılmış bölgelerin yeniden inşası mücadelelerinde — pişmiş, halk mücadelesinin kıdemli neferleridir.

Hiç kimse bunların bir ırkın, etnik bir grubun, bir dinin yada dinî inancın temsilcileri olduklarını iddia edemez. Onlar, emekçi halkı, bunların fedakârlıklarını ve umutlarını, hiç

bir ırk, etnik grup yada din ayırımı olmadan Rovuma'dan Maputo'ya kadar tüm halkı temsil etmektedirler. Hiç kimse bir bölge, ırk, kabile, yada din için savaşmadı. Hepimiz aynı ülke için, toprağımızı ve halkımızı özgürleştirmek olan ortak ülkü için savaştık ve hâlâ savaşıyoruz.

Devlet yönetiminde gerçekten halk temsilciliğinin varlığı, yalnızca bir iddiadan fazla bir şeydir: bu, hükümet, faaliyetinin içeriği ve çalışma yöntemiyle de gösterilmektedir.

Yönetmek, yığınların nedenini anlamadığı, ama cezalandırılmak korkusuyla herkesin uymak zorunda olduğu yasalar ve kararname yayınlamak değildir.

Yönetebilmek için, emekçi kitlelerin çıkarlarının ne olduğu tam olarak bilinmeli ve bunlar kitlelerle danışılarak formüle edilmelidir: yalnızca kitleler adına değil. Yönetmek, kararlar alırken bu çıkarları cevaplandırabilmektir.

Yönetmek, kitlelerle her zaman sıkı ilişkili olarak onların uğraşlarının neler olduğunu ortaya çıkarmak ve onlarla tartışarak ortakça doğru bir karara varabilmektir. Küçük sorunlar oldukları bahanesiyle, günlük meselelerin ayrıntılarını dikkate almamak değil. Bu yolla varılan bir karar, halkı harekete geçirir ve ortaya çıkabilecek güçlükler yada engeller yenilebilir, çünkü halk kararı anlamakta ve ona kendi malı olarak bakmaktadır.

FRELİMO'NUN SİYASİ ÇİZGİSİ

Buna karşılık, bir bina içinde kapalı kalıp, bürokratik ve idarî yöntemlerle yöneten bir hükümet, hiç bir soruna çözüm getirmeyi başaramayacaktır. Kitlelerin ve ülkenin sorunlarının çözümü idarî olmaktan çok siyasidir. Bu nedenle, hükümetin faaliyeti- FRELİMO'nun kitlelerin çıkarlarını korumak için verdiği uzlaşmaz mücadele içinde gelişmiş olan siyasî çiz-

gisiyle yöneltilmelidir. Hükümet ve kitleler yönelten FRELİMO olmalıdır.

FRELİMO'nun ve geçici hükümetin sloganlarını gerçekleştirebilmek için her fabrikada, her dairede, her büroda, her ticarî kuruluşta, her tarım kuruluşunda parti komiteleri kurulmalı ve böylece halkın inisiyatifine yol açılmalı ve kitlelerin yaratıcı yeteneği harekete geçirilmelidir.

Örgüt içindeki siyasî yaşamda ve kurtarılmış alanların yeniden inşasına FRELİMO'yu yönelten temel ilke olan gerçek demokrasiyi böylece bütün ülkede kuracağız.

FRELİMO'nun Demokratik Halk Hükümetini sömürgeci hükümetten ayıran diğer nitelikleri de, kollektif çalışma biçimi, sorunların ortak tartışılması ve tahlili, karşılıklı işbirliği ve böylece çalışma sektörlerinin birbirinden duvarlarla ayrılmış bölümler haline gelmesinin önlenmesidir. Hükümet faaliyetleri ancak ve ancak bu biçimde uyumlu ve verimli olabilir.

Hükümetimizin faaliyetine yol gösteren her şeyden önce bizim siyasî çizgimiz olmalıdır. Politik yön hiç bir zaman teknik yönden sonra gelmemelidir. Pratikte bunun anlamı şudur: tüm ülke boyunca her üretim biriminde, her bakanlıkta, her kamu hizmetinde başlıca çabamız halkımızda kendi geleceklerinin bilincini uyandırmak, Mozambik'i inşa etmenin ve özgürlüğü kurmanın, çalışmak, tembelliği ve yoksulluğu yok etmek anlamına geldiği düşüncesini geliştirmektir.

BİR YAŞAM BİÇİMİ

Bir ana faktöre daha dikkati çekmek istiyoruz: liderlerin FRELİMO'nun siyasî çizgisine göre yaşamaları, davranışlarıyla kitlelerce yapılan fedakârlıkları temsil etmeleri gereksinmesine. İktidar ve yöneticilerin çevresini saran rahatlıklar, en sağlam kişiyi bile kolayca bozabilir.

Bu nedenle onların mütevazî bir biçimde ve halk arasında yaşamalarını, onlara verilmiş olan görevi bir ayrıcalığa, kendilerine mal birikimi sağlamak yada lütuflar dağıtmak için bir araca çevirmemelerini istiyoruz.

Maddî ve manevî ve ideolojik çürüme, rüşvet, rahata düşkünlük, iltimas, adam kayırma ve özellikle de akrabalara, dostlara yada kendi bölgesinden gelen kişilere iş tercihi sağlamak - bütün bunlar bizim yıkmakta olduğumuz düzenin özel likleridir. Kabilecilik, bölgecilik, ırkçılık ve ilkesiz ittifaklar bizim siyasî çizgimize ciddi birer saldırı anlamına gelir ve kitleleri böler. İktidar halkın olduğuna göre, bunu tasarruf edenler halkın hizmetlileridirler.

Bizim çizgimizi bu biçimde saptıran her kim olursa olsun bizden hoşgörü bekleyemez. Güç savaş yılları boyunca olduğu gibi, bu konuda hiç bir ödün vermeyeceğiz. Halka karşı işlenen suçları halka sergilemekte hiç bir zaman tereddüt etmeyeceğiz. Bizim çizgimizden sapmalar, çelişkiler ve düşmanın — emperyalizmin ve gerici güçlerin — sızabileceği çatlaklar yaratır.

Birer militan olarak yaşamımızda gerekli sadeliği sağlamak ve böylece halkımızın fedakârlıklarının anlamını koruyabilmek için, hükümet görevleri almış olan tüm FRELİMO militanları, geçmişte olduğu gibi bugün de maddî uğraşılardan, özellikle ahlıklarla ilgili olanlarından, kaçınmalıdırlar. Dahası, temsilcilerimizin üretim araçlarına sahip olmalarına yada diğerlerinin emeğini sömürmelerine izin vermeyeceğiz.

On yıl herhangi kişisel kazanç düşüncemiz olmadan savaştık; bizi ilgilendiren yalnızca tüm enerjimizi halkın hizmetine adayabilmektir. Bu, FRELİMO militanlarının, kadrolarının ve liderlerinin bir karakteristiğidir.

Her zaman olduğu gibi, elimizdeki olanaklar çerçevesinde, bir görev üstlenen her militanın çalışması ve kendisinin ve ailesinin yaşaması için gerekli asgarî maddî koşulların sağlan-

masına çalışıyoruz. Ama birçok zamanlar yalın ayak, paçavralar içinde ve aç karnına savaştığımızı ve kazandığımızı da unutmamalıyız.

Aynı zamanda, nasıl süresi belirsiz, tatili, dinlenme günleri olmayan bir savaş vermişsek, ulusal yeniden inşa savaşına da aynı ruhla girişmemiz gereği vurgulanmalıdır.

Bunun anlamı şudur: her zamanki gibi zaferimiz için sonuç belirleyici nitelikteki faktör, bizim çizgimizle özdeşleşmek ve bunu uygulamak, şatafattan kaçınmak, yozlaşmayla savaşmak, sade yaşamak ve aşırılıklarla mücadele etmektir.

Sloganımız, çalışmak ve fedakârlıktır.

FRELİMO'NUN ÖNDERLİĞİ

Hükümetin emekçi kitlelerin çıkarlarını kendi çıkarları yapmakta ve halka hizmetten hiç sapmamakta gerçekten başarılı olabilmesi için sürekli FRELİMO'nun önderliği altında kalması şarttır.

FRELİMO'nun içinde kendi gerçek çıkarlarının bilincinde olan örgütlü kitleler, halk mücadelesi içinde gelişmiş ve pişmiş militanlar bulunmakta ve bunlar işçilerin ve Devrimin çıkarlarının uzlaşmaz savunusunu temin etmektedirler. Bu nedenle yalnız FRELİMO milyonlarca Mozambikli kadın ve erkeği bugünkü demokratik halk iktidarını kurma ve ulusal yeniden inşa mücadelesinde örgütleme, onlara rehberlik ve önderlik etme ve onları yöneltme yeteneğine sahiptir.

Hükümet, FRELİMO'nun devlet düzeyindeki aracı, halk iradesinin uygulayıcı koludur. Eğer kol gövdeden kesilirse, hızla çürüyecek ve dağılacaktır.

Devlet gücü, bizim doğru çizgimizde birleşmiş olan halkımızın FRELİMO önderliğindeki mücadelesiyle kazanılmıştır. Başlangıçta kitleler örgütlü değildi. Ne silâhımız ne de dev-

let gücümüz vardı. Sömürgecilik, kitlelere, iktisadî ve askerî güce ve devlet aygıtına boyun eğdirmişti. Sömürgecilik her şeyini yitirdi, çünkü halk onunla birlikte değildi ve ne doğru bir siyasî çizgisi ne de adil bir liderliği vardı.

Bu da halkın çıkarlarından, FRELİMO'nun siyasî çizgisinden ve önderliğinden sapan bir hükümetin, tıpkı sömürgeci-faşist rejim gibi, devrilmeye mahkûm olduğunu göstermektedir.

FRELİMO önderliğindeki geçici hükümet bugün çalışmaya başlamaktadır.

Geçici hükümetin programını saptamak bize düşmez, çünkü bu onun görevidir. Bununla birlikte, ülkemizin yeniden inşasının bu kararlaştırıcı anında, bugünden başlamak üzere FRELİMO'nun hükümet ve kitlelerce üstlenilecek görevleri tanımlaması gerekmektedir.

Bu görevler, kitlelerin harekete geçirilmesi ve örgütlenmesi, yönetim ve ulusal yeniden inşa kurumları ve son olarak da Mózambik Halk Kurtuluş Kuvvetleri, emekçi halkımızın silâhlı kanadı ile ilgilidir.

SÖMÜRGEÇİLİĞİN YOKEDİLMESİ

Devlet ve onun kurumlarıyla ilgili olarak, ilk önce sömürgeciliğin yok edilmesi, ikinci olarak da demokratik halk iktidarı için uygun yapıların kurulması gerekmektedir.

Sömürgeciliğin yok edilmesi, karar verici merkezlerin coğrafi olarak Lizbon'dan Lurenso Markes'e aktarılması demek değildir. Devrik rejim bunu yapmayı zaten öneriyordu. Ne de baskı rejiminin bu kez siyah derili yöneticilerle sürdürülmesi demektir. Bu da yeni-sömürgecilik modelidir.

Devlette sömürgeciliğin yok edilmesi özünde, sömürgeci devletin bütünleyici bir parçası olarak salt yabancı egemen-

liğini ve sömürücülerin iradesini kitlelere zorla benimsetmek amacıyla biçimlendirilmiş siyasî, idarî, kültürel, malî, iktisadî, eğitsel, adlî ve diğer sistemleri söküp atmak demektir.

Burada, diğer halkların devrimci tecrübelerinden esin ve uyarı aramakla birlikte, ülkemizin özgül koşullarına dayanarak kendi özgün temelimiz üstüne inşa edeceğiz. Böylece insanlığın devrimci mirasını da zenginleştirmiş olacağız, ki güç mücadele yılları boyunca da bu görevi yerine getirmekteydik.

Başarımızın kesin faktörü, Rovuma'dan Maputo'ya kadar tüm halkımızın birliğidir. Düşmanlarımızı —dünün sömürgeciliği ve bugünün gericileri ve emperyalistleri, her ırktan sömürücüler — bu birliğe karşı çıktılar ve her zaman da karşı çıkacaklardır.

Geçmişte olduğu gibi, her şeyden yararlanmaya çalışacaklardır. Irkçılık, kabilecilik ve bölgecilik düşüncelerine yöneltilmiş açık yada kapalı çabalar yoğunlaşacaktır. Sömürgeciliği silip süpüren aynı kurtarıcı ateşi, ırkçılığa, kabileciliğe karşı da amansızca kullanacağız. Çünkü bunlar mücadelemizdeki başlıca silâhımız olan halkımızın birliğine saldıran ve bunu yıkan düşman güçlerinin baş komutanlarıdır.

Geçmişte halkımızı güçsüzlendiren ve onlara boyun eğdirilmesine yol açan araçlar bunlardır.

Sosyo-ekonomik gelişme alanındaki faaliyetimize gelince, çabalarımızı nasıl yönlenteceğimizi bilebilmemiz için bazı öncelikleri hemen saptamak gereklidir.

Üretici faktörlerin ülkemize yada halkımıza değil yabancı egemenliğine hizmet ettikleri sömürgeci bir iktisadî yapıyı miras aldık. Emekçi kitlelere hizmet edecek bağımsız bir ekonominin temellerini kurarak bu durumla mücadele etmeliyiz.

Geçici hükümet mümkün olan en kısa zamanda ciddi malî sorunları, özellikle parasal durumu ve bir Mozambik Merkez Bankası kurulması meselesini, çözümlenmeye çalışmalı ve ülkemizdeki geniş kitlelerin en acil sorunları olan açlık ve giyecek ve konut sıkıntısıyla doğrudan mücadeleye girişmelidir.

Bu dertler kaderin zorunlu kıldığı şeyler değil, sömürü düzeninin birer sonuçlarıdır. Emekçi kitlelerin sömürüyle mücadele eden bir toplumsal örgütlenme düzeni içindeki üretken çalışmaları bu sorunları giderek tümüyle ortadan kaldıracaktır. Kurtarılmış bölgelerimizdeki durum bunu kanıtlamaktadır.

İKTİSADİ STRATEJİ

Ödemeler dengesi açığı ve özellikle temel ihtiyaç maddelerinde hızla artan hayat pahalılığı ile nitelenen bugünkü iktisadî ve malî durum karşısında, iktisadî stratejimiz kendi çabalarımıza güvenmek ilkesi üstüne temellendirilmeli ve şu sloganlar vurgulanmalıdır: sadelik ve çalışma.

Bugünkü durum, bir yandan gereksiz ve aşırı tüketimle savaşmamızı, ziyandan kaçınmamızı ve fedakârlıkları kabullenmemizi gerektirmekte, öte yandan kendimizi ülkemizin iktisadî gelişmesine vargücümüzle vermemizi zorunlu kılmaktadır, ki bu da üretimi hızlandırmak ve üretkenliği arttırmak anlamına gelir.

Gerçekten de iktisadî gelişme özünde çalışmanın bir sonucudur. Daha çok çalışmak, daha yüksek üretim demektir ki bu da kendi yönünden yaşama standartlarımızı yükseltmemizi sağlar.

Siyasî gücün halk tarafından ele geçirilmesiyle, emekçi kitlelerin sorunlarının kendi çıkarlarına uygun olarak çözümlenmesi için gerekli temeller atılmıştır.

YENİ İKTİSADİ YAPILAR

İş ilişkilerinde ortaya çıkan sorunların doğru biçimde çözümlenmesi için yeterli yapılar kurulacaktır.

Salt ücret artışları emekçi kitlelerin karşılaştığı sorunla-

rı çözmeyecektir. Çünkü, özellikle bugünkü durumda, ücret artışları kaçınılmaz olarak fiyat artışlarına aktarılacak ve böylece daha yüksek bir satınalma gücü kendiliğinden yokolmuş olacaktır.

Bu koşullar altında, ülkemiz yaşamının bu aşamasında, artık grev yapmak için bir neden yoktur, çünkü başlıca meselemiz ekonomimizi yeniden biçimlendirmek ve harekete geçirmek olmalıdır.

Miras aldığımız yapının özelliği olan bir diğer bozukluk bölgesel gelişme dereceleri arasındaki çok büyük dengesizliklerdir, özellikle de şehirler ve kırsal alanlar arasındaki dengesizlik.

Halkımızın büyük çoğunluğu kırsal alanlarda yaşamakta, ülkemizin refaha ulaşması için geliştirilmesi gereken doğal kaynaklar da kırsal alanlarda bulunmaktadır. Savaşın yıkıcı etkilerinden en çok zarar gören kırsal alanlardır. Açlık belirtileri de en açık buralarda görülebilmektedir. Bu nedenle kitlelerin yaşama koşullarını düzeltme çabalarımız başlıca kırsal alanlara yöneltilmelidir. Tarımımızın geliştirilmesine, hayvancılığa ve yeraltı kaynaklarımızın en etkin biçimde kullanılmasına öncelik verilmelidir. Böylece, tarım gelişmemizin temelini, sanayi ise onun hızlandırıcı faktörünü oluşturacaktır.

Sanayinin gelişmesi doğal kaynaklarımızın işlenmesine dayanmalıdır. Bu, sanayimizin farklı alanlara yayılmasına ve ihraç mallarının değerlerinin artmasına olanak sağlayacaktır.

Sömürgecilik kalıntılarına, çürümüş değerlere, yanlış düşüncelere, yabancıları hiç eleştirisiz taklit etmeye ve ahlâksızlığa karşı amansız bir mücadele yürütmeliyiz. Birliğimizi güçlendirerek, tecrübelerimizi sürekli karşılaştırarak ve hepimizin katkılarını birleştirerek kendi Mozambik kişiliğimizi kanıtlamalı ve geliştirmeliyiz. Bu yönden, şehrin düşkünlük ve yozlaşmanın ve yabancılaştırıcı dış etkilerin merkezlerinden biri olduğunu akıldan çıkarmamalıyız.

Eğitim, öğrenim ve kültürü öncelikle sömürgeci ve kapitalist sömürü düzenin ezdiği ve hor gördüğü geniş kitlelerin hizmetine sunacağız. Halkımızın kanı, yalnız topraklarımızı yabancı egemenliğinden kurtarmak için değil, aynı zamanda Mozambikli kişiliğimizi yeniden elde edebilmemiz, kültürümüzde yeni bir diriliş sağlayabilmemiz ve yeni bir zihniyet, yeni bir toplum yaratabilmemiz için de dökülmüştür. Eğitimin öncül amacı, sömürgeçliğin bugün halkımızın büyük çoğunluğunu etkileyen bir ürünü olan okuma yazmasızlığa karşı güçlü bir savaş açmak olacaktır. Bu çabalar özellikle hemen hemen hiç okul bulunmayan kırsal alanlarda yoğunlaştırılmaktadır.

Okullar, bizim cahilliğe, okuma yazmasızlığa ve tutuculuğa karşı güçlü ve bilinçli savaşımızın cepheleri olmalıdırlar. Bunlar, sömürgeci-kapitalist zihniyeti ve geleneksel zihniyetin olumsuz yönlerini yokedecek merkezler olmalıdır; buralarda batıl inançlara, bireyciliğe, bencilliğe, üstünlük taslamaya ve hırsla karşı mücadele edilmelidir. Okullarda toplumsal, ırkçı ve cinsel ayrıma yer olmamalıdır. Hepsinden önemlisi, hem okulların, üniversitelerin, kültürün kitlelere açık olması, hem de onların buralarda egemen olması sağlanmalıdır.

İlerlemesi yeni bir zihniyete sahip, yeni insanın yaratılmasına bağlı olan bir Devrimin mücadelesini vermekteyiz. Halkın demokratik iktidarını kurmayı amaçlayan bir Devrim için çalışmaktayız. Bu nedenle okul düzeyinde kolektif çalışmayı tanıtabilmeli ve açık bir eleştiri ve öz-eleştiri havası yaratabilmeliyiz. Öğretmenler ve öğrenciler, her iki kesimin de insiyatiflerini ve yeteneklerini geliştirmesine olanak sağlayacak bir karşılıklı güven ve dostça uyumlu ilişkiler havası içinde birbirlerinden öğrenmelidirler. Böylece, büyük ulusal yeniden inşa görevi içinde hepsi birlikte gelişeceklerdir.

Okullarımız, ulusal kültürün ve siyasî ve teknik bilgile-

rin ve bilimin yaygınlaştırılacağı gerçek merkezler olmalıdırlar. Bilgi dağıtımı, toplumun gelişmesi ve ilerlemesi için doğa ve insan potansiyellerini harekete geçirmeye yönelik olmalıdır.

Bu nedenle öğretim yöntemlerini demokratikleştirmek gerekmektedir. Kol emeğine bilimin kaynaklarından biri olarak gerekli değerin verildiği, pratikle sıkı sıkıya bağımlı, bundan esinlenen ve halka hizmet eden yeni tip bir okulun yaratılmasında öğrenciler sorumlu bir rol oynamalıdırlar.

HASTALIKLALRA SAVAŞ

Kitlelerin yaşama koşullarının yükseltilmesi için sağlık koşulları iyileştirilerek hastalıklarla mücadele edilmelidir. Tıbbî personel ve araçların büyük çoğunluğunun, ödeme gücü olan azınlığa hizmet için şehirlerde yoğunlaştığı bir durumu miras aldık. Üstelik bu tıbbî hizmetler de hastanelerde yoğun bir ırkçı ve sosyal ayırım biçimini almaktadır.

Şimdiden sonra, kendimizi geniş kitleler arasındaki sağlık çalışmalarına büyük bir hevesle vermeli, hastalıkların nedenlerini yoketmeye, besin maddelerinin çeşitlerini arttırarak ve sağlığa aykırı gelenekleri yıkarak beslenme alışkanlıklarını düzeltmeye çalışmalıyız. Bu alanda önleyici tıbbi öncelik verilmelidir ki bu da bugünkü kapasitemize ve olanaklarımıza uygundur.

Bu çalışma yalnızca bürokratik yada teknik bir görev değil, her şeyden önemlisi, halkın seferber edilmesini gerektiren siyasî bir mücadeledir. Bugün bunun ulusal çapta yürütülmesi mümkündür, çünkü iktidar halkın elindedir.

YARGI SİSTEMİ

Yargı sistemi, adaleti ülkemizin sıradan yurttaşına anlaşılır biçime getirecek ve bundan yararlanmasını sağlayacak

şekilde yeniden düzenlenmelidir. Burjuva düzeni adalet uygulamasını gereksiz bir karmaşıklıkla, adaleti kitlelere erişilmez duruma getiren biçimci bir yasa anlayışıyla, özellikle kafa karıştırıcı ve yanıltıcı bir dille ve halkla adalet arasında bir duvar yaratacak kadar yavaş süren muameleler ve yüksek masraflarla kuşatmıştı. Kısacası ülkemizde var olan hukuk sistemi zenginlere hizmet etmekte ve yalnız onlara açık bulunmaktadır.

Şimdi izlemek istediğimiz yol, yeni yasalar ve kurallar çerçevesi içinde, adalet uygulamasını basitleştirmek ve hızlandırmaktır. Geçici hükümet varolan durumu ve gerçekleştirilmesi gereken dereceli dönüşümü dikkate alarak bu yeni kanunlar konusunda derhal çalışmaya başlamalıdır.

Adalet alanındaki temel politikamız kurtarılmış bölgelerdeki tecrübelerimizden esinlenmelidir. Buralarda iki faktörün birleşmesi sayesinde suç ve kanunsuzluk hemen tümüyle yok edilmiştir: halkın yaşama koşullarının iyileştirilmesi ve kapsamlı ve sürekli bir siyasî çalışma aracılığıyla siyasî bilinçlerinin yükseltilmesi. Bu da suçu önlemek için, nedenlerini yok etmeye çalışmamız gerektiğini göstermektedir.

SİLÂHLANAN HALK

Halkın zaferini pekiştirmek ve Devrimi korumak, Mozambik Halk Kurtuluş Kuvvetlerinin, FRELİMO'nun ordusunun, silâhlanan halkın, köylü ve işçilerin ordusunun görevidir.

FRELİMO'nun ordusu bir kışla ordusu değildir. Öğrenen, üreten ve savaşan bir ordudur. Bu da ordunun bir öğretim merkezinin bulunmasını gerektirmektedir. Böylece ordu üyeleri, özellikle ulusal kurtuluş mücadelesinin kıdemli militanları, siyasî, kültürel ve teknik düzeylerini yükseltmeyi sürdürebilmek olanağına sahip olacaklardır. Bu yolla ordumuzun

hareket ve örgüt kapasitesini daha da geliştirmek mümkün olacak ve ordu ülkenin savunucusunu tam anlamıyla üstlenebilecektir.

Aynı zamanda, orduda ülkemizin her yöresinden gelen ve halkımızın zengin ve değişik geleneklerini birlikte getiren kişilere rastlamaktayız. Bu gelenekler ordu içinde uyumla birleşmekte, bölgesel ve yerel kültür olmaktan çıkarak ulusal kültüre dönüşmektedir. Böylece bir kültürel bütünleşme merkezi olan ordumuz aynı zamanda ulusal kültürün geniş kitleler arasında yayılması için de bir merkezdir. Kültürsüz bir ordunun, ulusal kişiliği, halka dayanan itici bir gücü olmayan bir ordu olduğunu ve bu nedenle de güçsüz bir ordu olduğunu hiç bir zaman akıldan çıkarmamalıyız.

Geçmişte olduğu gibi bugün de Mozambik Halk Kurtuluş Kuvvetlerinin her birimi bir üretim merkezi olmaya devam etmelidir.

FRELİMO'nun ordusu bir asalaklar ordusu değildir. Üretici çalışma geleneği olan, kendi ihtiyaçlarını üreten, halkın yaşama koşullarını düzeltmesine ve yeni üretim yöntemleri ve yeni tahıllar konusunda bilgi edinmesine yardımcı olan bir ordudur. Bu çalışma sürdürülmelidir.

Mozambik Halk Kurtuluş Kuvvetleri aynı zamanda herhangi bir dış saldırı girişimini yada gericilerin bağımsızlığı tehlikeye sokmayı, ulusal yeniden inşayı baltalamayı ve Devrimi yoketmeyi amaçlayan girişimlerini bastırmak üzere aktif bir uyanıklık göstermeli ve sürekli hazırlıklı bulunmalıdır.

Mozambik Halk Kurtuluş Kuvvetlerinin bir diğer görevi de geniş kitleleri harekete geçirmek ve örgütlemektir. Mücadelenin başlangıcından bu yana savaşçılarımız kitleler arasında aktif bir siyasi çalışma yürütmüşler ve bu çalışmaların sömürgeciliğe karşı kazandığımız zafere kesin bir katkısı olmuştur. Bu çalışma daha da güçle ve yeni aşamaya uygun hedefler çerçevesinde sürdürülmelidir.

Bu mücadele ve mutluluk saatinde kendimizi zafer ve aşırı iyimserlik duygularına kaptırmamalıyız. Mozambik Halk Kurtuluş Kuvvetleri, halktan geldiğini, zaferimizi halkın sağladığını ve tek kahramanlarımızın onlar olduklarını iyi bilmelidir. Bu nedenle, ancak halkla sıkı ilişkili kalarak ve kitleleri örgütlemeyi sürdürerek şimdi yürütmekte olduğumuz yeni savaşı kazanabiliriz.

KADINLARIN KURTULUŞU

Halkımızın gerçek kurtuluşu için verilen mücadelenin başlıca cephelerinden biri kadınların kurtuluşudur. Mozambikli kadınlar hâlâ iki yük altında ezilmektedir: bir yandan onları toplumda insiyatif sahibi olmaktan yoksun bırakan ve onları yalnızca erkeklerin oyuncağı durumuna indirgeyen gerici gelenekler, öte yandan onlara sömürülecek nesnelere ve birer üretim aracı olarak bakan sömürgeci-kapitalist sistem. Kadınların kurtuluşu ve onlara saygınlıklarının yeniden kazandırılması için sıkı bir mücadele yürütmeliyiz.

Özellikle de, sömürgeci-kapitalist düzenin o son derece aşağılatıcı belirtisine, fuhuşa, vücudun sanki seyyar bir dükân gibi satılmasına derhal son vermeliyiz. Bu unsurları, üretici çalışma aracılığıyla, yeniden toplumla bütünleştirmek görevi geçici hükümete düşmektedir.

IRK İLİŞKİLERİNDE YENİ BİR ÇAĞ

Son olarak, Mozambik'in beyaz nüfusuna, gerek Portekizlili gerekse genel olarak diğer yabancı yurttaşlara hitap etmek istiyoruz. Onlara iletmek istediğimiz ilk sözcükler rahatlık ve güvendir. FRELİMO hiç bir zaman Portekiz halkına yada beyaz ırka karşı savaşmamıştır. FRELİMO hiç bir ırk,

renk, etnik grup yada din ayırımı olmadan bütün Mozambiklilere açık bir örgüttür. Bizim mücadelemiz her zaman sömürgeci baskı ve sömürü düzenine karşı olmuştur. Kendi namuslu emeğiyle geçinen herkesin (ki beyaz nüfusun büyük çoğunluğunun böyle olduğunu biliyoruz) tüm Mozambik halkıyla birlikte ülkemizin ulusal yeniden inşa davasına yapabilecekleri olumlu katkılar vardır.

Aynı zamanda, bütün halka bu aşamayla Mozambik'te ırk ilişkilerinde yeni bir çağa girdiğimizi hatırlatmak istiyoruz: yüzyıllarca süren sömürgeciliğin yarattığı ve güçlendirdiği bütü nüstünlük ve alçaklık kompleksleri kökünden yok edilmelidir. Bir bütün olarak Mozambik halkıyla kaynaşabilmek için, beyaz nüfus kendi içinde derinlemesine bir mücadele yürütmeli ve hâlâ birçoklarının düşüncelerini etkileyen siyahlara ve diğer ırk gruplarına karşı üstünlük ve babaca tutumları yoketmelidir. Bu slogan, kendilerini hâlâ siyah nüfustan üstün yada farklı gören pek çok melez ve Asyalı azınlıktan birçoğu için de geçerlidir.

Siyah nüfus da kendi içinde, yüzyıllar süren sömürgeciliğin yarattığı ve faşizmin özellikle keskinleştirdiği aşağılık komplekslerine karşı bir mücadele sürdürmelidir. Bizim politikamıza ters düşen kişisel intikam ve nefret tepkilerinin ardında bu kompleksler yatmaktadır. FRELİMO halkın çıkarları için savaşmıştır ve sömürgecilik sırasında çekilen acılar ve aşağılamalar ne kadar büyük olursa olsun, yapılan fedakârlıkların bir kişisel intikam ve nefret aracı olarak kullanılmasına izin veremez.

Üstün yada aşağı ırklar yoktur. Ama ırk uyumundan söz etmek, herkesin bugünden yarına birbiriyle iyi geçinmesi için yeterli değildir. Sürekli bir siyasî açıklama çalışması yapılması, tutumları ve alışkanlıkları değiştirmek için bilinçli bir çaba harcanması, halkımızı oluşturan değişik ırklardan kişilerin uyum içinde birlikte yaşamaları için yeterli değildir. Sü-

rekli bir siyasî açıklama çalışması yapılması, tutumları ve alışkanlıkları değiştirmek için bilinçli bir çaba harcanması, halkımızı oluşturan değişik ırklardan kişilerin uyum içinde birlikte yaşamaları için özel bir çaba gösterilmesi gerekmektedir. Gerçekleştirilmesi gereken birliktelik, yalnız iş saatleri içindeki ve meslekî ilişkilerdeki yapay birliktelik değil, tam ve gerçek birliktelik olmalıdır. Özellikle ırksal, etnik yada bölgesel kökenlere dayanan kulüp ve dernekler, tüm Mozambiklilere açık, herkesin sağlıklı bir gerçek kardeşlik havası içinde buluşabileceği ve yeni bir toplumun kurulmasında kesin bir siyasî çizgisi olan Mozambik kültür merkezlerine dönüştürülmelidir.

Özellikle dikkati çekmek istediğimiz bir olgu da şudur: Mozambikli olmak, insanın rengi, dili, dinî inancı, toplumsal kökeni yada cinsiyle belirlenmediğine göre, bazı kişilerin özellikle beyaz Mozambiklilerin kafalarında yaratmaya çalıştıkları azınlık kavramıyla kesinlikle mücadele etmeliyiz.

Hiç bir zınlık yoktur, Mozambik halkının herhangi bir kesimi için özel haklar yada görevler yoktur: hepimiz çalışmanın bize verdiği haklara sahip olan ve birleşmiş, zengin, adil, uyumlu, barışçı ve demokratik bir ülke kurmak olan ortak görevi paylaşan Mozambiklileriz.

REHBERİMİZ SİYASET OLMALIDIR

Bütün söylediklerimizde, hükümet faaliyetlerinin siyasetle yönetilmesi gerektiği ve bu faaliyetin eğer kitlelerce tümüyle anlaşılmazsa başarılı olamayacağı düşüncesi egemen olmuştur. Bu nedenle bütün FRELİMO militanlarının en önemli görevi, kitleleri her fabrikada, her tarım biriminde, her Mozambik Halk Kurtuluş Kuvvetleri birliğinde, her kooperatifte, her mahallede, her dairede örgütlenme ve yöneltme çalışmasını ilerletmektir. Böylece hükümet halkın duygu ve düşünceleri-

nin her zaman farkında olabilecektir. Diğer bir deyişle, FRE-LİMO'nun militan çalışması, kitlelerin yaratıcı inisiyatifine yol açmak, onları sessizce söz dinleme durumundan kurtarmak ve hükümet faaliyetinin kitlelerin iradesiyle kararlaştırılması için gerekli kurum ve yolları yaratmaktır.

Bu aynı zamanda onların hareketsizce yukarıdaki bakanın odasından göndereceği çözümleri beklememeleri, tersine kendi çabalarına dayanılarak derhal yapılabilecek şeylerin her üretim birimi, köy, mahalle yada aile hüccresince incelenmesi gerektiği anlamına gelir. Aynı zamanda, FRELİMO'nun siyasî çizgisi rehberliğinde, her kesimde ilerlemeye ve daha fazla üretkenliğe katkıda bulunan örgütlenme ve geliştirme önerileri incelenmeli ve formüle edilmelidir.

Bu amaçla, her iş yerinde yada her yerleşme merkezinde bir parti komitesi kurulması ve bu komiteler bağımsızlık, ilerleme, demokrasi ve Mozambik Devrimi davasına kendini en çok adanmış ve bu davaya en çok bağlı kişilerden oluşmalıdır.

GERİCİLİĞE KARŞI UYANIKLIK

Bu komitelerin ve tüm halkın bir diğer görevi, sömürgeci gericilerin ajanlarının açık yada örtülü baltalama girişimlerine karşı sürekli ve aktif bir uyanıklık göstermektir. Bunlar, sonucu belirleyen savaşı kaybetmelerine rağmen, henüz silâhlarını terketmiş değillerdir ve çeşitli düzeylerde işbirlikçileri bulunmaktadır. Sorumlularını saf dışı bırakabilmek için bütün bu gibi çabalar halka sergilenmelidir. Ne var ki bu görevin, kişisel hesaplaşmalar, bencil amaçlarla kişisel ilerleme çabaları yada herhangi türden bir ırkçılık belirtisi için kullanılmasına hiç bir zaman izin vermeyeceğiz.

Böylece, ırkçı ve sömürgeci güçlerin eylemlerinin, bazı zamanlar, açık yada kapalı baltalama biçimi, yani tipik gerici faaliyetler biçimini alacağını görebiliyoruz.

Bu tip hareketler başarısızlığa mahkûmdurlar, çünkü burada açıkça belirlenmiş bir düşmanla uğraşılmaktadır. Bu nedenle gerici faaliyetler daha sinsî biçimlere bürünecek ve devrimci bir görünüş altında gizlenecek, gerçekte ise güçlerimiz arasında kargaşalık ve bölünme yaratmaya yönelecektir. Bunun anlamı şudur: hükümetten şiddetli ve aşırı tedbirler alınmasını isteyen ve bunları sanki acil devrimci gereksinimler gibi göstermeye çalışan aşırı-devrimci maskesi takınmış gericilere rastlayacağız. Bu tip unsurlar güçsüzdür, ama eylemleri nüfusumuzun bazı kesimlerini; fedakâr, militan ama siyasî eğitimden yoksun ve düşman tarafından kullanılabilir keşimlerini evirip çevirmeyi amaçlayacaktır.

Bu nedenle, aşırı-solculuk (goşizm) gericiliğin bir silâhıdır.

PORTEKİZ HALKIYLA DOSTLUK

Bu olay nedeniyle, kendisinde Portekiz halkının yeni liderlerinin ve Silâhlı Kuvvetler Hareketi'nin bir temsilcisini gördüğümüz Portekiz Cumhuriyeti'nin Mozambik'teki Yüksek Komiserine hitap etmek istiyoruz.

Bizi Portekiz halkıyla ve özellikle de Portekiz demokratik güçleriyle birleştiren dostluğu, sömürgeci-faşist rejime karşı ortak mücadelede gelişmiş olan dostluğumuzu bir kez daha belirtmek istiyoruz.

Bu ortak mücadele devam etmektedir.

Sömürgecilik şimdiden gömülmüştür. Mozambik'in bağımsızlığı bir gerçek olacaktır. Bunun için artık kesinlikle geleceğe çevirelim gözlerimizi. Şimdi önemli olan, halklarımız, ülkelerimizdeki demokratik güçler arasında geleceğin ilişkilerini kurmaktır.

Ve gelecekteki ilişkiler büyük ölçüde Yüksek Komiserin davranışlarına ve Yüksek Komiserler geçici hükümet arasındaki açık ve samimî işbirliğine dayanmaktadır.

Geçici hükümet, Yüksek Komiserle birlikte, tarihî bir örnek olacağını umduğumuz o görkemli dostluk yapısını, her taşını tek tek yerleştirerek, inşa edecektir. Karşımızda bizden çok büyük taleplerde bulunan eşi görülmemiş bir tarihî durum vardır: iki halkın, faşizme ve sömürgeciliğe karşı ortak bir zaferle aynı anda kurtuluşu. Hiç birimiz diğerimizi kurtarmadık; bu, paralel bir mücadele aracılığıyla ortak kurtuluşumuzdu. Mücadelemiz gelecekte yeni ölçeklere ulaşmalıdır.

Daha bugünden, sömürgeci-faşist gericiliğin ölüm sancılarına karşı mücadelede güçlerimiz arasında kurulan işbirliğiyle, halkların ortak düşmana karşı mücadelede özdeşleşmelerinin boş bir sözcük olmadığını, tersine bunun dünün sömürülenleri ile bu sömürgeciliğin araçları olmaya zorlananları arasında bile gerçekleşmesi mümkün, açık ve verimli bir yol olduğunu dünyaya üstün bir biçimde göstermiş bulunuyoruz.

Bu nedenle Yüksek Komiserin, Lusaka Anlaşmasının ruhuna uygun olarak, en esinlendirici görevleri durumunda gördüğümüz, sömürgeciliği yoketmeyi sürecini hızlandırmayı, sömürgeciliğin kalıntılarını silmeyi ve halklarımız arasında yeni tip bir ilişkinin temellerini atmayı tam anlamıyla yerine getirmesini bekliyoruz.

FRELİMO, siyasî ilkeleri çizgisinde ve verdiği sözlere bağlı kalarak, birlikte bugünkü aşamanın ödevlerini gerçekleştirmek ve geleceği kurmak için Portekiz Cumhuriyeti Yüksek Komiseri ve Portekiz Silâhlı Kuvvetleriyle samimî bir işbirliği yürütecektir.

ÖLENLERİN ANISINA SAYGI

Bu dakikada tüm kahramanlarımızı, bizi ve ülkemizi bugünkü durumumuza getirenleri saygı ve heyecanla anıyoruz. Onlar arasından ve onların tümünü bize anımsatmak üzere,

ulusal kurtuluş mücadelesi sırasında ölen FRELİMO'nun kurucu üyesi ve ilk Başkanı, mücadelemizin esinlendirici ve yönetici gücü, hiç bir zaman unutulmayacak Yoldaş Eduardo Chivambo Mondlane'i anmak istiyoruz. Onun kahramanlık ve fedakârlık örneği, yeni görevlerimizin gerçekleştirilmesinde bize esinlendirici ve yüreklendirici bir kaynak olsun. Lourenso Marques şehrinin, ve onunla birlikte tüm Mozambik'in, faşist bir macera yüzünden keder içinde olduğu bir zamanda, elemimizi ülkemizde bağımsızlığı, özgürlüğü ve demokrasiyi kurma yolundaki ilerleyişimizi hızlandıracak yeni bir güce çevirebilelim.

DÜNYA DESTEĞİ

Mozambik'te Portekiz sömürgeciliğinin yıkılması öncelikle Mozambik halkının fedakârlıkları ve çabalarıyla gerçekleştirilmekle birlikte, bu dakikada birleşik Afrika'nın bu zafere büyük katkısını önemle vurgulamak gereklidir. Bu zafer, Portekiz sömürgelerindeki kurtuluş hareketlerinin ve tüm Afrika kurtuluş hareketinin ortak zaferidir.

Bu nedenle, mücadelemizle sürekli dayanışmalarını varlıklarıyla göstermek üzere burada bulunan Afrika Birliği Örgütü'nün temsilcilerini selâmlamak istiyoruz. Kahramanlık ve kararlılıkla stratejik bir art rolü üstlenen ve böylece zaferimizi mümkün kılan büyük kardeş halklar Tanzania ve Zambianın temsilcilerini özellikle selâmlamak istiyoruz. Sömürgeci saldırının kurbanları olan Tanzanalı ve Zambiyalı kardeşlerimizi burada saygıyla anıyoruz. Güç savaş yılları içinde gelişen ve barış içinde güçlenecek olan dostluk ve dayanışmamız onların fedakârlıklarıyla pekişti. Onlar aracılığıyla, savaş alanların sınırlarındaki ülkelerdeki, Gine, Senegal, Kongo Halk Cumhuriyeti ve Zaire'deki kardeşlerimize selâmlarımızı iletiriz.

Sosyalist ülkelerin en yüksek bir enternasyonalist ruh içinde bize yaptıkları cömert siyasî, manevî ve maddî yardımların değerli ve sonuç belirleyici katkısını selâmlarız.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreter Yardımcısı aracılığıyla, gitgide büyüyen manevî, diplomatik ve maddî destekleri bizi mücadelemizde yüreklendiren ve sömürgeci-faşist rejimin tecrit edilmesinde güçlü bir faktör olan Birleşmiş Milletler Örgütünü ve genel olarak uluslararası topluluğu selâmlarız.

Bütün dünyadaki demokratik güçlerin, ilerici uluslararası örgütlerin ve batı ülkelerindeki devrimci ve anti-sömürgeci güçlerin sağladıkları desteği özellikle selâmlamak isteriz.

Son olarak, ortak mücadelenin güç yıllarında militan kardeşlik bağları geliştirmiş olduğumuz Portekiz demokratik güçleri aracılığıyla Portekiz halkını selâmlamak istiyoruz. Bu bağlar, anlaşmaların yazılı sözcüklerinden çok daha fazla, gelecekteki dostluk ve işbirliğimizin bir güvencesidirler.

Bu yeni mücadeleye girişirken, tüm halkımızı FRELİMO'nun bayrağı altında birleşmiş, kararlı ve uyanık kalmaya, özgür, gelişmiş ve demokratik bir Mozambik'in kurulmasına şu sloganlar altında kendilerini heves, disiplin ve sıkı bir çalışmayla vermeye çağırıyoruz: BİRLİK, ÇALIŞMA, UYANIKLIK...

Çeviren: Hatice Keskin

Marxism Today
Nisan 1975

karşı - devrimci darbe tekniği

Tedeo Nina

Bu yazıda, Bolivyalı gazeteci Tedeo Nina, Şili'deki karşı-devrimci darbeye elverişli ortamın gerici, emperyalistler, provokatörler tarafından nasıl hazırlandığını, goşistlerin nasıl bir rol oynadıklarını anlatıyor.

Şili'de yapılan kanlı darbeye tanık olan benim gibi pek çok kimse, anayasaya saygılı olduğundan ve mesleğinin verdiği yüce görevin bilincinde bulunduğundan pek sık bahsedilen silâhli kuvvetlerin nasıl olup da bir kaatiller, ırkçılar, yabancı düşmanları çetesi haline dönüştüğünü anlamakta güçlük çekti. Ancak aradan belirli bir süre geçtikten sonra meydana gelen olaylar yeniden bir değerlendirmeye tabi tutulabilir, deliller teker teker ele alınarak karşılaştırılabilir ve faşist darbenin nasıl hazırlandığı yeniden canlı bir biçimde görülebilir...

Eskiden Allende hükümetine amansız saldırılarda bulunan «El Merkürö» gazetesi şimdi darbecilerin vahşetlerine «teorik temeller» aramaktadır. Cunta, bilindiği gibi, ülkede iç savaş durumu ilân etmiştir. Bu nedenle, adı geçen gazete, Şili silâhli kuvvetlerinin ilk kez yurt dışındaki bir düşmana karşı değil de yurt içinde bulunan bir düşmana karşı silâh kullanmak zorunda kaldığından bahsetmektedir.

Ordunun en üst kademelerinde bulunan gerici generalle-

rin işledikleri cinayetleri izah için «iç savaş» durumundan bahsetmeye kalkışmak bile, faşist generalleri haklı göstermek anlamına gelir. Faşist generaller, «kendi teşebbüsleriyle» davrandıklarını söyleyip duruyorlar, oysa onlar yabancı saldırganın elinde alçak ve hırslı birer kukladan başka bir şey değildirler; iç düşmana karşı sürdürdüklerini iddia ettikleri savaşı dışardakilerin kışkırtması üzerine başlatmışlardır. Faşist generallerin sürdürdüğü bu savaş, emperyalizmin Latin Amerika'daki devrimci ve demokratik güçlere saldırısının bir parçasını meydana getirmektedir.

Uluslararası durumda oldukça önemli değişiklikler olmuştur, bu nedenle, emperyalistler artık açık müdahalelerde bulunmamakta, bastırma eylemlerini, «Vietnamlaştırma», «Latin Amerika'daki silâhlı kuvvetleri «komünizm tehlikesi» ne karşı savaşa sürme şeklinde uygulamaya çabalamaktadırlar. Emperyalistler, bilindiği gibi, yabancı tekellerin ve yerli oligarşinin baskısına karşı başlatılan her türlü eylemi «komünizm tehlikesi» olarak adlandırmaktadırlar.

Devrim'in Küba'dan sonra Şili'de de başarıya ulaşması tekellerin Latin Amerika cephesindeki mevzilerinin daha da zayıflamasına yol açtı. Tekeller büyük kayıplara uğrama tehlikesiyle karşı karşıya kaldılar. Bu nedenle, Amerikan emperyalizmi Allende hükümetinin devrilmesini, kıtamızdaki stratejisinin ana hedefi olarak benimsedi. Darbe hazırlanmaya başlandı. Şili silâhlı kuvvetlerine de paralı askerlik rolü verildi.

Emperyalist tekeller amaçlarına uygun düşen bir taktik uygularlar ve CIA, Pentagon, araçlar ve maşalar yoluyla faaliyet gösterirler. Bu araçların içinde en işgüzar olanları, Brezilyalı «goriller» dir. Latin Amerika ülkelerinde işlerine gelmeyen siyasal kuruluşların yerine yenilerini koymaları, neo-faşist diktatörlükler kurmaları, kendilerine ait olmayan topraklara el atmaları, diğer ulusları asimile etmeleri için Vaşington'daki efendileri bu «goriller» e her türlü yetkiyi vermişlerdir.

Brezilyalı Albay Ugo Betlem, 1971 yılında, komşu ülkele-

rin birer «himaye altına alınmış toprak» durumuna getirilmesi tezini ortaya attı. Bu tez ilk olarak Bolivya'da uygulandı ve 1971 ağustosunda ilerici Tores hükümeti devrildi. Brezilya diktatörlüğü lâftan eyleme geçmişti. Bolivya'daki zengin demir cevheri yatakları ve Mutum bölgesi fiilen asimile edildi; Paraguay'da geniş bir yayılma hareketi ve Uruguay üzerinde şiddetli baskılar başlatıldı. Böylece Brezilya diktatörlüğü Güney Amerika ülkeleri arasındaki ilişkilerde ölüm saçan bir faktör olarak meydana çıktı; Şili sınırlarına gelip dayandı; Santiago'ya, Halk Birliği hükümetine yöneltilen saldırıyı sürdürmek amacıyla bir dayanak noktasına yerleşti. Artık, Bolivya'da 1971'de yapılan darbenin de Şili'deki karşıdevrimci darbe hazırlıklarının bir parçası olduğu açıkça ortaya çıkmıştı.

Brezilya ve ABD istihbarat servisleri, Allende hükümetine karşı yapılacak komplonun bir provasını La Paz'da yaparlar-ken birinci olarak Bolivya Sosyalist Falanj Partisi ve Milliyetçi Devrimci Hareket gibi sağ partilerden gelme komplocuları bir araya toplamak; ikinci olarak, silâhlı kuvvetler içersindeki ilerici ve yurtsever çevreleri zararsız duruma getirmek; üçüncü olarak da goşistleri(maocular, troçkistler, anarşistler) hükümete karşı kışkırtıcı eylemlere sokmak, keskin devrimci isteklerde bulunmalarını ve terörist hareketlere başlamalarını sağlamak için çalıştılar.

Şili'deki faşist darbe hazırlanırken, Bolivya'da uygulanmış bulunan yöntemler aynen yineleni. Artistler değişmiş, rejisörler ise aynı kalmıştı. Ancak, Şili'de aşırı sağın iktidara getirilebilmesi için «keskin sol» un eylemlerinin teşvik edilmesi usulüne özellikle önem verildi. Komplo düzenleyenler, orta katmanların ve ordunun özellikle hassasiyet gösterdiği bir konuda siyasal kararsızlık havası meydana getirmek, Şili'nin ulusal bağımsızlığı ve silâhlı kuvvetler için tehlike teşkil eden bir iç düşmanın varolduğu masalını piyasaya sürmek istiyorlardı. Bunun için de goşistlerden yararlandılar.

Pek çok goşist unsurun son üç yılda, diğer Latin Amerika ülkelerinden Şili'ye aktarılmasına CIA ve onun hizmetinde çalışan Brezilyalı meslekdaşları destek oldular, yardım ettiler. Sökün eden bu goşist unsurların büyük kısmı küçük burjuva kökenliydi, hepsi bir arada çok renkli bir görüşler yığını oluşturuyordu. Maocu ve Troçkist «cep» partileri, profesyonel provokatör grupları da bu akınla birlikte Şili'ye girdiler.

Allende hükümetinin kendilerine tanıdığı sığınma hakkını istismar eden bu unsurlar, ya taşıdıkları yanlış görüşlerden ötürü, ya da emperyalist istihbarat örgütlerinin kendilerine verdiği ödevleri yerine getirmek amacıyla, Şili'li sağ ve «sol» unsurların Halk Birliği'nin prestijini azaltmak için sürdürdükleri kampanyaya etkin bir şekilde katıldılar.

Goşist unsurlar, Halk Birliği hükümetinin iktidara tesadüfen geldiğini, bu nedenle kadrosunda «işçi sınıfının temsil edileceği» bir başka iktidarın onun yerini alması gerektiğini iddia ediyorlar, siyasal mücadelede temel araç olarak silâhı görüyorlar, silâhlı kuvvetlerin hemen dağıtılıp yerine bir halk ordusunun kurulmasını istiyorlardı. «El Merküryo» gazetesi, Halk Birliği'nin seçimleri kazanmasından bir yıl sonra, Çu En-Lay ile yapılan bir görüşmeye sayfalarında memnunlukla yer verdi. Çünkü gazeteyi hazırlayanlar, orta tabakaları neyin korkutacağını, Şili silâhlı kuvvetlerin nasıl istim üzerinde tutulacağını biliyorlardı. Çin başbakanı goşist maceracıları bu görüşmede övüyordu.

«Sol» unsurlar emperyalizmi lafta suçluyor, eylemleriyle ise ona yardımcı oluyor, açıkça emperyalizm tarafından korunuyorlardı. 1972 yılının başlangıcında sağcı parlamento üyelerinden oluşan bir grup, goşist unsurların faaliyetini inceleme girişiminde bulundu. Ama işe başladıklarından hemen sonra da şüphe uyandırıcı bir sessizlik içine gömüldüler. Demokrasi cephesinde karışıklık yaratmaya, ilerici partileri kendi içlerinde bölmeye çalışan, devrimin barışçı yollardan ge-

liştirildiği koşullarda, «revizyonizm» le mücadele maskesi altında şiddete başvurma çağrısında bulunan, gemi aزیya almış bir anti-komünizm ve anti-sovyetizmi salık veren bu «sol» unsurların maceracı eylemlerinin kimin işine yaradığı herhalde bu parlamenterlere fısıldanmıştı.

Tam o sıralarda Bolivya'daki faşist rejim de, Santiago'daki bazı «solcu» ların sorumsuzca verdikleri demeçler üzerinde ısrarla durarak Allende hükümetine şantaj yapıyor ve Bolivya'ya karşı başlatılan yıkıcı faaliyetlere son verilmediği takdirde çeşitli tedbirler alacağı tehdidine bulunuyordu. Bu durum Halk Birliği hükümeti için yeni güçlükler yaratıyordu. Gericiler, Halk Birliği hükümetinin Şili'yi bir askersel çatışma tehlikesine sürüklediğini ileri sürerek gürültü koparıyorlardı.

Bolivya'daki Banser rejiminin, Brezilya istihbarat servisinin ve CIA'nın öncülüğünde düzenlediği bu kışkırtma, dış politika alanında yapılan şantajlar zincirinin bir halkasını meydana getiriyordu. Bolivya'daki faşistler, Şili'de bir darbenin hazırlandığından haberi buldukları için, Şili ordusunun kaygılanmaması gerektiğini, çünkü kendilerinin Şili'nin «marksist rejim tarafından zor bir duruma sokulduğunu» bildiklerini, bu sebepten de Şili'ye saldırmaya niyetleri olmadığını bildiren bir açıklama yayımladılar. Zehirli silâh tam hedefini bulmuş, Şili askersel çevreleri oldukça alınmışlardı. Üstelik de alınmalarına sebep olan, kendilerine «acıma» küstahlığını gösteren kimdi? Daha 19. yüzyılın sonunda Şili oligarşisinin ve Şilili subayların Şili'nin «arka avlusu» gözüyle baktıkları, ordusunu ve polisini kendi kolluk kuvvetlerinin bir uzantısı gibi görüp küçümsedikleri Bolivyalılar... Bu, emperyalizmin ajanlarının Şili ordusundaki subay ve erler arasında Allende hükümetine karşı kin ve nefret duygularını nasıl yaydıklarını, onları «yurdu karışıklıktan kurtarsınlar diye» nasıl yıkıcı faaliyetlere yönelttiklerini kanıtlayan pek çok örnekten sadece bir tanesidir.

Darbe için uydurulan bahane de dışarıdan fıslılandı, «Şili'de gizli bir yabancı ordunun bulunduğu» söylendi. Hatta bu konuda sayılar da verildi, 13 bin «aşırı solcu» nun (goşistin) Şili silâhlı kuvvetleri komutanlarının, vb., öldürülmesini amaçlayan «zet» harekâtına hazırlandıkları iddia edildi. Bu saçma düşünceler, ordu içinde yıkıcı faaliyetler sürdüren faşist gruplar tarafından pek çok subayın ve erin kafasına sokuldu. Böylelikle silâhlı kuvvetler, yurt dışından yönetilen komplonun elinde itaatlı bir araç durumuna sokuldu.

Şili ordusunun büyük bir bölümü, 11 eylül 1973 günü «iç düşman» ın üzerine sürüldü. «Solcular» bu işte sadece yemlik olarak, sahte hedef olarak kullanıldılar. Darbe asıl hedef olarak gerçek devrimcileri, halktan yana parti ve örgütleri aldı. Şüphesiz bazı goşist unsurlar da isyancı generallerin eline düştüler, ama bunların çoğu, siyasal mücadele aracı olarak «derhal silâha sarılma» yı benimsediklerini unutup, kurtuluşu Birleşmiş Milletler Örgütüne yada yabancı elçiliklere sığınmakta buldular.

Darbeciler o gün bugündür, tıpkı işgalciler gibi, girdikleri yabancı topraklarda istediğini yapan bir dış düşman gibi, istediklerini asıyorlar, istediklerini kesiyorlar. Şili'de dökülmekte olan kanın baş sorumlusu her şeyden önce darbeyi planlayıp hazırlayanlardır. Ama, dış baskılara boyun eğenler, Şili'deki özgürlük ve demokrasiye karşı çıkma cüretini gösterenler, ulusun göğsüne silâhlarını dayayıp onu soyanlar da suçludurlar. Dışarıdan gelen emirlere göre de davransalar, kendi insiyatifleriyle de davransalar, kaatiller hiç bir şekilde haklı gösterilemezler.

Unutulmaması gereken diğer bir nokta da, yabancı istihbarat servislerinin Halk Birliği hükümetine karşı nefert tohumlarını elverişli bir ortama ektikleridir. Şili'de sınıf kökenli batıl inançlar, milliyetçilik ve şövenizm kendini hemen gösterdi ve faşist bir ideoloji şeklini almaya başladı. Bu faşist ideolojinin kökeninde, kendini beğenmiş Şili aristokrasisinin,

ülkenin gerçek yerliler olan kızılderilileri kırıp tutsak ederken, yüzyıllar boyunca, oluşturduğu ırkçı görüşler bulunmaktaydı. Sözün kısası, büyük toprak sahipleri ve burjuvazinin yarattığı coplu disiplin zihniyetiyle, mevki düşkünlüğü ve sivil yurttaşlara büyük nefret zihniyetiyle yetiştirilen, yabancı efendileri tarafından da silâhlandırılan Şili ordusu, kara gericiliğin kuklası olarak gerçek yüzünü bütün dünyaya gösterdi.

Şili'deki baskı ve terör politikasının içeriği sınıfsaldır. İlk günlerdeki azgın yabancı düşmanlığı krizinden sonra, planlı bir ırkçılık politikasının uygulanmaya başlandığı iyice ortaya çıkmıştır. Ülkedeki sayıları çeyrek milyonu bulan en büyük yabancı koloni olan Boliviya'lılara en şiddetli sürgün, baskı, kovuşturma işlemleri uygulanmaktadır. Genellikle kızılderili kökenli maden işçilerinden, köylülerden, küçük tüccar ve esnaftan oluşan bu azınlığın Şili emekçileri ve halkıyla yakın bağları vardır. Yeni türeyen «ari» ler, bu «aşağı ırk» mensuplarının hapsedilecekleri yerin seçimi konusunda, işe yerleştirilmeleri konusunda açıkça ayırım gözetmektedirler.

Şili'de iktidarı zorla ele geçiren rejim, egemenliğini güçlendirmek için kullandığı yöntemlerle, kendine özgü insanlık düşmanı ırkçı ideolojisiyle, konsantrasyon kampları ve hapsedileriyle, katıksız bir faşist rejimdir. Ama bu rejim de, her türlü faşizm gibi, kendisini çürütüp dağıtacak unsurları kaçınılmaz bir biçimde kendi içinde taşımaktadır. Amerikan emperyalizminin kıtamızdaki son silâhı da şüphesiz ki başarısızlığa uğratılacaktır. Latin Amerika halkları ikinci kurtuluşlarına giden yolda azimle yürüyeceklerdir.

Çeviren: Mustafa Sağlam

HÜR YAYINEVİ

Ankara Caddesi: 99, Babıâli Han, 3. Kat - P.K. 1222 - İstanbul

Telefon : 27 15 88

12 NCİ ANTALYA FESTİVALİ SANAT ÖDÜLÜ HİKÂYE YARIŞMASI KOŞULLARI

- 1 — Antalya Festivali Sanat Ödülü bu yıl Hikâye dalına ayrılmıştır.
- 2 — Amatör ve profesyonel hikâye yazarlarına açık olan yarışmaya sanatçılar hiç bir yerde yayınlanmamış bir hikâyeleri ile katılacaktır. Yarışmacıların yapıtlarında uzunluk kısıtlaması yoktur.
- 3 — Hikâyeer en geç 1 Temmuz gününe kadar «Antalya Belediyesi Turizm Müdürlüğü Sanat Yarışması ANTALYA» adresine altı nüsha olarak postalanacaktır.
- 4 — Yarışma birincisine Altın portakal, ikincisine Gümüş portakal, üçüncüsüne ise Bronz portakal ödülü verilecektir.
Ayrıca ilk üç dereceyi kazanan yarışmacılar Antalya Festivali'ne konuk olarak çağrılacak ve Festival'de oluşturulacak SANAT MATİNESİ'nde yapıtları okunacaktır.
- 5 — Yarışma Jürisi: ASİM BEZİRCİ - ADNAN BİNYAZAR - SADUN TANJU - YAŞAR KEMAL ve FAKİR BAYKURT'tan kurulmuştur.

BİLİMSEL KİTAPLAR :

Fiyatı

Engels'e Göre Tabiatın Diyalektiği (Georges Cogniot)	7.50
Gerçekçilik Açısından Picasso (Roger Garaudy)	7.50
İlericilik Ve Gericilik	
Kavgasında Tevfik Fikret (Sabiha Sertel)	10.00
Devrimler Devrimi (Jean Elleinstein)	10.00
Sovyetler Birliği'nde Sendikacılık (A. Verbine)	5.00
İnsan Nasıl İnsan Oldu	40.00
(iki Sovyet bilim işçisi hazırladı)	
2 cilt (her cildi 20 lira)	

ROMAN/HİKÂYE/GEZİ/DENEME

Cengiz Aytmatov'un Romanları :

Cemile	12.50
Toprak Ana	10.00
Beyaz Gemi	10.00
İlk Öğretmen	7.50
Gülsarı	12.50
Ayrıca, beş eserini içine alan 2 cilt :	
CENGİZ AYTMATOV - BÜTÜN ESERLERİ	50.00

Yusuf Ziya Bahadrlı :

Güllüceli Kâzım (roman)	4.00
Güllüceliyi Sel Aldı (roman)	12.50
Dört Sosyalist Ülke (gezi)	10.00
Diriler Mezarlığı (Hikâyeler - Fahri Erdinç)	10.00
Amerikanomanyaklar (Roman - Rezvani)	7.50
Tango (Roman - Georgi Karaslavov)	10.00
Arifiye Köy Enstitüsü (S. Edip Balkır)	25.00
Büyük İhanet (Belgesel - Albert Kahn)	15.00
Havaş (Roman - Lütfi Kaleli)	20.00
Darağacında Röportaj (Julius Fuçık)	10.00
Şeftali Hırsız (Emilian Stanev)	10.00

**YENİ
DÜNYA**

AYLIK
SOSYALİZM
SORUNLARI
DERGİSİ

TÜSTAV

10 LİRA